

Regéczy Szabina Perle

Székelyudvarhelyi könyvkiadók könyvtermése

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

Erdélyi Pegazus Könyvkiadó

Erdélyi Toll

Székelykapu Könyvkiadó

Székely Útkereső Kiadványok

Recenziók, könyvismertető

1996–2019

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

ÍRÓK ÉS MŰVEK

Regéczy Szabina Perle

*Székeljudvarhelyi
könyvkiadók könyvtermése*

Sorozatszerkesztő:
Beke Sándor

Regéczy Szabina Perle

*Székelyudvarhelyi
könyvkiadók
könyvtermése*

•

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

Erdélyi Pegazus Könyvkiadó

Erdélyi Toll

Székelykapu Könyvkiadó

Székely Útkereső Kiadványok

•

Recenziók, könyvismertető

1996–2019

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

Székelyudvarhely 2020

AZ ERDÉLYI GONDOLAT
SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA

BEKE SÁNDOR (igazgató)
BRAUCH MAGDA
CSEKE GÁBOR
CSEKE PÉTER
CSIRE GABRIELLA
GÁBOR DÉNES
P. BUZOGÁNY ÁRPÁD
PÉNTEK JÁNOS

© Regéczy Szabina Perle, 2020
© Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2020

ISBN 978-606-534-107-4

Jégvirág a költő kezében

Beke Sándor: Kezemben jégvirág.

Gyermekversek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1996

Beke Sándor *Kezemben jégvirág* című, 1996-ban megjelent verseskötetét olvasom. A könyv az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában jelent meg, a borító és az illusztrációk Venczel János munkái.

E kötet olvasása közben olvasóként is és könyvbírálóként is felmerült bennem a kérdés: mi készítette Isten és a szülőföld szerelmét arra, hogy gyermekverseket írjon? Úgy vélem, hogy elsősorban a saját gyermekei iránt érzett őszinte szeretete. Már a kötet első, *Tavas* című költeménye is elárulja, melyet két fiának, Tamásnak és Olivérnek dedikált. Arra bátorítja őket — s talán rajtuk keresztül minden gyermeket —, hogy örüljenek a négy évszak közül az elsőnek, a tavasznak, mert ilyenkor minden új életre kel. A vers fő mondanivalója nem csupán a gyermeket célozza meg, hisz az élet szeretetének, igenlésének minden emberben, még a legidősebbekben is élnie kell.

„Gyerünk táncra, gyerünk bálba,
Mondja a mackó,
Őzek, nyulak gyülekeznek,
Nagy a dárídó.

Szegény legény a határban,
Cseng a nótaszó,
Száll a fecske, mint az álom,
Élni jaj be jó!”

A szerző szívesen ír a gyermekek egyik nagyon kedves tárgyáról, az óráról (*Ha megáll a falóra, Homokóra*). Ez utóbbi játékosságával, csengő-bongó zeneiségével, hangutánzó szavainak állandó ismétlésével hívja fel magára a figyelmet. Az alkotó szinte beleköltözik a

kisgyermek lelkébe, ahogyan keresi az óra rugóját, s a számokat a homokórán.

„Homokórát
Vett a mamám,
tik-tak,
Hiányzik is
Belőle a
tik-tak.

Keresem a
Kicsi mánust,
tik-tak,
Nincsen benne
Még egy szám se,
tik-tak.”

(*Homokóra*)

A *Pékleány* című verse egy kedves kis pékleányt hoz előtérbe. A fehér arcú és fehér kezű pékleány homlokán csillagok ragyognak. E verssorokkal a költő nem csupán a dolgozós leány iránti tiszteletét fejezi ki, hanem a munka öröme is rávezeti a gyerekeket.

A *Fut a nyúl* című versében a menedéket kereső kis nyuszi beindítja a kis olvasó szívét, aki ha önkénytelenül is, de együtt érez a szeretett és kedves kis állattal.

Mikor pipepásztor voltam című vers alapja személyes élménynek tűnik, nem kitaláció: jól sikerült művészi alkotás. Formája képszerűre emlékeztető, nyelvezete, költői zengése pedig ízes, zamatos, változatos és leleményes.

„Hazafele
elől mentem,
gi
gá-gá,
utánam jött
pipecsordám,

gi
gá-gá.

Csőrükben
egy pipevirág,
gi
gá-gá,
olyan vagyok,
mint egy virág!
gi
gá-gá.”

A *pulyka* című vers vallástörténeti kicsengésű: nagyanyó a félhold fényénél fenn a messzeségben látta meg a róka által megevett pulykáját. A megható történet Marék Veronika *Boribon és a hét lufi* című meséjét juttatja eszembe. Ott az elpukkant hét léggömb később fenn ragyog a szivárvány színeiben.

„Este, mikor áttetsző lett,
Ragyogott az égbolt,
Besütött a messzeségből
Fehéren a félhold.

Nagyanyó is látta bizony,
Nem hitt a szemének.
„Ott van az én drága kincsem
Fent a messzeségbe...”

Az *Aranyősz* című versben az évszak áldásai elevenednek meg: a temérdek gyümölcs, szőlő, dió, a sok búza a raktárban, az aranyszínű levelek, míg a vidám csősz és a füttyörésző székely legény arra mutat, hogy mindez a sok szépség az emberért van.

„Székely legény
Füttyörészik,
Lehet már tél
Kikeletig.

Két lábra áll
Barna mackó,
Fenyvesekre
Hullhat a hó!”

Végül kiemelném a kötetből az *Előttem a földgömb* című gyermekvers-gyöngyszemet, melynek minden sora a szülőföld muzsikáját hallatja. Beke Sándor még gyermekverseiben is e drága földnek vall újra és újra szerelmet:

„Európa ott van
Pont a közepében,
Hasát egy nagy csizma
Sarkantyúzza éppen.

Az én szülőföldem
Ott az ő szívében,
Kicsi erek mossák
Fényes örömében...”

Beke Sándor szerelmes versei

Beke Sándor: Hajnalodik nélkülöd.

Szerelmes versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1997

Beke Sándor *Hajnalodik nélkülöd* című verseskötete az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 1997-ben Székelyudvarhelyen, Ráduly János szerkesztésében. A könyv a szerző 1980 és 1996 között írott szerelmes verseit tartalmazza.

A költőnek már az első köteteit is olvasva könnyedén rájöhetünk arra, hogy számára mennyire meghitt és forró a lelkében lobbogó érzelem:

„Szeretnék vers lenni benned,
szerelmem,
elérzékenyült
és
rímtelen,
szétzilált,
mint a gondterhelt értelem,
és
csupa félelem...”

(Szeretnék vers lenni benned)

Az imádott nő félbeszakított lelkiállapotként vagy akár egy tokiói gyorsként mindenütt követi a szerzőt (*Szerelmes vers visszapillantó tükkörben*), de a *Fénykép születésnapodra Szemiramisz függőkertjeiből* című képverson már az érzelem legmélyebb és legforróbb katlanáról árulkodik.

A felidézett város című kétrészes költeményében Livingstone földjén, magányában keresi az akkori szerelmét, Klárát:

„este volt már...
a botanikus kert
bejáratánál álltunk,

dobolva
suhancok zenéltek valahol...
mi azt gondoltuk:
egy afrikai falucskában
meleg tábortűz mellett
bantu négerek énekelnek...”

A költő talán nem is tudja felfogni, miért is szereti ennyire kedvesét, ezért teszi fel a kérdést a *Miért szeretlek?* című, ritmusok és rímek lengette versben a szerző, aki csupán *Az emlékek siratófalánál* kozmosz-kertjében virág-kaszárnyák között álldogálva vallja meg szerelmének:

„minden izomrostom
egy-egy eleven
virág-kés
és megfájdulsz bennem,
ha hozzám érsz.”

Beke Sándor szerelmi vallomása mély, őszinte:

„te vagy ki eltemetsz mindent
te vagy ki magadba temetsz
te vagy a költészet
te vagy a nőstény-óriás —
szeretlek...”

(Engedd, hogy szeresselek)

Másutt a huszadik századi Beatricé-nek nevezi őt szemléletes, érzékletes képekkel festve le gyöngyfüzérekkel befont haját, bepúderezett piros arcát, kedvességét. Néha a szerző úgy érzi, hogy sikerült megfejtenie szerelmének titkát:

„Nemsokára,
a következő pillanatban,
elmondom neked,

hogy miért szerettelek
az Eifell-torony alatt,
s a svéd hegyeken.”

(Tavaszkodik)

A múzsa végképp megkapja ajándékképpen a fénykosárban a rózsaszirmú dalt, az éjszakát, s magát a neki írt költeményt *(Tiéd a dal)*.
Szerelme sokszor aggodalmaskodó, féltő érzés:

„... mindig azt hiszem:
oldalbordáim börtönében
már szinte
nem vagy
és félek:
féltévedéseinkre
maholnap
lehull a hó.”

(Maholnap)

Mégis a költő lelkesedéssel áldoz a szerelem oltárán s elkeseredik, ha úgy tűnik neki, hogy messze van tőle a választott, vagy hogy távolodnak egymástól, s kapcsolatuk már csak egy emlék marad.

„Valaki
merényletet követett el.
Eltörölte a nyomokat.
Leseperte
a falak szögletébe menekült
hangokat.
A te hangodat.”

(Fekete tulipán)

„Tudom, hogy reggel
gőz-tested keresem a fürdőszobában,
s te nem leszel sehol...”

— írja később *Álom virága* című versében.

A költőt annyira felhevíti a szerelem, hogy arra gondol: a szerelem, ez a csodálatos isteni ajándék a halál után sem érhet véget.

„Halál utáni szerelmünkben
Férgek tangóznak öntudatlan
És arcüreged báltermében,
Féktelen halál-szerelemben
Régi csókjaink tüzesednek
És tébolyultan tiltakoznak.
Halál utáni szerelmünkben
Férgek tangóznak öntudatlan.”

(Triolett)

Beke Sándor, úgy tűnik, nem tudja elképzelni sem az életet, sem a halált szerelem nélkül és úgy véli, hogyha „megszűnik” a múzsa, megszűnik az élet:

„Nélküled
kialszanak a fények
a világvárosokban.
Nélküled
elhallgatnak a közhelyek,
leheleted beszívták
a színesre festett falak,
hangodat
beitták a könyvek lapjai...”

(Hajnalodik nélküled)

Befejezésül mit is írhatnék, mit is mondhatnék a fenti verssorok idézése után? Hát azt, hogy boldog lehet az a nő, akit ennyire szeretnek!

Beke Sándor bohókás ábécéje

Beke Sándor: Bohókás ábécé.

Gyermekversek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2000

Beke Sándor írásművészetével legelőször 2003 áprilisában találkoztam, mikor ismertetni kezdtem *Ismét felgyújtom a mécsest* (2002), *Megkésett feltámadás* (2002), *Láthatatlan sorompók* (2002) és *Adventi korszorú* (2002) című köteteit, az aradi kulturális folyóiratunkban, a *Szövétnékben*.

Már akkor nagyra értékeltem a szerző költői, műfordítói, szerkesztői, irodalomszervezői, könyvkiadói munkásságát. Most örömmre Beke Sándort újabb oldaláról ismerhetem meg. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában 2000-ben megjelent *Bohókás ábécé* című kötet immár második kiadásban kerül az olvasó asztalára Karancsi Sándor megkapó borítójával és illusztrációival.

A könyv nagy meglepetésünkre a költő egy másik oldalát állítja elénk, hisz gyermekversekkel van dolgunk, jobban mondva egyetlen egy alliteráló költeménnyel, mely az ábécé betűi alapján íródott. A kis kötet első benyomásra Móra Ferenc *Zengő ábécéjére* emlékeztet. Annyi csupán a különbség, hogy az említett műben a szerző az ábécé minden betűjének egy sort szentel, Beke Sándor költeménye pedig egy egész kis versszakot. Minden oldalon egy-egy versszak áll remek illusztráció társaságában. A költő, úgy tűnik, mintha játszana a szavakkal, e játék azonban — főleg többszöri elolvasás után — igen komoly játéknak mutatkozik.

„Ablak / alatt / arany / akác” — indítja versét az első oldalon, s míg a mély hangrendű magánhangzókkal játszadozik, az olvasó már maga előtt is látja az ablakot a bámulatosan szép aranyvirágokkal. Egy másik oldalon Ádám áll állványon éjszakai álmában. Később bohócokkal, bűvészekkel, kecsesen doromboló kis állatokkal találkozunk:

„Cingár
cicám

cérnát
cibál.”

„Frakkos
fecske
fészken
fütyent.”

„Képen
komoly
karvaly
káróg.”

„Lila
lepke
lengén
libeg.”

„Marci
mackó
mélán
mereng.”

„Szitakötő
szegfűre
száll,
szundikál.”

A költő alliterációs versikéiben megcsendülnek a csengettyűk, felvillannak a csillagok, ám talán még kedvesebb a kisleány, Dórika éneke: „Délceg-díszes / dália — / dalolgatja / Dórika.”

A szerző fantáziája, leleménye mindent fölülmúl. Este ezüst eső áztatja az embereket, s ennek következményeként: „Élénk / Éva / éjjel / ébred”.

Frakkos fecske bűbájos, csilingelő hangon énekel, miközben Gergő görögdinnyét gördít görkorcsolyáján, a kis Gyöngyikét kedves fiúbarátja hívja játszani. Varázsos, hangulatos a tél is ebben a versben, talán ezért játszik a jámbor jávor is a jégen.

Beke Sándor a virágok mosolyát, illatát is a gyermekek felé küldi és a kicsinyek elé csalogatja szavaival a lila lepkék lengő libegését is.

Marci, a mesemackó elmereng, Néger Nicky harsányan felnevet, megjelenik a nyúl, a tyúk, a kutya, az őz, a farkas, a róka és a többi állat a könyv lapjain — változatos, élvezetes költői nyelvbe öltöztetve. Az olvasónak az a benyomása, hogy a sok-sok kedves állat azért elevenedik meg s visz véghez emberi cselekedeteket, hogy a gyermek még idejében szeretetközösségbe kerüljön velük, s az őt körülvevő természettel: „Ürgelyukban / ürgék / ülnek / ünnepet.”

Természetesen a népmesék sárkányai, a tavasz tünderei, a kicsiny koboldok sem maradtak ki a *Bobókás ábécé* verseiből:

„Sebzett
sárkány
sírva
sántít.”

„Tipi-topi
tavasz-tündér
tüllruhában
tündököl.”

A könyv játszva tanítja a gyermekolvasót. A kisgyermek nem csupán az ábécét, a szavakkal való játékot sajátítja el, de gazdagodik, gyarapodik lélekben is, ami napjainkban nagyon sokat jelent.

Beke Sándor, mint egy jó pedagógus, úgy ismeri a gyermekek világát, s így mindig megtalálja az utat felénk, ezt igazolja *Kezemben jégvirág* (1996) és *Hajóval a Déli-sarkon* (1998) című, két eddig megjelent gyermekverskötete is.

A szerző tudja, hogy a számítógép és a technika legkülönbözőbb vívmányai még ma sem vehetik át a könyv, az írott szó szerepét. S azt is tudja, sejtí, hogy mindig lesz tanító néni, aki ezt is tudatosítani fogja a gyermekekben.

Beke Sándor költeménye (vagy versfüzére) igazi, valóságos műremek. Reméljük, még nagyon sok gyermekverssel fogja megajándékozni az erdélyi magyar gyermekolvasót.

Az istenközelségtől a szülőföldig

Beke Sándor: Ismét felgyújtom a mécsest.

Versimák.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002

Beke Sándor: Megkésett feltámadás.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002

Beke Sándor: Láthatatlan sorompók.

Versek.

Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002

Beke Sándor: Adventi koszorú.

Versek.

Erdélyi Pegazus Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002

Beke Sándor mélyen hívő, istenkereső, igaz lélek. Erről tanúskodik *Ismét felgyújtom a mécsest* című, versimákat tartalmazó kötete. Folyton keresi, kutatja a második végtelennek megfelelő szót, az „idő és tér nélküli házat”, ahol Isten az egyetlen úr, aki a „fájdalom hűvös termeiből épp kilépett”. Előtte meghajol, térdre borul mindenki, imára kulcsolódik a kéz, lehullnak a bilincsek (*Téged kereslek*). Erre az istenközelségre már gyermekkorától vágyott, s ez a vágy benne egyre csak nőtt. Ha bűn terhe nyomja, mint nehéz hátizsák, azonnal tudja, kihez kell fordulnia, aki Atyja, gondviselője és szerető Ura egyaránt (*Bűn*).

A *Megkésett feltámadás* című kötete három versciklust tartalmaz: *Bűn*, *Alélt a kozmosz*, *Ódon fejfá*. E verseskötetben nemcsak hitbuzgalmi verseket találhatunk, hanem megrendítően szép vallomásokat az életéről, haláláról (*Ódon fejfá*, *Azon a síron*, *Múló éveinkről*, *Öreganyó*), a család és szülőföld szeretetéről (*Ali baba*, *Erdély*).

A *Láthatatlan sorompók* című verseskötete 2002-ben írott verseit tartalmazza. Első ciklusában a szerelem üde hangja csendül fel, a kedves arca rajzolódik ki, akivel a „csellengő csillagok között” akar repülni, s aki már feltárta előtte életének nagy titkait. Zsebversei rövid, tömör, csattanós lírai vallomások, melyek közül talán a címadó a legjellegzetesebb:

„Ahhoz, hogy a vers
jó legyen,
nem kell csevegni
feleslegesen.”

Adventi koszorú című kötete, Csire Gabriellának a könyv fülszövegében írt szavaival élve, „gondolat- és formagazdagságával vonja bűvkörébe olvasóját”. Őszintén kérdez rá mindennapjaink gondjaira, a hit, a költészet, a szerelem egyaránt jelentkezik *Séta hátratedd kézzel* című versciklusában (*Ha elálmosodnak a költők, Egyensúly*). E kötetben kirajzolódik a kedves képe is (*A fekete brosstű, Kertelés nélkül, Ha nem lennél*), de az is kiderül, hogy hitvese iránt érzett szerelme igen fontos helyet foglal el az életében.

Koronázatlan gyermekkor című ciklusa gyermekkorának szép emlékeit hozza előtérbe, óvodás és iskolás korának élményeit, apróbb-nagyobb felfedezéseit, játékait, érdekesebb, színesebb történeteit, eseményeit. Bánja, hogy ezek egyetlen pillanatát sem hozhatja vissza.

„Mindent elkövetnék,
hogy visszautazzak gyermekkoromba,
de nem tehetem.
Csak emlékeim
súlyos atomjait viszem magammal,
mint hegymászó
a nehéz hátizsákot
a világ legmagasabb csúcsa felé.”

Beke Sándor versei stilisztikailag eredeti, modern, sajátos hangú, őszinte vallomások. Olvasásuk kellemes, lebilincselő élményt nyújt minden verskedvelőnek.

Ráduly János a hiányérzet ölében

Ráduly János: A hiányérzet ölében.

Versek.

Erdélyi Pegazus Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002

Ráduly János folklorista, rovásírás kutató, költő, műfordító *A hiányérzet ölében* című verseskötete az Erdélyi Pegazus Könyvkiadó gondozásában jelent meg Székelyudvarhelyen, 2002-ben, Beke Sándor szerkesztésében.

Változatosság, ötletgazdagság, leleményesség jellemzi e verseket. Elég, ha csak a *Noé és én* című versre gondolunk, melyben a szerző a bibliai Noé története alapján fejezi ki mondanivalóját: „Minden / s mindenki már a / bárkában. / Ó, csak én maradtam / kint.”

A szerzőnek, úgy tűnik, minden jelentéktelennek tűnő tárgyról eszébe jut egy gondolat, s így hamar életre kel a költemény. A robusztus tölgyfakapuk például a költőt törekény voltára figyelmeztetik.

Másutt éjfél szeretne lenni, hogy múlt s jövő egymásra találjon általa (*Éjjelnek lenni*). A költő szerint:

„Mindenki
behúzódott a maga
nézőpontjába.

Sajátos
nézőpont-világokká
vált a
mindenség.”

(*Nézőpontok*)

Ráduly azzal a gondolattal is eljátszik, hogy saját ősvé váljon, még Janka unokájának rajza is a „*Csupa szív álmait*” juttatja eszébe.

A költő szorgalmas, kitartó, minden percét kihasználja az alkotásra. Gondolatkörében érzi igazán jól magát (*Gondolatköreim*), em-

lékek fiókjaival játszadozik (*Az emlékek fiókjai*), új verseit keresgéli (*Hiába keresem*), válogatja, rendezgeti munkáit (*Versválogatás, Ketten*).

Más verseiben Ráduly az eszmélet madarait hívogatja, míg maga is velük együtt új felismerésekhez jut. Foglalkozik a könnyek sorsával, rendeltetésével: „A könnyek / — alágörögve — / sosem / tudják meg, / mi okból / jöttek / a világra” (*Könnyek*).

Az ősz elkábítja a költőt, az éjszaka által „titkok nászai”-t látja, majd ezt vallja *Fura vers* című, pár soros versében: „Elkészült már / — mesterien — / a halotti maszkom”.

Szerzőnk a saját anyagi gondjait sem leplezi az emberek előtt:

„A független szegénységre
— nyugdíjasként —
rátaláltam.”

(*Ki mit keres*)

Szülföldje az egyetlen megtartó erő életében (*Dal Kibédről*). Minden megpróbáltatás ellenére a műzsájához írt versében humora ellenállhatatlan marad: „...álltál a vízben, / s mostad a szőnyeget. / Két ritka szép combod / hol a víz tükrén, / hol fönny az égen / lebegett. / Halat nem fogtam. / Vétkes / a két combod / lehetett” (*Álltál a vízben*).

Játékos hangú versei is közvetlenek, szívhez szólóak (*Szélben játszó tulipánok, A te lelked*).

„Harmatgyöngyön fényszoknya.
Az élet végsikolya.

Mindenkinek látomás.
Bennem a feltámadás.”

(*A te lelked*)

Szíve választottjához írt költeményei is mélyek, kifejezőek (*Nem kettőnkre, Akarásaidban, Zöld ruhád, Átváltozás*): „S a csillagsorból /

te most / hiányzol... / Merre vagy? / Nélkülem, / vajon, / mennyire fázol?” (*Nélkülem*)

A kötet végén az egyik szép versből megtudjuk, hogy a költő a hiányérzet ölében ül. Egyedül maradt. Nem tudom, hogy Ráduly János, az ember, az országhatáron túl is közismert folklorista, néprajzkutató, költő és műfordító valóban megérdemli-e ezt az egyedüllétet?

„Egyedül maradtam.
Most
A hiányérzet ölében
Üldögelek.
Attól félek,
Túlságosan görbék lesznek
Útjaid,
S megárvásodnak
Mohó vágyaid.
Cipőd nyomában
Víz gyűlt már,
Vadgalamb issza.
A horizonton túlról
Hiába nézel
Vissza.”

(*A hiányérzet ölében*)

Meggyőződésem, hogy neves alkotónk legújabb kötete egyik olvasónak sem okoz csalódást.

Megkésett feltámadás

Beke Sándor: Megkésett feltámadás.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002

Beke Sándor *Megkésett feltámadás* című verseskötete 2002-ben jelent meg a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában, Csire Gabriella szerkesztésében.

A többnyire hitbuzgalmi verseket tartalmazó kötet a neves költő lelkvilágába nyújt betekintést. Már a könyv első versei is elárulják, hogy kemény hitharcos-költő műveivel van dolgunk. Gyakran felbukkannak kétségei, reménytelenségei, félelmei. Balassihoz, Adyhoz hasonlóan sokszor kételkedik, nem találja igazi helyét, nem mindig érti az isteni vezetés módszerét. Mégis az a csodálatos verseiben, hogy jól tudja, kétségeihez kihez kell fordulnia. Nem felejtí el azt sem, hogy aki a reménytelenséget elűzi, az nem más, mint a mindenható mennyei Atya:

„Uram,
visszatérek
a gyermeki szívbe
s felmegyek abba a régi
templomtoronyba,
s a kilátó ablakában
ismét
felgyújtom a mécsest —”

(Ismét felgyújtom a mécsest)

A költő örömmel veszi el Isten kezéből az apróbb-nagyobb ajándékokat és boldog, mikor Jézus hangját hallja a karácsonyfa körüli szentséges fényben, örül, amikor érzékeli a sok elringató békés éjszakát, és nem utolsó sorban a természet szépségeit:

„Köszönöm, Uram
ezt a világi expedíciót.
A felfedezések örömét.
Azt a sok elringató
és békés éjszakát
a parányi lilla csillagokkal.
A világmindenség hangját.
Az érdekes embereket,
akiket megismertem.
A gyermeket
belőlem,
a megtartó emlékezetben.”

(Hála)

Beke Sándor hite abban nyilvánul meg a legjobban, hogy nem áll meg csupán a pozitívumoknál, Isten egyértelmű és mindenki által elismert ajándékainál. Ismeri a bibliai Jób költői kérdését: „Ha már a jót elvettük Istentől, a rosszat nem vennők-e el?” (Jób 2,10) Tisztában van a Pál apostoli szentenciával, mely szerint „azoknak, akik Istent szeretik, minden javokra van” (Rom 8,28).

„Köszönöm, Uram,
a kételyt,
s a bizalmatlanságot.
A kilátástalanság felvillanó esélyeit.
A szenvedés stációit.
A félelmet.
A hűség szigorát.
A türelem szigonyait.
Számptalan vereségemet.”

(Hála)

Beke világosan tudja, hogy nem létezik olyan emberi mélység, melyben ne fordulhatna őszintén és bizalommal mennyei Urához *(Apró örömök, Hála, Istenhez szól)*. Számára az is világos, egyértelmű, hogy egy ilyen szerető mennyei Atya kezében nem lehet a halálé az

utolsó szó. *Megkésett feltámadás* és *Téma* című költeményeinek már eszkatológiai kitekintésük van. Az érkező parusia az írók számára is pozitív változásokat jelent. Az írói küldetés vállalása, mely több mint hivatás vagy feladat, számtalan művében érhető tetten. Az alkotó bizonyosan tudja, hogy az igazi költő soha nem mond le a munkáról — az igazságtalan támadások ellenére sem (*A nagy kritikusok, A botcsinálta könyvbíráló*).

Beke Sándor lírája eredeti, nem hasonlítható sem a kora költőtársai, sem a költő-elődök költészetéhez, sajátos hangvételű lírai darabjaival számtalan társának mutat példát. Szíve választottjához írt költeményei lelket ébresztő és melengető, hiteles irodalmi alkotások (*Elnyűtt szavak, Arcél, Alélt a kozmosz, A néma könnyecsépp*).

„A kozmosz
kialudt
két szemedben,
kedves.
Mi lesz
a lánggal,
amitől kigyúlt
a világegyetem,
az ajkadon
bizsergő csókok
atomjaival...”

(*Alélt a kozmosz*)

Aforizmaszerű költeményei (*Napfogyatkozás, Álmatlanul, Holdfogyatkozás, Alkonypír, Verlaine, Parázsok* stb.) rövid, csattanó, sokszor megdöbbentő hangvételűek.

„Az a győztes,
aki tovább él.
Aki tovább él,
nem mindig
győztes.”

(*A győztes*)

Megkapó hangon szólalnak meg az élet és halál nagy kérdései is költeményeiben:

„Mennyi sok szép virág! —
Valakit
nagyon szeretnek
odakinn!”

(Azon a síron)

Beke Sándor nemzetének szószólójaként sem idegenkedik még a szeretet jegyében történő számonkéréstől sem:

„MONDD,
IDEGEN
LÁBNYOMOK
TÖRETLEN
VÍZTÜKRÉBEN
HOLT
LÁTOMÁ-
SOKBAN
MIÉRT
OSTOROZZA
DALIÁS
HÁTADAT
AZ ISTEN
?????????”

(Kopjafa)

Beke rendkívül őszinte. Nem csupán szép, nemes érzéseinek ad hangot, hanem ijesztő szürrealista gondolatait, rémálmait, a mások történeteiből ihlető gondolatait is papírra veti:

„...a fülkében ültem
egyedül,
és a bepárasodott ablakra

írtam a neved,
míg azon töprengtem,
milyen is lesz,
ha a krematóriumban
elég a véred,
a szemed,
a szíved?...”

(Rémálom)

A költő igaz hitéből fakadó őszintesége minden hívő alkotót kellene, hogy jellemezzen.

A mennyei Atya tenyerén

Baricz Lajos: Isten tenyerén.

Versek.

Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002

Mai rohanó világunkban kevés ember mondhatja el magáról azt, hogy élete Isten tenyerén nyugszik. Baricz Lajos pap-költő lírai valomásaival ezen kevesek közé tartozik. *Isten tenyerén* című kötete a székelyudvarhelyi Székelykapu Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 2002-ben, Jancsik Pál szerkesztésében.

Vágyom felé című versciklusa a Szentháromságot s az oltári szentséget magasztalja (*Szentháromság, Oltáriszentség, Szentimádságra, A megtört kenyér*).

„Megtöri a Mester a fehér kenyeret
egyházában most is minden szentmisén,
és kínálja nekem ingyen a nagy kegyet
az örök áldozat új, szent Tábor-hegyén.”

(*A megtört kenyér*)

A bizonyágtevő a Szent Lélek jöveteléért s annak áldásaiért könnyörög (*Lélekհիւոգատօ, Jöjj el, Lélek*) boldogan vallva, hogy Isten élő és ható Úr, akit csupán a Nietzsche-fiak állítottak halottnak (*Él az Isten, Isten a szeretet*).

A mennyei Atya utáni vágya felülmúlhatatlan.

„mert Ő a kezdet s Ő a vég is,
Tőle s Felé tart föld is, ég is.
Én is, halandó, Felé tartok,
Várnak reám a túlsó partok.”

(*Vágyom felé*)

Jézus nyomában című ciklusában az advent ünnepeköre jelenik meg (*Advent, Adventre, Adventi vágyakozás*), majd a karácsonyi története kerül bemutatásra. *Karácsonykor* című versében az ünnep lényegét ekképpen határozza meg: „Karácsonykor legyen szívem, / legyen lelkem tiszta. / Így lesz ünnep a Karácsony. / Ez Karácsony titka.”

A költő szinte nem tud betelni a karácsony üzenetével, úgy érzi, mindenkinek el kell mondani a boldogító hírt s egyben fel kell hívnia a figyelmet a legfontosabbra:

„Legyen ma az egész világ
nagy, kitágult Betlehem:
szülessen meg minden szívben
Isten műve: kegyelem!”

(*Karácsony*)

„Induljunk hát mi is bátran
Hívó pásztorok nyomában:
köszöntsük a Kisdedet!
Isten minket is szeret.”

(*A jó hír*)

Jézus megkeresztelkedése is helyet kap a bibliai történetek között. A *Hamvazószerda* üzenete után a *Virágvasárnap* örömmüzenete száll felénk.

Az Úr elárultatása után a szent keresztről szóló tanítás olvasható (*Üdvözlégy, Szent kereszt, Kereszt előtt, „Megsebesítettett”*), majd a feltámadás evangéliuma (*Feltámadott, A Mester él, Békesség nektek, Megváltás*). Az *Áldozósütörtök* történetét *Jézus szívéhez* című alkotás követi, majd *Kereszten a Király* című költemény zárja a ciklust.

Mária, Anyám című versciklusa többnyire a nagyságos Istenanyát dicsőítő műveket tartalmaz (*Mária, Anyám, Ave Maria, Kisboldogasszony, Kisboldogasszonyra stb.*).

Magasztos hangvétellű *Nagyboldogasszonykor* című verséből: „Köszöntünk mi, Boldogasszony, / égi asszony, Mária, / kinek, hogy szószólónk legyen, / égbe kellett szállnia.”

Mindenszentek című ciklusában bibliai hősökkel találkozhatunk. A könyv lapjairól Jób, Szent József, Szűz Mária, Simeon, a három király, Zákeus, Mária Magdolna, Szent István diakónus, Pál apostol s még nagyon sok hitharcos tekint reánk.

Talán legmelengetőbb irodalmi alkotás *A tékozló atyja* című, mely a mennyei Atya feltétel nélküli, kimondhatatlan szeretetét tükrözi. A tékozló fiú hazatérése az Istenhez a megtérő bűnös ember szimbóluma: „Szól a zene, / lakomáznak, / öröme van / az atyának: // Meghalt fiam, / de feltámadt: / Öröm töltse / be a házat! // Határtalan / az örömem: / visszatért az / én gyermekem!” (*A tékozló atyja*)

Szent Erzsébetnek több arcát (az adakozó, a betegápoló, az özvegy) is megismerhetjük. A költő Szent Margithoz fohászkodik a magyarság szószólójaként:

„Viruljon a magyar nemzet,
s a lelkében a tiszta hit:
szétszórtan is teremje meg
a Szentség Virágait.”

(*Fohász szent Margithoz*)

Szent Ferenc megjelenése után Teréz anya alakja is felvillan: „Ő / nem mozgatót hegyeket, / nem tartott nagy beszédeket, / nem valószínű meg terveket, / de szent volt: / élt / és szeretett” (*Teréz anya*).

Isten tenyerén című ciklusában is a krisztusi szeretet muzsikál. „Jézus arca arcomon ragyog” — fejezi be *Tábor* című költeményét Istentől naponkénti bölcsességet kérve (*Csabolás közben, Látomás*).

Sokszor egyedül érzi magát a nagyvilágban, hisz egyetlen igazi barátja sincs (*Egyedül*), ám Istenben való mély hite kárpótolja (*Hitem, Hit*).

„— Isten számára oly fontos vagyok,
hogy tenyerébe írta a nevem,
s ha bűnbánóként hozzá simulok,
hallom szavait: »Ne félj, gyermekem!«”

(*Bizalom*)

„Megállok. Míg várok, eltölt a remény:
mindenhol. Mindenkor életem telén
elindult, úton van Istenem felém:
indulok, nem félek Isten tenyerén.”

(Isten tenyerén)

Isten szeretete nyugalommal tölti el. Baricz mindenkit arra int,
hogy száznolcvan fokos fordulatot tegyen Isten felé, ha nem akar
elkárhozni. Várja ama nagy napot, midőn az örök városba tér *(Nyugalom, Lamentáció, Zarándoklat, Hit és fény)*.

„Égre nézek: oda vágyom,
s földiekkel vegyült vágyam
látásodra elcsitul —
egyre jobban vonz a Túl.”

(A túl vonzásában)

Egy erdélyi költő „láthatatlan sorompói”

Beke Sándor: Láthatatlan sorompók.

Versek.

Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002

Beke Sándor *Láthatatlan sorompók* című verskötete a Székelykapu Könyvkiadó gondozásában jelent meg 2002-ben, Székelyudvarhelyen, Csire Gabriella szerkesztésében. A kötet 5 versciklusból áll: *Vétkeiddel szeretgess, Zsebvers, Fehér séta, Árva kikerics* és *Hópehely*.

Vétkeiddel szeretgess című ciklusában szíve választottjához szól. A költő a szeretett kedvest esti „versruhában” látja, selymes arca a tó tükrén csillan, egyfolytában beszél, szívéből pedig csermelyt fakaszt az óceán. A ciklus minden lírai darabja bensőséges kapcsolatról szól.

„Pirosló csókod arcomba gyökerezett.
Ha arcomon kinyílnak
a cseresznyevirágok,
a gyümölcsöt leszedem neked.”

(*Csókod*)

„Emlékszel?
Hogy eljöhessek hozzád
azzal a viharvert csokorral,
ki kellett találnom
a névnapodat.”

(*Névnap*)

E drága lélekkel szeretne a költő „csellengő” csillagok között repülni, gyönyörködni kék szeme kristályvizében, hajában, melyen indigókék por foszforeszkál. Bekének az a vágya, hogy a kedves-választott mindig titokzatos lény maradjon számára (*Kijósztott lettél*),

ennek ellenére lírájában a féltett szerelem is hangot kap (*Virág helyett*). Ezen érzelem nem csupán egy forró, mulandó fellángolás (*Tobzódó színek*), hanem ennél sokkal több: egy meghitt, boldog, mindent megbocsátó féltő szeretet is (*Szeretet*).

„De ha
mégse tudok
elbúcsúzni
tőled...”

(*Félbeszakadt vallomás*)

„A hamvvederből
egy csipetnyi
hamut hintek
a virág tövére
a hajamba,
az ágyba
a földre,
hogy maradj
itt velem
mindörökre.”

(*Mindörökre*)

Zseblers című ciklusában a költő lelkének a honlapját feltörő tolvajokról esik szó (*Tolvajok*), majd magáról a versről. A szerző egymás után tárgyalja a költemény írásjeleinek jelentőségét. Megtudjuk, hogy mit jelentenek az írásjelek: a pont, a felkiáltójel, a kérdőjel, a kettőspont és a gondolatjel. *Ars poetica*-szerű megállapításából azt is megértjük, hogy: „Ahhoz, hogy a vers / jó legyen, / nem kell csevegni / feleslegesen!” (*Zseblers*)

Újra tudatosodik az olvasóban, hogy ihlet nélkül minden versírás kísérlet lehetetlen és megismerhetjük a szerző újabb *ars poetica*-ját is:

„A költő elköltözött.
Az ég tornácán,
egy kozmosz-kosárban,
itt felejtette lángoló szívét!”

(*Az utolsó ajándék*)

Fehér séta című ciklusában folytatódik a vers gondolatkörének tárgyalása, majd újra feltárul a költő hitélete: az alászálló angyalok, a templomi szószék, az oltár, az idő-ráncokat véső Isten külső képein keresztül a vívódó, bűnhődő ember:

„Lelkemből
elszállt a keserű káröröm.
Lám, nem tudom,
akkor most kiért,
vagy miért bűnhődöm?”

(*Lábadozás*)

Az *Árva kikerics* című ciklus az élet és halál nagy kérdéseit taglalja lírai hangvételben (*Ennyi az életünk, Diplomácia, Vége, Ha visszatekint...*). A ciklus többek között megindító képekkel ábrázolja a Dávid 23. zsoltárában ecsetelt „halál árnyékának völgyét”. Nem véletlen, hisz az elmúlással előbb-utóbb minden lélek találkozik. A költő közvetett élményeit lassan-lassan közvetlen élmények váltják fel, így nyilvánvalóvá válik a sokak által barátként feltüntetett halál ellenséggként való tekintése s az erről egy tőről fakadó életigenlés.

A *Hópehely* című ciklus a költő emlékeit hozza elénk (*Azt hittem, Fotóalbum, A kontyos asszony*).

„Emlékeimet idéztem
a könnyező pálmának.
Szeme sarkából
könnyet hullatott.”

(*Eső előtt*)

A többnyire filozofikus töltetű versek elgondolkoztatják az olvasót:

„Amikor
a virágok
megszűnnek
szépnek
lenni.”

(Rút)

„Aki ma szeret
és megválaszt,
az holnap megtagad
és szitkaival eláraszt.”

(Örök gyarlóság)

Adventi koszorúk a Hargitán

Beke Sándor: Adventi koszorú.

Versek.

Erdélyi Pegazus Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002

Beke Sándor, a költő, abban az ajándékban is részesült, hogy már gyermekkorra óta él az istenkeresés áldott állapotában. Számtalan verseskötete igazolja, hogy már ifjú korától kereste a mennyei Atyával való kapcsolatot, közösséget. Ott fürkészte, kutatta őt minden fűben, fában, madárban, falevéltrezdülésben, egyszóval mindig és mindenütt, ahol csak tehetette.

Adventi koszorú című verseskötete az Erdélyi Pegazus Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot Székelyudvarhelyen 2002-ben, Csire Gabriella szerkesztésében. Már *Séta hátrattett kézzel* című versciklusában is a költészet isteni ajándékát villantja fel. *Ha elálmosodnak a költők* című versében Beke arról ír, hogy a mai költők néha csak maguknak írnak, s csupán álmukban fognak kezét saját költeményükkel, mégis alkotnak, hisz az alkotás az maga a csontjaikba rekesztett tűz, melynek még szánt szándékkal sem tudnak ellenállni, mert van valaki, aki mindig éberré teszi őket:

„Isten
a költő fejére
tette kezét
és feltámasztotta
a szavakat.”

(Ihlet)

Ezen isteni ajándékból fakad az is, hogy a költő folyton kritikus szemmel keresi a vers lényegét, a helyét, a szerepét, esélyeit az olvasókhöz vezetett úton (*A könyvkertészek*): „Alulírott lektor / névtelen, / védtelen szerzőt olvasok / kelletlen, / a mű jó, de lelkemben / esélytelen, / s nem ajánlom kiadásra, / hadd járja útját / kéretlen” (*A láthatatlan lektor*).

A kötet címadó versében is Isten és a szülőföld szerelme fonódik össze:

„Isten csak az,
ki téged áld,
égeti homályos
múltad fátyolát
szülőföldem...”

(*Adventi koszorú*)

A választott nő is nagyon fontos helyet foglal el a költő életében és szerelmes verseiben (*Kertelés nélkül, A fekete brosstű*): „Ha nem lennél, / az emlékek / visszatérő útjain / keresnélek, / mintha szellemek / kísérnének / a villanó betűk között” (*Ha nem lennél*).

Nem idegen Beke Sándor lelkületétől a tréfálkozó költészet sem. E versek kiváló stilisztikai érzékről tanúskodnak (*Kenyérvers, Virágvers, Húsvers*).

Koronázatlan gyermekkor című versciklusában a gyermekkor régi szép emlékei ihletik meg a szerzőt (*Katibogár szállt a fű hegyére, Kék lagúna, Vakmerő csimpánzok, Kutvagumi, A sötétkéek csűr, A nagy sárga traktor, A vajas kifli, A kóstoló, A háromnegyedes hegedű stb.*). Az ilyen témájú verseiben felcsillannak a kedves gyermekkori emlékfoszlányok, az óvodáskori, az iskoláskori csínytevések, az iskolai s az azon kívüli emlékek, élmények, az akkori kor szelleme s nem utolsósorban a költő otthoniakhoz való ragaszkodása páratlan művészi ábrázolásban. *A gyermekkor* című versében Beke Sándor így írja le a szép gyermekkor idejét, azt az időt, azt a periódust életünkből, amit mindannyian átéltünk/átélünk:

„Olyan,
mint megejtő álom
az emlékfoszlányok
csillagösvényén;
fenséges,
mint az idő tengerén

repülő
fehér sirály;
érzékeny,
mint a kibuggyanó,
ártatlan
könnycsepp
a játékbolt előtt
és
koronázatlan,
mint
a fakardot forgató
gyermekkirály.”

A szerző bár Istenben teljes kiegyensúlyozott, boldog alkotó életet él, mégis úgy érzi, sokszor szívesen térne vissza ezekbe a le-tűnt, drága évekbe:

„Mindent elkövetnék,
hogy visszautazzak gyermekkoromba,
de nem tehetem.
Csak emlékeim
súlyos atomjait viszem magammal,
mint hegymászó
a nehéz hátizsákot
a világ legmagasabb csúcsa felé...”

(Visszautaznék)

E kötet — Csire Gabriella fülszövegében írt szavaival élve — „gondolat- és formagazdagságával vonja bűvkörébe olvasóját. A szerző őszintén, mindannyiunk szívével, eszével kérdez rá jelen-ünkre, hogy helyet keressen világukban a ki-kibillenő humánum-nak, hitnek, költészetnek és szerelemnek.”

Közös anyanyelvünkért

Brauch Magda *Közös anyanyelvünkért.*

Nyelvművelő írások.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,

Székelyudvarhely, 2003

E könyvismertető sorok írása előtt került sor Aradon a Jelen Házban Dr. Brauch Magda *Közös anyanyelvünkért* című, második nyelvművelő kötetének bemutatására, mely a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot a közelmúltban.

A kötet Jámbor Gyula előszavával és a szerző néhány gondolatával kezdődik, melyet e könyv céljának rögzítése követ. E cél nem lehet más, mint az anyanyelv szeretetének ápolása, a pallérozott, célratorő, helyes magyar beszéd és írás. Nem véletlen, hogy a szerző évtizedek óta dolgozik e szent ügy érdekében magyartanárként, a *Nyugati Jelen* munkatársaként megjelenő írásai s legújabbban kötetei által. Írásaiban bírálja az anyaországi beszéd visszáságait, melyek részben már át is terjedtek az erdélyi és partiumi szóhasználatra.

Kötetében bőségesen beszámol a látható nyelv nyilvánvaló és kevesek által észrevett hibáiról, a más nyelvből helytelenül fordított kifejezésekről, az értelmetlen rövidítésekről, az idegen szavak majmolásáról és még sok mindenről. A szerző mindenre ad példát, szemléltetve, hogy nem csupán az egyszerű emberek, hanem a tanult, főiskolát, egyetemet végzett tanárok, riporterek és más értelmiségiek körében is szinte divatossá vált a szavak, szó szerkezetek, mondatok helytelen használata. Dr. Brauch Magda, ahogy az előszó is jelzi, igyekszik „megpróbálni a lehetetlent”, vagyis menteni, ami még menthető. A könyv különös érdeme, hogy nem nyelvtani, helyesírási szabályok halmazával próbálja ezt megtenni, hanem logikusan átgondolt, leleményesen összeállított gondolatok egymásutániságával. Szembetűnő ezen igényes, gondos, ötletes írások olvasmányossága, közvetlensége.

A diákoktól a többdiplomás értelmiségi emberig mindenki csak nyerhet, aki elolvassa Dr. Brauch Magda legújabb kötetét, mely az aradi Tulipán Könyvüzletben és a *Nyugati Jelen* könyvesboltjában kapható.

Ha örömében sikolt a lány, a galambok kirepülnek

Beke Sándor: A galambok kirepülnek.

Versek.

Erdélyi Pegazus Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2003

Beke Sándor *A galambok kirepülnek* című kötete a székelyudvarhelyi Erdélyi Pegazus Könyvkiadó gondozásában látott nyomdafestéket 2003-ban.

A kötet lapjain ismét felbukkannak a szerelmes versek, a hitbuzgalmi költemények és a filozofikus ihletésű versek egyaránt.

A költő *Nem baj* című verse is arra utal, hogy valaki mindig marasztalja őt, ha visszanéz az idő alagútján. Ebbe a költő már nem tud belenyugodni:

„Most azt mondom el,
amit elhallgattam,
s nem tettem meg veled,
úgy mondom el,
ahogy te szeretted volna —
Mondanám,
ha lenne, kinek.
Marcangol hiányod,
szívem.”

Beke azokra is gondol verseiben, akik megérik az áhított öregkört is. *Ha majd megöregszünk* című költeményének sorai azt érzékeltetik, hogy a késői időkre is maga mellett szeretné tudni kedvesét, de a jelenben — ígéretei által — igazgyöngyöket ültet a nő szívébe. „Kinek köszönjem meg, / hogy fantáziámban / azóta megszülettl?” — folytatja szerelmi vallomását. A költőt a versben a kedves fanyar mosolya sem gátolja meg abban, hogy érzelmeit ki nyilvánítsa (*Fanyar mosoly, Békepuszi, Ősz leszi*). A szerelem ebben a szerelmes lírában nem ismer határokat: „Kedvellek / és megvetlek, / gyűlölve is / szeretlek” (*Kettőség*).

Bár a nő rozsdás szívében farkasok üvöltenek, a költő tudja, érzi, hogy hiteles, őszinte a szerelem (*Szögesdrót, Te is, Önáltatás*).

Bár sokszor fájdalmat okoz a költőnek (*Csavarosság*), a szerelem, úgy tűnik, töretlenül árad a művész soraiból (*Álarcosbál*). Nem csoda, hiszen életének minden mozzanatában, minden rezzenésében, minden jelenségében is képes megszólítani őt (*Nagyító nélkül, Harisnyád, Észrevettem*). Úgy tűnik, mintha mindig mellette lenne a kedves (*Férlalomban*) annak ellenére, hogy úgy néz ki, a nő már nem szereti: „Nem csillog a gyűrűd. / Matt színű lakk cseppent / A gyűrűs ujjadra, / Szívem —” (*Már nem szeretsz*), „Szeretnék távol lenni tőled — / Amíg te mással csalsz —, / Mozdonyvezető szeretnék lenni.” (*Kisiklás*)

A kötet egyik legszebb szerelmes- és egyben a kötet címadó verse, *A galambok kirepülnek* gyönyörű képként hat, mintha egy nagy producer emlékeztet szerelmes filmet forgatna ebben a pár sornyi versben:

„Elhagyott gabonarakárban találkozni,
a fiú búzára fekteti a szeretőjét,
s örömeiben a lány sikoltani kezd —
A törött ablakon át
a galambok ijedten kirepülnek —”

Verseinek egy másik csoportja Beke Sándor hitvilágát tárja elénk. A *Báránylebél* és a *Mennyei muzsika* címűekben Isten csodálatos játékának lehetünk szemtanúi.

„A tenger fővényén
fehér zongora.
Billentyűin játszik a szél.
Koncertezik az ég ura.”

(*Mennyei muzsika*)

A szerető mennyei Atya gondviseléseként a költő őrangyalt érez maga fölött (*Őrangyalom*), nem véletlen, hogy szintén tőle vár segítséget ahhoz, hogy helyét megjelje a nagyvilágban: „Uram, segíts, /

nem találom a helyemet, / kísért lelkemben / a hontalanság.” (*Hol éljek?*)

Más verseiben az Úr töviskoszorúját látja vérezni (*Via dolorosa*). Beke az igaz evangélium híve s ebből kifolyólag elítéli a szemforogató, kétszínű álkereszténységet s az egykor megérkező Antikrisztusokat.

A halállal mindannyian szembesülünk. A művész is, mint minden egészséges lélek, félve gondol az elmúlásra (*Félnék*), a *Reggel* című versében az álom és a halál ikerpárként jelenik meg, másutt temetéskor a golyák szállnak el (*Emlékszel?*). „Rövid az élet” — vallja fájdalommal, a *Búcsúzó lélek* című alkotásában is a távozás gondolata jelenik meg, míg a *Temetőben* című költeményében a fűvet lekaszáló ember a holtak lelkeivel beszélget.

Filozofikus versei a lélek csendjét hozzák közelebb az olvasóhoz:

„Most nem kattog. Pihen.
Fekete hengerén
gubbaszt a lélek.
A betűk nem beszélnek.”

(*Az írógép*)

Babérkoszorúk és *Art* című verseiben — előbbi köteteihez hasonlóan — újra felvillan a költészet s a költő helye és feladata Beke verseiben. Minden írásra készíti a költőt: Isten, a természet, a tárgyak, az események, a jelenségek, a szerelmek, az emberek. Még ha alszik is, álmában is versírásra kényszerül: az álmában keringő sas írószerszámot ad Beke Sándor kezébe.

„A költő alszik.
Álmában sas kering fölötte.
A sas pennát libegtet le
a költő kezébe.”

(*Írószer*)

Átfogó barangolás a Székely Útkereső Kiadványok műhelyében

Kovács Piroska: Örökségünk: a székelykapu.

Útravaló kapunézéshez.

Székely Útkereső Kiadványok, Székelyudvarhely, 2003

Bán Anna: Erdély és a székely székek címerei.

Székely Útkereső Kiadványok, Székelyudvarhely, 2005

Sok szép építményt láttam székelyföldi utam során, így természetes, hogy Kovács Piroska *Örökségünk a székelykapu* című kiadványa, mely a Székely Útkereső Kiadványok sorozatban látott napvilágot, felkeltette érdeklődésemet. A kiadvány 2003-ban látott nyomdafestéket és a kapunézéshez ad eligazító és tudományos útravalót.

Munkája első részében a székelykapuk történetével és azok alapos leírásával foglalkozik. „A székely famesterségek közül a legjellegzetesebb és megművészibb a kapufaragás. A kapufaragó mesterek a népi díszítőművészetnek sok ősi elemét és formáját megtartották. Joggal állíthatjuk, hogy a galambbúgos székelykapuk egy hajdani kultúrának, népi műveltségnek máig élő tárgyi és szellemi értékeit képviselik. Változataikban, összetettségükben a magyar népművészet sok, nagyon régi hagyományának hordozói” — írja.

A továbbiakban a székelykapuk üzenetével foglalkozik. Csak néhányat említünk a rajtuk található felírásokból:

„Az áldás az Istené, a szerencse és munka a gazdáié.”

„Isten áldása legyen mindazon, ki békében be s kilép e kapun.”

„E kapu gazdája az igaz embert szeretettel várja.”

A székelykapuk szerkezeti felépítésével foglalkozva kitűnően ábrázolja a háromszéki, illetve az Udvarhely vidéki székelykapú-típust. Később a székelykapuk székelyföldi változatairól értekezik. Az olvasó előtt szemléltetésképpen a korondi kis kapu (Huszka, 1888), a feldobolyi galambbúgos kapu (Szinte G., 1909), a csíkszentmár-

toni kapu (V. G., 1931), a nagykapu Szent-Simonon (Huszka, 1895) áll.

Az Udvarhely vidéki kapuk közül az 1858-ban épült máréfalvi római katolikus plébánia kapujában, az udvarhelyi palmettákban (Huszka, 1895), a különféle kaputükrök mintákban, az 1818-ban épült fenyédi kapuban, valamint a székelyudvarhelyi galambdúcos kapuban gyönyörködhetünk.

Ugyancsak a Székely Útkereső Kiadványok sorozatban jelent meg Bán Anna *Erdély és a székely székek címerei* című munkája. A 2005-ben napvilágot látott kötet szerkesztője Kolumbán Zsuzsanna.

A kiadvány első részében a szerző Erdély címerével foglalkozik, majd *Székely székek* címmel olvashatunk tőle rövid történelmi bevezetést.

„A székeket a székgyűlés irányította, a gyűlések közötti időszakban pedig a szék választott tisztviselői — a hadnagy vagy kapitány (katonai és bíraskodási feladatkörrel), a székbíró (bíraskodás), illetve a szék vénei vették át a vezetést. A XV. századtól kezdődően találkozzunk továbbá a királybíróval, aki a királyi hatalmat képviselte, feladata főként az adó behajtása volt.”

Mindannyiunkat elbűvölnek Aranyosszék, Csík- (Gyergyó-Kászón) szék címerei, Háromszék, Marosszék, Udvarhelyszék címere és azok pontos leírása. A Székelyföldet barangoló utazóknak jó, ha tájékozódás céljából a Székely Útkereső Kiadványok e két értékes kiadványát magával viszi.

A költő elmaradt imái

Beke Sándor: Elmaradt imák.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2003

Beke Sándor *Elmaradt imák* című verseskötete a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában jelent meg 2003-ban, Csire Gabriella szerkesztésében.

A költő sok versét ebben a kötetben is a múzsához írja (*Lelkiállapot, Viaskodás, Mondogató*). Számára annyira kedves a nő, hogy virág helyett kezében az utolsó hópehellyel is indul köszöntésére. A múzsa bár sokszor hidegen ragyog, a művész versei szinte elárasztják őt (*Virág helyett, Hidegen ragyogsz*).

„Ha meghalok,
szerelmes csillaggá leszek,
kedvesem,
s ha beesteledik,
látni fogod kacérkodó fényem:
kéken, bíboran, hófehéren...”

(*Fogadkozás*)

„Felutaznék hozzá,
egyetlenegy napsugárért,
hogy befonjam vele
hajad tincseit,
s bearanyozzam kezedet,
melyet annyiszor
felejtettél kezedben,
és meztelen testedet,
mert befogta
szerelmem atomjait.”

(*Utazás a napba*)

Úgy tűnik a költőnek, hogy ha fehér sirályok szállnak a nő lelkének röpterére, „a lélek tengerén elsüllyed egy csónak”. A költőnek fáj a kettőjük közt kialakult légüres tér és vágyik a találkozásra, a nővel való együttlétre. Sokszor „a szív sötét labirintusában” keresik egymást, vallja *Bűjőcska* című versében. A költő mindig, minden pillanatban maga mellett szeretné a múzsát:

„...háta fordítottam az ablaknak,
nehezteltem a Holdra,
a csillagokra.
Nem haragudtam rád,
csak azt éreztem,
milyen rossz nélküled.”

(Leoltottam a villanyt)

Azt is megtudjuk, hogy a szerző csalódott kedvesében, ám ez a csalódás bosszantóan kellemes volt számára:

„Az embert mindig éri
valami csalódás.
semmi és senki sem olyan,
mint amilyennek képzeljük.
Most is kiderült:
te sem vagy olyan,
amilyennek legszebb
álmaimban láttalak.
milyen bosszantó:
sokkal szebb vagy,
mint ahogy elképzeltelek!”

(Morfondírozó)

Más verseiben a költészet isteni ajándékáról vall *(Ihlet, Irodalmi díjak mifelénk, Láthatatlan kollégium)*. A magyar költészet egykori fedelme, Faludy György is felbukkan a költemények között *(Így*

képzellek el), valamint szóba kerül Kertész Imre Nobel-díjas író műve, díja és egyénisége.

Beke Sándor páratlan tehetség, nem véletlen, hogy számtalan irigye akad. Nekik intézi az alábbi sorokat:

„Kedves feleim,
csak az marad meg,
amiért dolgoztunk,
s amit saját
eszünkkel-kezünkkel
állítottunk elő.
A többi:
rossz szavak,
s irigység
vipera-cseppjei —
arcotokkal együtt
semmibe vész,
akár a pára.”

(Irigyeimnek)

Tűnődés című versében — előző köteteihez hasonlóan — újra a halál kérdését veti fel. Úgy érzi, az embert bár szerettei, s kedves tárgyai is marasztalják, mégis egy napon mennie kell.

„A halottak titkaiból
megszületett egy másik —
a mínusz végtelen
világegyetem.”

(Mínusz végtelen)

Az író bűnbánattal, töredelemmel vallja be, hogy régen nem köszönte meg mennyei Urának a csendes mindennapok áldásait, megfeledkezett a hálaadásról, de a kérésről is. Szerető mennyei Atyja azonban még ezt is megbocsátotta neki:

„Mikor hozzám szóltál,
én gyáván hallgattam,
ha felém fordultál,
más irányba néztem.
De te, Istenem,
mindig megbocsátottál —
gyarló gyermekednek.”

(Én Istenem)

Ezen példátlan atyai szeretet ragyogja be Beke Sándor *Elmaradt imák* című könyvének verseit, de egész költészetét is.

Nagy Olga mindentudó Dongója

Nagy Olga: Mindentudó Dongó.

Maros menti népmesék.

Erdélyi Pegazus Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2004

Mindentudó Dongó címmel 2004-ben látott napvilágot Nagy Olga mesegyűjteménye a székelyudvarhelyi Erdélyi Pegazus Könyvkiadó gondozásában, Csire Gabriella szerkesztésében. A könyv Maros menti népmeséket tartalmaz.

A kötet két részből áll: első része mezőbándi meséket, a második marosszentkirályi népmeséket tartalmaz. Az első rész Kapás Gyuri hét meséje. Ezekben megismerkedünk egy újfajta mesevilággal, éspedig a cigány mesékkal. Ezekben is jelen van a hármas meseszám: a három legény, aki apjuk biztatására mesterséget választ. Nyika, aki a legkisebb, rabló akar lenni. Igen érdekes a mesevilágban az az általános egyforma gondolkozás, hogy általában a nagyobbik mindig a legkisebbik testvér eszével akar meggazdagodni (*Nyika, a híres tolvaj*). Ezekben a mesékben is megjelennek a királyok, az ördögök, akiknek a mesehős — természetesen — túljár az eszén.

Egy másik mesében a szegény ember becsületes munkáját nem tudja felülmúlni az ördög csalafintasága (*A szegény ember és az ördög*).

Fordulatokban gazdag mese olyan három lányról szól, akiknek gondoskodniuk kell önmagukról. A legkisebbik az okos, Rebeka, aki ügyességével és egy öreg révész segítségével túl kerül minden bajon (*Rebeka*).

Dáledin meséje hasonlít az *Aladdin és a csodalámpás* meséjére. Persze van némi eltérés. A nép szívesen helyezi a szegény embert — akinek semmije sincs — egy gazdagság kellős közepébe, sőt, a legtöbbször minden fáradságos munka nélkül. A naiv népmesékben például a király mindig egy szegény emberhez adja leányát.

A címadó mese, a *Mindentudó Dongó*, tréfás mese. A véletlenek játéka arra utal, hogy a nép fia mindig feltalálja magát. *Egy királynak hét gyermeke* címűben, a hét gyermeke egy gonosz dajkát mutat be.

Mindig akad azonban egy jótevő öregasszony, aki mindent rendbe hoz.

Az *Ördögös Rozália* című mesében maga a Halál lesz a leány keresztapja. Sok fordulat után kiderül, hogy a tolvaj gyermekéből is csak tolvaj lesz.

A mesekönyv következő része Pocó Mihály és Ádám Ferenc meséit tartalmazza. Ezekre a mesékre az jellemző, hogy a királyok neve színeket ábrázol: Zöld király, Piros király, Narancs király stb. Szerepelnek itt rablók, paraszat evő soklábú lovak: hét, nyolc, kilenc lábú. A Zöld király fiának is furcsa nevet adtak: Hajnalka, aki a Fekete-tenger fenekéről, a sötétség birodalmából kerül haza. Akár az életben, az *A cudar édesanya* címűben az anya saját gyermekeivel is gonosz tud lenni.

A mesék színesek, változatosak, és ami érdekes az az, hogy mai modern kifejezéseket is használnak a mesemondók bennük. Ádám Ferenc meséjében (*Mirkó vitéz*) a királykisasszony szoborrá varázsolja az arra járó embereket. Mint minden mesének, ennek is jó vége lesz.

A *mesemondó kakas*ban szintén a legkisebb fiú az ügyes, és bár két nagyobb testvére el akarja veszejteni, nem sikerül nekik. A legtöbb mesében kovácslegények a főszereplők.

Nagy Olga 1958–2002 között gyűjtött és eddig meg nem jelent meséit tartalmazó *Mindentudó Dongó* című kötet értékes darabja népmese irodalmunknak. Az új mesekönyv megjelentetéséért pedig kiemelt dicséret illeti a székelyudvarhelyi fiatal, 2002-ben alakult Erdélyi Pegazus Könyvkiadót.

Fehér tulipánok

Beke Sándor: Fehér tulipánok.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2004

Beke Sándor *Fehér tulipánok* című verseskötete 2004-ben látott napvilágot a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában, Csire Gabriella szerkesztésében. A kötet főleg szerelmes és filozofikus ihletésű verseket tartalmaz.

A költőnek ebben a könyvben megjelent szerelmes verseiben is a múzsa jelenik meg pazar művészi kivitelezésben. A nő annyira kedves számára, hogy talán el sem tudná képzelni nélküle például karácsony szent estéjét sem (*Karácsony, Nélküled*). Érthető, hiszen magától a *Múzától* kapta egykoron az iskolában élete első forró csókját. Később a múzsa finom modora, halk szavúsága, csendessége bővíti el az alkotót (*Csak a tücskök*). Az érzelem intenzitása oly nagy ezekben a versekben, hogy szinte kimondhatatlan (*Nem tudom*), csak a szerelmes miatyánkját súgja némelykor a kedves fülébe:

„... a csokoládés dobozba rejtett
képek közül
előveszem régi arcodat
és halkan
füledbe suttogom
a szerelem
rég feledett miatyánkját —”

(*Alice*)

Marasztaló című költeményében pedig így szólítja meg:

„Hajad
angyalhaj volt,
mesebeli.

Arcod
fátyolos telihold.
A lepedőn
hullámszott leheleted,
felverte az éjsötétet
denevér sikolyod.”

Ha a nő elhagyná — vallja —, az számára mindennél borzalmasabb lenne: „Ha elválok tőled, / sokkal rosszabb lesz, / mintha eltemetnélek” (*Töprengés*).

A költő nem szégyelli még könnyeit sem, igaz, itt humorizálva mondja ezt, feloldva a szerelem keltette érzés feszültségét (*Sírtam*).

Másutt a választott nő csendes óceánná szelídült. Ez a szelídség bizonyára addig fokozódott, hogy Beke még halála után is meg akarta őrizni múzsájának a szívét.

„Elképzeltem,
hogy átköltöztél
a nemlétbe.
Lesújtott,
szomorú szívvel
a világ Urával
akartam beszélni,
és engedélyt kérni tőle,
hogy megtarthassam
a szívedet.”

(*Szíveink*)

„Féltékeny vagyok / a szemedre, / mert nemcsak / az én arcom, / az egész világ / szemedben tündököl — írja *Féltékeny vagyok* című versében. A *Hiányod beszél velem* című költeményben Beke még azt is bebizonyítja, hogy a költészetben minden lehetséges és minden elképzelhető: a költő a nő hiányával is beszélhet.

Más típusú verseiben elmeséli, hogyan lett a természet, s maga az egész élővilág a szerző barátja (*A híres vadász*). De a költő úgy érzi, nem teljes az élete, valaki, valami mindig hiányzik számára,

ezért egy örök és kiolthatatlan láng ég benne: „mintha / örök láng / égne / bennem, / amit a legjobb / tűzoltók / sem tudnak / kioltani” (*Úgy érzem*).

Mély filozófiai tartalmat hordoznak azok a versek, melyekben önmagával szembesül (*Kilincsek*) vagy éppenséggel önmaga mögé bújik (*Szakáll*), de a költő még azzal a gondolattal is eljátszik, mi történne, ha atomreaktor lenne (*Esély*).

A költészet szerepéről, feladatáról a *Poéta és politika*, *Kortársaimhoz* című versekben, a *Szabad kiáltás*ban pedig a költők kedvenc fogalmáról, a szabadságról ír.

Nem feledkezik meg Beke Isten gondviseléséről, a Vele való személyes találkozásról sem.

„Sztálingrád fölött
— letűnt időben —
tízezer méter magasban
légüres térbe került
és zuhanni kezdett
a szuperszonikus repülőgép,
amelyben ültem.
Akkor találkoztam
életemben először
személyesen az Istennel —”

(*Túlélés*)

Ez a gondviselő Atya, aki számtalan versében jelen van, Beke Sándort nem mindennapi tehetséggel áldotta meg. Köszönje Neki.

Köt a gyökér

Baricz Lajos: Köt a gyökér.

Versek. Második kiadás.

Erdélyi Gondolat, Székelyudvarhely, 2004

Mindig örömmel tölt el, ha egy alkotó szeretettel dalol verseiben szülőföldjéről. Ez történt akkor is, midőn Baricz Lajos *Köt a gyökér* című versgyűjteménye került kezembe. A kötet a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott nyomdafestéket 2004-ben, Jancsik Pál szerkesztésében.

Már *Köt a gyökér* című versciklusában is felcsendül ez a szeretet: „Sudár fenyő / a Hargitán / bármi éri / áll a sziklán / vihar előtt / vihar után” (*Köt a gyökér*). Az egész ciklust beragyogja verőfényével az otthonhoz, a szülőföldhöz való őszinte ragaszkodás (*A Bucsin-tetőn, Erdélyország, Szülőföldem, Marosszentgyörgy*).

A költő fokozottan érzékeny lelkében visszhangzik az őszi táj képe (*Őszi ködben, Őszi erdő, Ősz felé*).

„Őszi felhők földön járnak,
vége van már a szép nyárnak:
settenkedik a halál,
érzem, érzem: rám talál.”

(*Őszi ködben*)

A szerző nemzetének szószólójaként áll meg Isten előtt és kéri a mindenható Urat, legyen kegyes a magyar nemzethez:

„Rút bűneinknek büntetése ez?
Szűnjék haragod. Uram, légy kegyes!
Vérben és nyelvben kik egyek vagyunk,
Határok fölött átnyúlík karunk.”

(*Szívem is magyar*)

A gyermekkorból című ciklusában felvillannak a gyermekkor emlékei (*Hadak útján, A gyermekkorból*). A költőt is, mint minden igaz embert, egy életen át végigkíséri szüleinek emléke, a sok-sok feledhetetlen élménye. Egész életét meghatározta a templom szeretete, az Istenhez való ragaszkodás. Ezen istenhit biztosítja számára azt, hogy a szeretett emberek még a síron is vele maradnak:

„Vallom azóta is: aki szeret,
nem veszi el végleg, akit eltemet,
mert e kötelék mindörökre tart,
síron innen és túl összeér a part.”

(*Túl a síron*)

A nagymama alakja is felragyog igaz szeretettel övezve: „Kilenc fáradt kicsi lurkó / az ágyában alszik mélyen, / tejért indul nagy csöndben, / nagy sajtárral a kezében” (*Nagyanyó*).

Vadvirágok című ciklusa 1975 és 1977 közt keletkezett lírai darabjait tartalmazza. E versekből a költőt új oldaláról is megismerhetjük. Érzékelhetjük szerelem utáni vágyakozását, szíve választottjának emlékét, mely benne mindörökre élni fog:

„Az a perc, mikor először
mondtam: nagyon szeretlek,
kezünk lopva egymáshoz ért,
s mondtad: én is szeretlek.”

(*Ha majd megöregszem*)

Baricz Lajos szívében izzó lánggal ég a krisztusi szeretet (*Szeretet, Törvény*), *Istenközelség* című verse talán a legnagyszerűbb művészi megvalósítás. Isten közelségét a költő mindenütt érzékeli, a csendes percekben, a tanulásban, az ellenfél kézfogásában, a dalban, a viaszszobrászatban, az örömben, egyszóval mindenütt, ahol valamiféle szeretetet tapasztal.

„Úgy érzem néha, hogy lelkembe
a megnyugvás csókját leheli Isten,

és ilyenkor — ha csak percre is — oly jó,
hogy isteni fényben ragyog itt minden.”

(*Istenszomj*)

A lét határán című ciklusa is hálaadással kezdődik. Örül, hogy Isten kegyelméből elhagyhatta 40. életévét s az új esztendőben is arra hívja fel a figyelmet, hogy Krisztusra bízunk életünket (*Negyven után, Anno domini 2000*). Más verseiben a mennyei hon utáni vágy szólal meg: „készülök én is, hisz nincsen kiút, / hogy tovább lépjek: itthonról Haza. / Időm lejár... / az Úrnak vagyok vándormadara” (*Vándormadár*).

A költő számára a hit igazi reményt ad (*Csillogó csillag, Gondűző*), mert Isten a mindenható szuverén Úr, akitől mindig kéri, koldulni lehet (*Koldusok*), „Az Ő szeretete minden embert áthat / kezdetétől végig” — zárja *Romlás* című költeményét.

Holdvonzásban című ciklusában csodálatosan zeng Isten teremtményeiről, az égitestekről (*A hold a napom, A csillagos égen, Holdudvar, Két hold az égen, Égi séta*). „A Napnak szolgáló, Hold-vonzásában élő, / végtelenbe vágyó ember s pap vagyok. Hiszem, befogadnak égi barátaim: / az éjben őrködő, értő Csillagok” (*Nap, Hold, Csillagok*). Az égitestek a nagy szerelmek szemtanúi (*Hold, te*), régi emlékek felidézői (*Holdas este*). A költő sokszor maga is égitestté válna, anynyira elbűvöli a Nap, a Hold, a csillag s az azokhoz fűződő kedves emlék (*Holdvonzásban, Nyári este*).

Istenközelség című ciklusa szintén hitbuzgalmi verseket tartalmaz. Az alkotó rámutat a proféták eszközi minőségére (*A próféta*), az örök isteni kegyelemre (*A kegyelem éjszakája*). Szerzőnk őszinte és példaértékű imaélettel rendelkezik (*Csendben imádkozom, Az én szívem, Esti ima*), mert a Megváltót Királyként tiszteli és imádja:

„bennem s a világban, Veled s általam —
Ó, dicső nagy király,
Jézus Krisztus. Ámen.”

(*Krisztus király*)

A költő verseiben virágvasárnap, nagypéntek, húsvét ünnepei is megjelennek sajátos művészi megközelítésben. Baricz Lajos Istennel való kapcsolatos versvilága sok hívő számára követendő példa lehet.

Tanuljunk könnyen rovásírni

Ráduly János: Tanuljunk könnyen rovásírni.

Segédkönyv a rovásírás elsajátításához.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,

Székelyudvarhely, 2004

Nemrég Ráduly János *Tanuljunk könnyen rovásírni* című kötete került kezembe. A neves író, költő, műfordító, néprajzkutató most a rovásírás rejtelseibe szándékozik bevezetni olvasóját. A könyv a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában jelent meg 2004-ben, Buzogány Árpád szerkesztésében.

Könyvének egyetlen célja: bemutatni az egységes magyar rovásírás ábécé egyik változatát. A kötet a rovás emlékek jegyzékével kezdődik.

Az olvasó előtt olyan feliratos emlékek állnak, mint az alsószentmihályi templom rovás emléke, a vargyasi keresztelőmedence felirata, a székelydályai rovás emléke, a nikolsburgi ábécé, a székelyderzsi templom téglafelirata, a bögözi templom betűcsoportja, a berekeresztúri templom második felirata, a szolokmai fakupa rovás felirata s nem utolsósorban a kibédi lőportartó szaru három jele. A szerző minden bemutatott feliratról részletes beszámolót nyújt.

A munka a kéziratos emlékek felsorolásával és bemutatásával folytatódik. Itt megismerhetjük Telegdi János betűsorát, Miskolczi Csulyák István református esperes két betűsorát, mely 1600 körül keletkezhetett, a makfalvi rovás szöveget, Kájoni János betűsorát és írásmutatványát (1673), a Hickes-Harsányi-féle ábécét (1678), valamint Bél Mátyás rovás ábécéjét.

A kéziratos emlékek bemutatása után a szerző ábécénk betűkészletét ismerteti, bemutatva minden mai betű régi megfelelőjét.

Rövid bevezető után *Írjunk rovásul* című fejezete következik, mely részletesen taglalja a hangzóugratást és a betűösszevonást.

Ráduly János könyvének összeállításához rengeteg irodalmat használt fel. Ezek közül kiemelkedik Forrai Sándor *Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig* (1994), Kéki Béla *Az írás története* (1975), Sándor Klára *A Bolognai Rovás emlékek* (1991), Simon Péter *A*

székely írás eredetéről (1993), Szabó T. Attila *Magyar történeti nyelvtan I–II.*, Vekerdy Lilla *Simon-kódex. XVI század eleje. Krisztina-legenda XVI. század eleje. A nyelvemlékek hasonmása és betűhű átírata*, 1988.

Ráduly János munkája értékes, jól megszerkesztett alkotás. Csak ajánlani tudom mindazoknak, akiknek szándékában áll rovásírásunk elsajátítása.

Mosolygó oroszlánok

Beke Sándor: Mosolygó oroszlánok.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2004

Beke Sándor *Mosolygó oroszlánok* című verseskötete a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 2004-ben, Csire Gabriella szerkesztésében. A kötet három versciklust tartalmaz: *Megvilágosodás*, *Az istállómaster panasza* és *Szétszerelt játékaim*.

Megvilágosodás című első versciklusában többnyire hitbuzgalmi és filozofikus verseket olvashatunk. E költeményekben Isten mindenható, szuverén Úrként jelenik meg:

„Mi, emberek,
csupán szószólói
és végrehajtói lehetünk
az isteni ítéletnek.”

(*Sorsunk*)

A költő világosan emlékszik ifjúkorának hitetlenségeire, amíg elérkezett a nap, midőn az élet forgószínpadán kezét fogott vele Isten. Ezért épített szívébe templomot, hogy mindig imádkozhasson hozzá (*Megvilágosodás*, *Templom*). Később, a *Hiánypótlás* című verséből megtudjuk azt is, hogy Isten az egyetlen, aki legmélyebb szeretetet küld az emberi hajlékokba:

„A kőművesek
házakat építettek,
a házakba falakat húztak.
Miután az emberek
beköltöztek a lakásokba,
Isten megáldotta őket,
és szeretetet küldött
otthonukba.”

Filozofikus verseiben formázhatatlan kővel azonosítja magát, míg az életet kibontásra váró ajándéksomaggal (*A kő természete, Az élet*). A költő úgy érzi, hogy egyszerre több ember is küzd benne, s néha vágyik is arra, hogy más világot keressen magának (*Milyen kár, Tévelygés*). Beke Sándor gyakran hozza elénk különféle emlékeit:

„A kandallóba vetett
égő képeslapon
leégett a hegy.
A hegy, ahol jártam.”

(*Hamvadó emlék*)

Az istállómaster panasza című versciklusa szerelmes verseit tartalmazza. *Vallomás* című költeményében csak azért keresgél a magyar szavak között, hogy a legszebb „szeretlek” szóra rátaláljon, másutt virággal készül a múzsa köszöntésére (*Meddő várakozás*).

„Arcod elfújná a szél,
ha porból lenne.

Szép szavad felszállna,
Ha ködből lenne.

Hangod elhervadna,
Ha virágból lenne.

Szerelmed mindig megmaradna,
Ha csillagból lenne.”

(*Ha...*)

Az alkotó boldogsága azonban nem felhőtlen. Nyíltan bevallja, hogy a nő — minden jó ellenére — sok fájdalmat is okoz (*Ez vagy, Matematika*). Versében azonban néha úgy tűnik, hogy e fájdalmak szerelmét is kioltják.

„Nem lobbanok már irántad,
Üres lettem, kedves,
mint a kályha mellett
felejtett gyufásdoboz.”

(Üres gyufásdoboz)

Ez azonban számára csak önámítás, hisz az író szíve, lelke mégis a nőé (*Kárpótlás, Páros tánc*). Szerelme oly hatalmas, hogy elsősorban választottjának boldogságára gondol: „Megérdemled, / hogy boldog légy” (*Az utolsó kívánság*).

Szétszerelt játékaim című ciklusában a költő gyermekkori emlékeit tárja elénk (*Angyalka, A kicsi adminisztrátor, Csillagok leszünk az égen, Szétszerelt játékaim* stb.). E lírai gyöngyszemek az előbeszéd eleven-ségével hatnak s annyira közvetlenek, hogy szinte saját gyermekkorunkat juttatják eszünkbe.

„Gyermekkoromban
esténként
felmentem a padlásra,
háztetőnkről
eltoltam néhány cserepet,
hogy jobban lássam
a ragyogó eget.
Itt szőttem álmaimat,
s fényes rakétával
felküldtem őket,
hadd barangolják be
a titokzatos Tejutat.”

(Csillagok leszünk az égen)

Beke Sándor költeményeit olvasni nem csak egy igazi lelki fel-
üdülés, hanem egyfajta kihívás is egy olyan szellemi kalandra, mely
akár a szerelem világába, akár a múltba, akár a jelen nagy- vagy apró
lelki jelenségeibe vezetnek, maradandó versélményt nyújtanak min-
den olvasónak.

Mit is súgott meg a kisujjam?

Megsúgta a kisujjam.

Krasznai szólások és közmondások, kurjantások,
találós kérdések.

Gyűjtötte, sajtó alá rendezte, előszóval
és jegyzetekkel ellátta Mitruly Miklós.

Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2005

Mitruly Miklós *Megsúgta a kisujjam* című kötete a szerző által összegyűjtött krasznai szólásokat, közmondásokat, kurjantásokat, találós kérdéseket tartalmazza. A székelyudvarhelyi Székelykapu Könyvkiadó gondozásában jelent meg 2005-ben, szerkesztő Beke Sándor.

Vöő Gabrueliának az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál 1999-ben napvilágot látott *Szóból ért az ember* című kötetéhez hasonlóan ez a munka is a szájhagyományos költészetéből merít. Ezúttal Krasznáról. A szólások, közmondások a leggyakrabban előforduló szájhagyományok azon a vidéken is.

Szólás és közmondás a beszélgetés, kommunikáció alkalmával nem különül el egymástól, úgy is mondhatnánk, hogy a kettő között nincs merev választófal. Sokszor egyazon szóképre épül mindkettő. Pl. „Ne szaladj az után a szekér után, a mék nem vesz fel” — általános tanács, közmondás, ellenben az „olyan szekér után szalad, amék nem vesz fel” — egyedi esetre vonatkozó szólás.

A kötetben közreadott szólásokat, közmondásokat a szerző, Mitruly Miklós ötven év leforgása alatt, 1950 és 1999 közt jegyezte le s többnyire szüleitől, idősebb testvéreitől hallotta azokat.

A szóláshasonlat valamiféle fogalmat, testi vagy lelki állapotot világít meg. Pl. „Reszket, mint a nyárfalevél”. Más esetekben a megvilágítani kívánt jelenségnek merő ellentéte a hasonlító mellékmondat képanyaga! Pl. „Piros, mint a pecselyi túró.”

Igen fordulatos nyelvi formákban ragadják meg az élet jelenségeit, ezért legnagyobb részük alkalmas a múlt-, jelen- és jövőidejűség kifejezésére, s hogy a megszólaló vagy a megszólított személyre vonatkozzék. Lélektanilag hitelesen csak a beszélő mondhatja:

„Nagy kő esett le a szívemről”. Más szólásokat nem szokott a megszólaló önmagára vonatkoztatni: „A szél üsse össze a bokáját”.

Az alkotó rengeteg szólást örökít meg az utókor számára: „A file botját sem mozgatja” ... „A lába szárába szállott az esze” ... „Azt se tudja, mi fán terem”; „Elfojtana egy kanál vízbe” ... „Hályog van a szemin” ... „Hosszú a körme”; „Jut is, marad is” ... „Kűhöz legyen mérve” stb.

A közmondás a valóság megfigyelésén alapul, a tapasztalatból von le általános megállapítást. „A jó malom mindent megőröl” ... „A lu is megbotlik, pedig nagy lába van” ... „A vér nem válik vízzé” ... „Halál ellen nincs orvosság”; „Kicsi a bors, de erős” stb.

A szólások, szóláshasonlatok és közmondások közös sajátossága a szemléletesség. Nyelvi eszközei a jelzők, a hasonlatok, a metaforák, megszemélyesítések, ellentétek, párhuzamok. A felnagyításra való klasszikus példa: „Olyan sötét van, hogy a vasvilla megállna benne”. Másutt ellentétezással találkozhatunk: „Bort iszik, vizet prédikál”.

A szólásokban és közmondásokban minden egyes szó szerepet játszik. Legtöbbször lehetetlen egyetlen szóval felidézni az egész szókapcsolatot. Sokszor verses formát is öltenek: „Akármilyen kedves vendig / három napig dosztig elig”; „Egy-két napig dinomdámon, / hottig való szánom-bánom”; „Inkább kérdezz kétszer, / mintsem tévedj egyszer” ... „Ki korán kel, / aranyat lel.” „Ki mint veti ágát, / úgy alussza álmát” stb.

Gyakori az alliteráció, az egysoros, pár szavas szövegekben is: „Ravasz, mint a róka”; „Varjú a varjúnak nem vágja ki a szemét!”

A kurjantások többnyire két-, ritkábban négysoros mondókák, ritmikai tagolódással, páros rímekkel. Vannak lakodalmi kurjantások, illetve táncszóknak nevezett versikék. Közzétennénk néhány kurjantást. „Aki bolond ugrik a, / nem kell annak muzsika” ... „Húzzad cigány, disznót adok, / nem tőrja fel az udvarod!” ... „Se nem kicsi, se nem nagy, / éppen hozzám való vagy.”

Krasznán valamikor igen népszerűek voltak a furfangos észjárásra valló találós kérdések, számtalányok, találós mesék. A találós kérdések egy tárgyra utaltak s a megfejtést a hallgatóra bízta. Fő szerepük a szórakoztatás, mulattatás volt. Szemléltetésképpen néhány találós kérdés. „Tiszta fehér születésem, / lucskos, sáros a

temetésem” — (hó); „Kerek, de nem alma, / piros, de nem rózsza,
/ rétes, de nem béles, / kóstoltam, nem édes” — (hagyma); „Úton-
útfélen üstöt borogatnak” — (vakondtúrás) ... „Sok szeme van,
mégse lát” — (lánc) stb.

Szomorúan kell megemlítenünk a tényt, hogy a kötet 166 találós
kérdése közül csupán 29-et gyűjtött fonóbeli fiataloktól 1954 janu-
árjában. Tíz-tizenkét évvel később már egyet sem. A többi találós
kérdést a szerző néhány kivétellel szüleitől és idősebb testvéreitől
hallotta 1954-ben, 1966–1967-ben, utólag még kettőt 1999-ben.

Ameddig azonban ilyen műgyűjtőink lesznek, mint Mitruly Mik-
lós, nem kell félnünk a szólások, közmondások, találós kérdések
feledésbe merülésétől.

Mondák a Tordai-hasadéktól Szent Anna taváig

Gub Jenő — László László — Zsidó Ferenc:

A Tordai-hasadéktól Szent Anna taváig.

Mondák, legendák, regék, tündérmesék.

Összeállította és szerkesztette: Beke Sándor.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2005

A Tordai-hasadéktól Szent Anna taváig címmel látott napvilágot Gub Jenő, László László és Zsidó Ferenc közös kötete a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában 2005-ben. A Beke Sándor szerkesztette kötet mondákat, legendákat és tündérmeséket tartalmaz.

Gub Jenő *Rapsonné rózsája* alcímmel számtalan legendát közöl. A legendák tavak elnevezéséről, várakról regélnek, helységneveket magyaráznak, különleges kövekről és kincsekről mesélnek. Ezekben megtalálhatók a nép meséiben szereplő tündérek, ördögök és óriások.

A Szent Anna tó regéje, a mindannyiunk által jól ismert szép regének például több változata is ismeretes. *A Gyilkos-tó regéjének* két változata van: az egyikben Estert a Gyilkos Heny rablóvezére elrabolja. Ester átka folytán minden összeomlik és tó keletkezik a helyén. A másik változatban egy juhászt nyájastól temet el a hegy. A Gyilkos-tót színe miatt Vörös-tónak is nevezik, a juhok vérért jelezve.

A Medve-tó egy tündéraszony átka nyomán keletkezett, aki szerelmes lett egy juhászba. A juhász nyájastól kővé dermedt, a tündér fátyla sóvirágként jelenik meg, saját házat elátkozva keletkezik ez a tó, melyet saját sírása patakként táplál.

Rapsonné várának és útjának legendáját több változatban is összegyűjtötte a szerző. A legenda lényege szinte ugyanaz. A várat hol a férje építette, hol a macskája és kakasa, hol a tündérek, hol az ördögök, közben jelezve a nép hatalmas képzelő erejét. Az utat mindig az ördögök építik és ők is rombolják le. Ami megegyezik a regében, az, hogy Rapsoné pünkösdi másnapján tér mindig vissza

hol évenként, hol hét évenként. Minden regényben szerepel Rapsoné rózsája, az a kedvenc virág, amelyet ápolt. Ez tulajdonképpen nem rózsza, hanem egy sárga virág, amit zergeboglárnak hívnak és csak Parajdon nevezik Rapsoné rózsájának. Ez a virág a jégkorszakból maradt fenn a magas hegyekben. A ma már nem létező várakat Szent László vagy Könyves Kálmán építette védő rendszernek. Ide tartozik még Tartod, Firtos, Budvára, Vármező, Maka vára, Csombod stb.

Mondák születtek különös kövekről is. Így például Deszkásvára, ahol állítólag Rapsonné kincsét őrizték. *A pakulárkő mondája* két pásztorlegény civakodásáról nevezetes.

Szinte minden helység nevéhez kitalál a nép egy mesét. Így magyarázzák meg Korond, Atyha, Etéd neveit. Majdnem minden várba kincset is helyez a népi monda. A kincseket rendszerint tündérek védik. Ilyen rege fűződik például Tartod várához, Csombod várához és még sorolhatnák.

A várakról szóló mondák egy másik csoportjában a várurak nem óhajtanak a pogány hitről az új hitre térni. Ilyen a *Bálványosvár legendája*, *Budvár legendája*, *Zete várának legendája*. Ahogy áttérnek a keresztény hitre, bosszúból a tündérek lerombolják a várat. A *Hiripiné vára* című mondában (Hiripiné létező személy volt) egy gonosz nő két gonosz fiával, Ábrahámmal és Damokossal rabolja a vidéket.

A szentéletű Szent László királyunkhoz több monda kapcsolódik. A pogány kunokkal harcolva mindig istenhez fohászkodott és Ő megsegítette. Egy ilyen ima folytán keletkezett a Tordai-hasadék s ezáltal megmenekült a király. Az ő imája folytán változott az arany pénzkkövé.

Legszebb mondája a székely népnek Csaba királyfihoz fűződik. Attila két fia, Aladár és Csaba harcban álltak egymással. Csaba visszatér a hunok egy részével Szittyaországba, de onnan többször is visszatér s megmenti a székely népet. A monda úgy tartja, hogy még halála után is, a Tejúton át érkezik megmentésükre. Azóta a székelyek a Tejutat a Hadak útjának nevezik.

Zsidó Ferenc monda-gyűjteményében (*A Szent-Anna tavától a bihari Asszonyszigetig*) is jelen vannak a tündérek, az ördögök és az óriások. A legrégebb talán a Marosról és Oltról szól, Tarkő tündér lányairól. Pont olyan ismert rege, mint a Szent Anna tóról szóló. A

várak itt is kincseket rejtenek. Megjelennek e regékben a tatárok is, de természetesen — mint mindig általában — a székelyek csalafinta módszereikkel megmenekülnek. Gyalu határában egy barát alakú szikla áll. Állítólag az ördög lett féltékeny cimborájára és varázsolta kővé.

Tatrang patakához is fűz a nép egy történetet. Bacsó Ágnes könnyéből fakadt. Ő is begyűjtötte Bálványos-vár mondáját, amelyet a tündérek romboltak le. Nála a Gyilkos-tó mondája a juhászlegényről szól.

Humoros történet *A bihari Asszonysziget*, ahol a fehérnépek túljártak a törökök eszén és ijesztő töklámpákkal elűzték őket. Brassó büszkesége a Cenk. A mesében ez is óriás volt, akit Denge, egy becsületes vitéz, a hollótól kapott tollal megöl. Ezzel megmentve a vérszívó gonosz óriástól a vidéket.

A *Tatárhágó* története több változatban is él. A várból kitörő székelyek szétverik a török hadat és megmentik a még életben maradt, Veszély mezejéről elhurcolt székelyeket a kincsekkel együtt. *A szépszékesi leánypár* egy gonosz várúr története, aki szépséges lányokat rabolt. Akadt egy köztük, aki gyönyörű dalával elaltatta és a dal hallatára szerelme nem csak kimentí, de fel is gyűjtja a várat. Az ő gyűjtésében is megjelenik a *Likas-kő* mondája, Firtos környékének névmagyarázata és a sok kincsről néhány rövidebb történet. Szent László sem hiányozhat ebből a gyűjtésből, a szentéletű imádságával hasad ketté az a hegy, amit ma Tordai-hasadéknak nevezünk.

A bozsi csodaforrás című regében a forrás egy szomorú szerelmes tündér könnyéből fakadt. A nép csodaerőt tulajdonít neki. Ennek vize a szerelmes szíveket fűzi össze. A nép regéje szerint Dariusz perzsa király kincseit Székelyföldön helyezi el. Hol barlangban, hol a földbe ásva rejtőzik. Senki sem talál rá. *Ördög árka*, amint a név is mutatja, arról szól, hogy az ördöggel bizony nem jó cimborálni. Így járt Balázsi kapitány is, aki állítólag maga készítette az árkot. *Egy asszony és két füle* című rege névmagyarázat, akárcsak Dörgő története.

László László *A nándorfebérvári diadal* címmel látta el gyűjtött regéit. Ő is a csodaszarvas történetével kezdi, de nála nem Nimród fiai, Hunor és Magyar, hanem Ménrótnak hívják. Attiláról szóló mondában már megjelenik a leigázott népek Attiláról alkotott vé-

leménye, akit *Isten ostorának* neveztek. A rege-sorozat Attila fiával, Csabával folytatódik, aki a mese szerint még Isten országából is visszatér a Hadak útján, hogy megmentse népét. Ebben a sorozatban is megjelent Isten kardja, mely először Attilánál, majd Csabánál található. A legvégén a kard a magyarokhoz kerül.

Egyik szép regénk *Emese álma*, aki Ügyek magyar fejedelem felesége. Az álom nyomán születendő fiát Álmosnak kereszteli. E vezér indul el a Kárpátok felé megkeresni a hunok új hazáját. Mindenki számára ismert a vérszerződés, melyet a hét vezér kötött. A vezérek Álmos fiát, Árpádot választották vezérüknek. Ő folytatja apja útját és elfoglalja a Kárpát-medencét. A mese szerint Árpád egy fehér lovat ajánl fel Szvatopluknak a hazáért.

A magyarok néha csatát is vesztek, mint pl. 955-ben, mikor a magyar hadak Lehel és Bulcsú vezetésével portyázó utakat tettek. A rege szerint Lehel kivégzése előtt a kürtjét kérte. Pogány módra agyonütötte Konrádot, mondván: „Szolgám leszel a másvilágon!” Portyázásuk során a magyarok Bizáncig is eljutottak. Akadt egy Botond nevű vitéz is, aki megküzdött a görög óriással. Így a konstantinápolyi császár kénytelen adót fizetni a magyaroknak. A magyarok talán legnevezetesebb királya István, Géza fejedelem és Sarolta fia rácbredt arra, hogy csak keresztényként tud állama megmaradni Európában. I. Szilveszter pápától koronát kér és kap. A kereszténység elterjedése nem ment olyan könnyen, a pogányok föllázadtak Vata vezetésével. Szent Gellért püspök hősi halált halt, róla neveztél el a Gellért-hegyet. A magyarokat a német császár szerette volna alattvalóinak tudni. A Duna mellett fekvő Pozsony várát, a nyugati kaput, I. András védte. Szerencséjére Béla herceg a segítségére sietett. Kund vitéz, a bűvár elsüllyeszti a német hajókat. Így békül ki a két rokon, András és Béla. András halála után Béla lesz az uralkodó.

A kötetben Szent László királyról több legenda jelenik meg. Egy rabló kuntól megment egy magyar lányt. Imájával a sziklából vizet fakaszt, melyet ma is Szent László kútjának neveznek. Imája a kincseket kövekké varázsolja. Itt is szerepel a Tordai-hasadék. Az utolsó csoda is, amikor még a mennyből is visszatér a székelyeket megmenteni. A magyarok közt mindig akadtak az őshazát felkutató emberek. Így Julianus barát is. Itt is megtalálható a tatárdúlás em-

léke, ez szinte kiirtotta a magyarságot. Megjelenik a kürtöskalács eredetéről szóló mese is.

A szerző kötetében újabb kori legendákat is összegyűjtött. A cseh vitézt legyőző Toldi Miklós mindenki számára ismert. A világon a legismertebb magyar, Hunyadi János, akiért minden délben megszólalnak a keresztény templomok harangjai. Zsigmond magyar király és egy bojár lány fia. Itt megjelenik a magyarázata annak, miért került a holló a Hunyadi-család címerébe. Felnőve, hatalmas vitéz lesz, híres törökverő. Felesége Szilágyi Erzsébet. Két fiúk lesz, kisebbik fia a későbbi nép választotta Mátyás király. Kemény Simon életét áldozta a nagy Hunyadiért, felöltözve annak ruháiba. A nándorfehérvári diadal hírére elrendelte Calixtus pápa a harangok déli megkondítását. A győzelemben Dugovics Titusz leugorva a törökkel hősi halált hal és részben hozzájárul a vár megmentéséhez.

A magyar mondák egyik nagy alakja Mátyás király. A befagyott Dunán választotta a nép. Bécsből Frigyes császártól visszaszerzi a magyar koronát. Számtalan mese szól az álruhában kószáló királyról. Ebben a gyűjtésben megtaláljuk, hogyan lett a molnárlegény Kinizsi Pálból Mátyás egyik legnagyobb hadvezére.

Még nagyon sok apróbb mesét tartalmaz a gyűjtemény, amiért igazán érdemes elolvasni a könyvet.

P. Buzogány Árpád csengője harang akart lenni

P. Buzogány Árpád:
A csengő, aki harang akart lenni.

Mesék, történetek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2005

A csengő, aki harang akart lenni címmel látott napvilágot P. Buzogány Árpád legújabb kötete a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában 2005-ben. A kötet a szerző meséit és történeteit tartalmazza.

A mesék annyira valóságshűek, hogy ilyeneket csak a nép tud alkotni. Akár a népmesékben, itt is egyszerű, hétköznapi emberek a főszereplők. Pl. Péter egy pöttömnyi legényke, aki elhatározza, hogy megkeres egy szép országot, ahol jól érzi magát. Mint afféle ügyes legény kitanulja a kovácsmesterséget, és mint ravasz népi figura becsapja a tolvajokat is. Itt is megjelennek a tündérek, manók mintegy színesebbé téve a történetet. Péter, mint becsületes ember hazatér és otthon is helytáll.

A második mese is tele van fordulatokkal. Itt is Máté egy egyszerű juhász, aki ráun a juhaira és más mesterséget keresne. Sok családfintaságot követ el. Mint a népmesékben, találkozik egy öregasszonnyal, aki egy gonosz boszorkány. Megtudja, hogy egy egész birodalmat varázsolt el tudatlanul is, megpróbál jól tenni. Ez a rész hasonlít a Csipkerózsika meséjéhez, háromszor kellene megsuhintani a csillagos homlokú királylányt, hogy megtörjön a varázslat. A törpék a királykisasszony vitézei. Mint minden mesében, itt is minden jóra fordul és elveszi a királykisasszonyt.

Jankó ezer mestersége című mesében az író valóban sok mesterségre vezeti rá főhősét. Egy öregember megtanítja arra, hogy nem mindegy, milyen mesterséget választ. Ha ügyes, a munka a helyébe jó, mint a molnárnak, szabónak, kovácsnak, csizmadiának. Előbb pásztor lett, naphosszat furulyált, de megunta. Másutt kosarat font, később cipészkedett. Molnár is volt, kovácslegény is, majd mészáros. Leghosszabb ideig egy mézeskalácsosnál tartózkodott. Ráunva

a sok mesterségre, egy év múlva hazakerül. Otthon apó megmagyarázta neki, hogy az a legjobb mesterség, amire szükség van a háznál.

A következő mese egy furfangos juhászlegényről szól, aki mindenkit becsap meséjével. Olyannyira vitte furfangosságát, hogy az egyszerű emberek bírónak választották.

A kovácslegény meséjében a hős arról álmodik, hogy egy csodakardot talál. Vitézségeket visz véghez, és mint a mesebeli hősök, elnyeri méltó jutalmát.

A következő mesében egy gazdaember elhatározza, hogy jósnőt keres, Rabló nevű kutyájával indult útnak. Számtalan csalafintaságot követett el, hol ő, hol a kutyája. Dolgavégezetlenül sok bonyodalom után haza indul.

A legutolsó mese a *Furulyás Jankó*. Hasonlít a Grimm-testvérek meséihez. Adatik egy király, Fekete, egy hatalmas erdő, ahol egy gyémánt lépcsőjű arany palota található. A varázserőt a furulya adja. Sok bonyodalom után Jankó megtalálja a palotát, és mint minden főhős, feleségül veszi a királykisasszonyt, birtokában marad a táltos paripa és Jankóból ügyes gazdaember lesz.

A könyv második része történeteket foglal magába. Csupa kedves, mesés, hangulatos eseményt. Egy apró csengő sok ideig hever sok-sok kacat között egy dobozban és mindig azt álmodja, hogy templom harangja lesz. Mikor egy gyermekkéz kutat a dobozokban, boldogan gondol arra, hátha egy fenyőfa tetejére kerül. Az az érzésünk, hogy az író egy gyermeki vágyat fejez ki ezzel.

Az *Agyaggalambok ébresztése* egy fazekasműhelybe vezeti az olvasót. Bármilyen furcsán hangzik is, az agyaggalambok megmozgatják egy kislány lelki világát, aki úgy képzei, hogy azoknak lelkük van és élnek. Akármivel vigasztalják, nem tud beletörődni abba, hogy az élettelen galambokat megölik. A legtehetségesebb állathangutánzó története egy jópofa mese. Egy huncut gyerekről, Ödönkéről, aki mindenképp ki akar válni a szürke gyermekek sorából. Ezért azt találja ki, ami a legegyszerűbb számára, állati hangokat utánoz cicát, kutyát stb. Úgy képzei, ebben rejlik nagy tehetsége.

A következő történet egy pórul járt gazdáról szól. Címe: *Melyik ló húz jobban?* Bár figyelmeztetik, hogy a ló nem mászik fára, ugyanis lovat vásárolna. Nem érti meg. Nem eszik a ló vasat, nem érti, hogy a ló szájában a zabla vasból van, tehát nem tűri. Az akkori hidak

fából voltak, tehát nem akart átmenni rajtuk. Így becsapódott a gazda.

Az utolsó történet *A gagyi ember malaca*. Egy pórul járt muzsikus történetét írja le. Egy szegény embert, aki összekuporgatott pénzcskéjét malacra költi. Hazafele menet a malac ügyesen kikerül a bekötött zsákból és szegény muzsikus hiába fut utána, meg nem leli. Azóta mondják: Gagyan, ha valaki nyomtalanul eltűnik: „Úgy elment, mint a Pusi Béla malaca.”

A mesék csodálatosak és színesek, tele meglepő fordulatokkal, jelen vannak a tündérek, törpék, sárkányok, a gonosz és rossz emberek, mint minden népmesében.

Tiszta szívből kívánjuk, hogy az író P. Buzogány Árpád még sok ehhez hasonló mesével és történettel gazdagítsa nem csak a magyar irodalmat, de a gyermekolvasók táborát is.

A szeretetnek nincsen temetője

Beke Sándor: A szeretetnek nincsen temetője.

II. János Pál pápa emlékére.

Versima.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,

Székelyudvarhely, 2005

Mottó: „Most azért megmarad a hit, szeretet, e három:
ezek között pedig legnagyobb a szeretet” (1 Kor 13:13)

Beke Sándor *A szeretetnek nincsen temetője* című kötete 2005-ben jelent meg Székelyudvarhelyen, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában, Csire Gabriella szerkesztésében.

Az egyetlen versimát tartalmazó könyv a lengyel származású Karol Wojtylának állít emléket, akit II. János Pál néven ismertek a katolikus egyház hívei és egyike volt a világ legismertebb pápáinak.

A költemény elején a szentatya ablakában kialszik a fény, céd-rusfa koporsóján az Újszövetség lapjait olvassa a szél, s a fehér galambok felrepülnek a Szent Péter térre néző ablakokból. E három jel mutat arra, hogy a feledhetetlen pápa, II. János Pál visszaadta a lelkét Teremtőjének.

A költeményből megtudhatjuk, hány imádságos lélek állt e nehéz napokban a pápa mellé, könyörögve életben maradásáért. Számptalan felnőtt, ifjú és gyermek építette fel az imaoltárát annak érdekében, hogy a főpásztor még napokat élhessen itt a földön.

A versima mély ellentétet hordoz: ablakában a fény bár kialszik, de az Ő örök messiási fénye soha nem fog kialudni. Bár fizikailag II. János Pál meghalt, lelke s a benne lakozó krisztusi szeretet tovább él és szépséggé válva fénylik tovább. E fény — tudjuk —, kiolthatatlan, hisz általa szolgált egy életen át. E fénnel állt egyháza oldalán lelkészársai és hívei közösségében. E fény által fogta meg a szegények, árvák, özvegyek és elesettek kezét. E fénnel tett meg mindent, amit ember megtehet az emberiségért. Amint Beke költeményéből is kiszűrődik, II. János Pál tudta és érezte:

„a szeretetnek
nincsen temetője,
a szeretet
iránytű nélkül is
megtalálja az utat
a csüggedő emberhez.”

Köztudott, hogy a világon minden elmúlik, megkopik, továtűnik, de a szeretet az egyetlen, mely örök és maradandó. A szeretet az, mely a síron túl is fénylik, világít, ezért megtalál minden erre szoruló embert.

A versima következő részében azt tudhatjuk meg, miért volt még ennyire értékes ez az élet:

„Isten igéjét hirdetted
hitetlen világunkban,
s itt a földön
hitedből új világ született:
a szeretetet,
mint aranyport,
ráhintetted
a kiszolgáltatott emberekre.”

A főpásztor nem csupán szóval, de cselekedetei által is hirdette az evangéliumot. A szegény, kiszolgáltatott emberek aranyporként kapták meg a pápa messiási szeretetét.

Elve szerint Isten az embert alapjában véve jónak teremtette, s a gonosz csupán belé költözött, ezért munkája hiábavaló. Szeretetből fakadó szolgálatával az istentagadókat is Krisztushoz vezette. Bűneikre szelíden rámutatott s ők megkapva a Szentlélek ajándékát, új életet kezdhettek.

„Az emberi szívben
rejtőző bűnt
megvilágítottad,
s a bűn
mint bűnbánó mécses,

alázatosan égni kezdett
az istentagadókban.”

Az egyházfő krisztusi feladatot valósít meg, hisz legnehezebb és legfelelősségteljesebb munka „Izráel házának eltévedt juhait új életre vezetni. Ezenképpen mondom nektek, örvendezés van az Isten angyalainak színe előtt egy bűnös ember megtérésén!” (Lukács 15:10)

Örökké élni fog híveiben a biztatás: „Ne féljetek!” Krisztus bátorította így tanítványait: „Békességet hagyok néktek, az én békességet adom néktek, nem úgy adom néktek, amint a világ adja. Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, se ne féljen!” (János 14:27) Jöhet a nehéz kereszt, szenvedés, nehézség, rosszindulat, minden elképzelhető rossz, aki hisz a Úrban, soha meg nem tántorodik.

A költemény következő része felsorolja a pápa érdemeit:

„És követtünk Téged,
mert a szegények
és betegek
pásztorá voltál,
háborúk sebeit gyógyítottad,
s az ellenség kezéből
sokszor kiragadtad a kardot,
helyébe
virágot varázsoltál.”

Boldog az az ember, aki ennyi szolgálatot visz véghez az emberségért. Nem meglepő, hogy ez az érzékeny és együttérző költő, Beke Sándor képzeletben ott állt a Szent Péter téren, ahol együtt imádkozott a hívekkel e szent, drága, nem mindennapi életért. A költemény végén a költő Lengyelországban is, a pápa szülőföldjén is hálát mond azért, hogy mindannyiunk számára a pápa megszületett:

„Mikor a szél
becsukta
a koporsódon pihenő
Új Testamentumot,

fölsírt a lelkem:
»Köszönjük Őt néked,
Lengyelország!«

Isten szolgáját gyümölcsöző élettel ajándékozta meg. A költemény befejező részében Beke Sándor azért is imádkozik, hogy II. János Pál szelíd arca az emberekben megmaradjon, a szíve pedig az angyalok birodalmában fényeskedjék, s a lelkéből születő csillag örökké ragyogjon az égen.

„Isten
megáldotta munkádat,
Karol Wojtyła,
— a Szentlélek akaratából
II. János Pál —,
szelíd arcod
szép emléke
maradjon meg nekünk,
lengyel szíved,
melyet az emberiségért áldoztál
fényeskedjék
az angyalok birodalmában,
s a csillag,
mely lelkedből születik,
ragyogjon
holnap is felettünk!

Ragyogjon fényesen,
hogy ne szomorkodjunk többé,
és örvendezzünk
és derűsek maradjunk
a közös hitben,
Jézus Krisztus
megtartó erejében —
mindörökké!

Ámen.”

Ábel a rengetegben, az országban és Amerikában

Tamási Áron: *Ábel*.

Trilógia.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2005

Tamási Áron *Ábel* című trilógiája került kezembe. A könyv a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott nyomdafestéket szép kivitelezésű keménykötésben 2005-ben. Tudnunk kell, hogy 1990 óta ez az első erdélyi kiadása az Ábel-trilógiának.

Az író a harmincas évek elején jutott alkotó munkájának csúcsára. Ekkor születnek legszebb novellái, regényei, népi játéakai. Regényei közül kiemelkedő alkotás az Ábel, mely humor, vidámság és játékoság egész sorozata. A trilógia három jól kidolgozott részből áll: *Ábel a rengetegben*, *Ábel az országban* és *Ábel Amerikában*.

A trilógia első része nyitány, talán mély pillére egy életműnek. Nem lenne helyénvaló kétségbe vonni a regény eredetiségét. Nem is a könyv modellje a lényeges, hanem az, hogy mennyit adott hozzá saját egyéniségéből. Szakállas Ábelben egy valódi népi hős tűnik fel, aki minden helyzetben feltalálja magát s nagyon jól tudja, mit miért cselekszik. A városban alakja kissé elvékonyodik, Izsák József irodalomtörténész szavaival élve „fennakad a kalandok pókhálóján”. Amerikában viszont feltárul előtte a nagyvilág, a modern kapitalizmus fellegvára, a szegénység, a nélkülözés, a munkanélküliség, a faji megkülönböztetés s nem utolsósorban a gyökértelenség rettenetes érzése.

Ábel a rengetegben — a cím ellenére — nem valamiféle robinzonád — állapítja meg Dávid Gyula. „Ábel kiköltözése a havasra nem elszigetelődés a társadalomtól, hanem olyan keretet teremtő lehetőség, amelyben sorra megjelennek már (...) a társadalom későbbi erői: a tőke és a munka, a hatalom és a kiszolgáltatottság, az ember és a természet ellentmondásai. A helyzet, amelyben az író hőstét, a gyermek Szakállas Ábelt mozgatja, nyilvánvalóan jelképes,

de csak azért, hogy könnyebben elvezessen rajta keresztül a valósághoz.”

Nem véletlen, hogy éppen az Ábel-trilógia hozta meg számára a várva várt irodalmi elismerést, sikert. A könyv első személyes elbeszélő formában vetíti elénk a tizenöt éves erdőpásztorra lett Ábel kalandjait. A hős bár nem titkolja, hogy kissé fél, mégis nagyszerűen meg tudja játszani a határozott, bátor embert, aki soha senkitől meg nem hátrál. Úgy érzi, az élő természet felszárítja könnyeit és komoly bátorságot kölcsönöz neki. Mindig saját belátása szerint cselekszik s amellet rendkívül jó lelkű. Irodalmi érdeklődése nagyon hamar felbukkan. Munkáját becsületesen végzi, mindig komoly és segítőkész. Megtalálja a közös hangot szüleivel, a bankigazgatóval, a pénztárossal, a huncut kereskedővel, a szerzetesrend főnökével, a csendőrrel, az okirat hamisító Fuszulánnal. Addig meg nem nyugszik, míg leleményességével, ügyes találékonyságával fölül nem emelkedik vitapartnerein. Még a bankigazgatót is meg tudja nevetetni bájos humorával.

A hős szüleivel szemben nagyon tapintatos. Úgy meséli el a vele történeteket, hogy azok ne fájjanak édesanyjának.

Roppant igazságszerető, a rablókat azonnal a törvény kezére akarja játszani. Tudta, érezte, hogy szinte minden embernek örködni kell a világ rendje felett. Tudta azt is, hogy a gázságokat kendőző ember maga is gonosztevővé válik. Szívén viseli a szegények sorsát, hisz maga is megtanulta még idejében, mit jelent a nélkülözés. Ezért is határozza el édesanyja sírjánál, hogy mindig mindenütt „a szegények és elnyomottak zászlaját” hordozza.

Nem veszíti el talpraesetttségét, furfangosságát, leleményességét akkor sem, mikor a városban próbál szerencsét. Nem hiába nevezik „szikrafeleselésnek” Ábel gyors és ügyes válaszait. „Miként az állatnak a körmeivel s fogával kell harcolni, azonképpen az embernek az eszivel” — vallja. Belső függetlenségének megvédésében leghatásosabb fegyvere humora. E humor lényegéről maga Tamási Áron így ír egyik cikkében: „Valami furcsa, titokzatos szellem talán, mely emberben és tájban egyformán benne van itt. Mert mindig hirtelen csillan fel a szóban és a levegőben, felhők egén és szemekben. Jön váratlanul, mikor nem gondolja senki, rezdül egyet, mint a láthatatlan kristály, de mire utána kapnál az értelmekkel, már csak állasz

tanácstalanul és látod, hogy minden új színben és új hangulatban veszen körül.”

Nem akar megalázkodni még saját édesapja előtt sem. Bár talán ő az egyetlen, akivel szemben a feleselésben kissé alul marad. „Másnap reggel ő ébresztett fel engem. Egy kicsit falszínű volt és szomorkás, de azért rossz kedvet nem mutatott.

— Szereted-e a tavaszt? — kérdezte.

— Én igen, kivált télen — feleltem.

— No, akkor kelj fel, mert idebent tél van, de odaki tavasz.

— A nap mit csinál?

— Fenekedik a hideg ellen.

— Hát a rügyek?

— Vakarnak a nap felé, s ha a fák nem fognák, beléfutnának.”

Kiváló humorérzéke akkor sem hagyja cserben, mikor a szerzetessel beszél.

„Meg tudnád-e mondani, hogy ki az Anyaszentegyház feje?

— Nem az, amelyik látszik, hanem másik — feleltem.

Ettől igen megriadt nyilván, mert utána azt kérdezte:

— S a szállásod hol van?

— Amióta Ádám kiűzetett a paradicsomból, — feleltem — azóta az embernek nincsen szállása.

A barát valamit gondolt, egészen felhagyott a kérdezgetéssel: inkább megölelt engem és azt mondta:

— „Nagy bölcs vagy, Ábel!”

Derű, józan ítélőképesség, bölcs előrelátás jellemzi végig hősünket. Szabadság- és igazságszeretete mellett Ábelt tudásszomja, munkaszeretete, megismerés- és felfedezés vágya teszi igazi hőssé. Sehol sem hagyja el optimizmusa, igaz hite, kiegyensúlyozottsága mindvégig hű társai maradnak.

A trilógia végén Ábelt egy néger vezeti rá arra a gondolatra, amelyet megszívleendő tanulságként könyvelhet el minden olvasó.

„— A maga lelke most tiszta: mondja meg tehát nekem, hogy mi célra vagyunk a világon?

A négernek megmerevedett egy pillanatra az arca, majd hirtelen kacagni kezdett, s kacagás közben folyton azt mondta:

— Furcsa, furcsa, furcsa.

Aztán ismét megmerevedett az arca, mélyen a szemembe nézett és így szólt:

— Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.”

Tamási Áron e szentenciát saját életével pecsételte meg.

Wass Albert sorsa és pályája

Wass Albert.

Sors és pálya.

Összeállította, szerkesztette: Nagy Pál.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2005

A Wass Albert *Sors és pálya* című publicisztika-kötet a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott nyomdafestéket 2005-ben. A kötetet összeállította és szerkesztette Nagy Pál. A szerkesztő hatalmas munkát végzett. Fáradhatatlan és szorgos gyűjtőmunkájának köszönhetően jelenhettek meg a versek és a hagyatékban maradt anyagok. Nagy Pál Wass Albert elbeszéléseit, novelláit, karcolatait, emlékező írásait gyűjtötte egybe a korabeli folyóiratokból.

A könyv önéletrajzzal kezdődik. Mondhatnánk azt is, hogy Wass Albert a legrosszabb korban élt: 1908–1998. Grófi családja még abban a nehéz időben is biztosította számára a tanulást. Átélté mindkét világháborút és mindkettő mély sebet hagyott lelkében. Megismerte, mit jelent idegennek lenni otthon, és mit jelent az önként vállalt száműzetés. Volt zászlós, de volt tábornoki szárnysegéd. Tagja volt számos irodalmi körnek és közölt számtalan lapban. Megismerte a Vasgárdát és az orosz „felszabadítást”. Időközben számos sikert aratott mind elbeszéléseivel, mind regényeivel. Nem vetette meg a munkát. Volt éjjeliőr, de volt a Szabad Európa Rádió munkatársa. Volt katonai kiképző és egyetemi tanár. Megalapította az Amerikai Magyar Szépmíves Céhet, megkapta a Templomosok és Szent László lovagrendet. Ő az Erdélyi Világszövetség első elnöke. Világi lelkészként is szolgált. Jelmondata: egy összekuszált világ emberiségének lelkiismerete vagyok.

A kötet második része a Wass-Kor. Itt leírja a körülvevő tájat, a szegény falusi kunyhóktól a valamivel szebben kinéző házakig, de számára ez csodavilág. Megtaláljuk a grófi család összekuszált és bonyolult fáját. Siemers Ilona jegyzete színes világot mutat be, az akkori nemes és arisztokrata világ életét, mulatságát. Gr. Wass Endréné naplótöredéke a menekülést írja le. Menni vagy maradni?

Szinte nem lehet eldönteni, az emberek csak sodródnak. Sok a rablás, a kosz és nélkülözés, de egy a fontos: a lét. Itt megjelenik Tamási Áron is, mint jó barát. Szabó T. Ádám Wass Albertné Siemers Éva alakját nem mint felsőbbrendű arisztokratát mutatja be, hanem mint igazi hús-vér embert, aki nem csak mellét döngeti magyarságával, de tesz is valamit népéért.

Pomogáts Béla, a Magyar Írószövetség egykori elnöke beszámol Wass Albert évtizedeiről, felsorolva regényeit, íróársait, kik azonos hangulatú munkákat közöltek. Wass Albert írásai két részre oszlanak: a háború előtti időre, valamint alattira és az emigrációban születettekre. Káli István ragyogó szavakban foglalja össze Wass Albert sok szép elbeszélését, regényét. Szinte utánozni sem lehet. Megértéssel beszél az írások hangulatáról. „Hont foglalni alkalmas a kard, s annak védelmezésében is hasznos. Megtartani a hont azonban csak kaszával lehet. Kaszával, ekével, izzadságos, becsületes munkával, mert hont veszejt, ki másra bízza a munkát.” Wass Albertnek sikerül egyenlőséget tennie a fasizmus és a bolsevizmus között, írja. Csak a rest elégedetlen, a tehetségtelen irigy, a gyűlölködő akar ölni, hogy elvegye másét. Jelszó és zászló alatt fosztogat és öl. Hatalmas munkásságáért posztumusz 1999-ben megkapta az Örökség-díjat. Amint Nagy Pál írja, Wass Albert a Mezőség elkötelezett írója és ehhez marad hű egy életen át. Pályakezdő verseiről, regényeiről olyan híres írók, kritikusok mondtak véleményt, mint Dsida Jenő, Szabédi László, Kiss Jenő stb. Az ifjú gróf versekkel indult el alkotói pályáján, az *Ifjú Erdélyben* (1924). Halk és bánatos írásai vannak, írja Dsida Jenő. Jellemző rá az „erdélyi ború”. Nehéz lenne leírni sok-sok elbeszélését és annak kritikáját. Tehetségét elég azzal alátámasztani, hogy a Kemény János báró várkastélyában évente összegyűlő Helikon íróközössége 1936-ban tagjának fogadja. A Mezőségnek kevés írója van. Most Makkai Sándor nagy regényével, a *Holt tenger* cíművel (1930), majd Nyirő József *A néma küzdelemben* (1944) ábrázolja a Mezőség romlásának valós okait. A Mezőség szórványába szorult elárvult magyar népnek igaz történetét tükrözi Sütő András az *Anyám könnyű álmot ígér* című naplóregényben. A kommunista Nagy István bár viszolygott a grófok és bárók irodalmi és politikai vezérkedésétől, mégis ott van Vasaszentgothárdon, a tárgyaláson, ahol a falusi birodalmi kiszállásokat

tárgyalják. Wass Albert írói magatartását egyik novellájának címevel, „Hűség bilincseiben”-nel jellemezhetjük. Wass Albert útja az egyetemes magyar nemzet valódi útja.

Balázs Ildikó megpróbálja felkutatni Wass Albertet, mint író, az antológiákban. Az ESzC-nek a Révai irodalmi intézettel együttes kiadásban megjelent *Séta bölcsőhelyem körül, Erdélyi képeskönyv* című kiadványa. Itt szerepel Wass Albert, mint helikoni tag. *A gróf udvarháza dombon* c. rajza művészi. Láthatók a lankás oldalak, kopár dombok, a lassú nyugalom, a föld és ember összetartozása, a csillogó tavak, barna szántások, széles legelők és az elmúlásra emlékeztető temetők. Hasonló válogatás az Erdélyi elbeszélők válogatott munkái. Itt jelenik meg Wass Albert *Az új pap megérkezik* című elbeszélése. Egy dokumentum értékű emlékkönyv az Erdélyi hírmondók, ahol két mesternovellája szerepel. Ez egy felolvasó körút. Az egyik *János története*, a másik *Az öreg Jóska*. Utoljára 1944-es kiadványban szerepel a Magyar Irodalompartoló Társaság évkönyve. Szinte lexikoni címben szerepel. Szokolczay Lajos írja, hogy Wass Albert életében 3 verseskönyve jelent meg: *Virágtemetés* (Kolozsvár, 1924), *Fény a begyeten* (Kolozsvár, 1928), *A láthatatlan lobogó* (Florida, 1969). Összegegyített verseit, *A bujdosó imáját* 1998-ban a Püski Kiadó gondozta. Legsikeresebb verse az *Üzenet hazá* (Bajorerdő, 1948).

Az is megtanulta Erdély nevét, aki azt sem tudta, hol van a térképen. Mégis nem ismertek versei, sőt kimaradtak az antológiákból. Például Jancsó Elemér *Az Erdélyi magyar líra tízenöt éve* című tanulmányában 1934-ben meg sem említi. Dsida hangulatos és rokonszenvesnek találja verseit, néha azt állítja róluk, hogy plágium: *Őszi csokor* című versében mintha Áprilyt utánozná. Wass Albert I. és II. kötete között nincs fejlődés. Költészetében a változást az emigráció hozza. Ami, mint költőt, meg fogja őrizni, az az *Üzenet hazá* című verse.

A szív megkapta a sorstól a hazatérés legnagyobb ajándékát — írja Tamási Áron (1942). Az 1948-as *Ember az országút szélén* című regényében — „A hivatalokat Budapestről osztogatták... Csupa rokoni kötelék vagy barát. Mint juhnyáját vették át”. Kultúrát hoztak Kolozsvárnak, csapnivalót. *A Jönnek!* című regénye tükrözi azt az időt, Kiss Jenő kitűnő könyvként méltatja. Véralázító jelenetek

vannak benne. Kisebbségellenes politika, korrupció, közéleti balkanizmus, házkutatások, kényszermunka, birtokok felgyűjtása és kifosztása. Az egyszerű nép csak így kommentálja a bejövételt: Tőlem jöhet, aki akar. Tudom, hogy sem a kaszát, sem a gereblyét nem veszi ki a kezemből... A valamikori hivatalnokok, oroszlánok mind szelíd báránnyá váltak. Mind csupa jó ember lett. „Erdély bajvivó magyarjai... szorítsátok egymás kezét... mert a történelmi kereke gyakorta fordul...” Feketelistára kerül. Bujdosni kényszerül. 1952-ben sikerül az Egyesült Államokban letelepednie. De megmarad erdélyi írónak, tanúsítják könyvei: *Ember az országút szélén*, *Tíz-három almafa*, *A funtinelli boszorkány*. Bejárta a muszka földet és látta az orosz bevonulást. A katona mind egyforma, mondja. Hol a román, hol a magyar „gyűjtötte össze”, amit csak tudott. Egy cél maradt, túlélni az apokalipszist. Ezüst szárnyú gépek szórják a röpcédulákat és a bombákat. Felmerül az egyéni és kollektív felelősség. Nem tűri a hazugságot.

Fábián Gyula írja: 1945 legszomorúbb éve talán, egy huszártiszt vezeti katonáit határon túlra és nem tudja, hogy 53 évre. „Magyar vagyok, mezősegi, erdélyi...” És mégsem kell a magyaroknak. Talán pont azért, mert arisztokrata nemes, melyet Szent Lászlótól nyert családja. Bármit rejtettek az erdélyi hegyek, legdrágább kincs az ember.

Szűcsné Harkó Enikő megpróbálja megértetni az olvasókkal az emigrációt, mely több hullámban zajlott le. Odakinn sokan nem is akartak irodalommal foglalkozni. Voltak, akik idegen nyelven írtak tovább (Jászi Oszkár, Rónai Pál, Kerényi Károly). 1944-ben egyesek visszatértek, mások akkor távoztak. Sokan 1956-ban hagyták el a házat. A kivándorolt írók társaságokat, csoportosulásokat hoznak létre. Az 1945-ös csoporthoz tartozik Wass Albert és erdélyi maradt mindenütt. Az Egyesült Államokban újságot, folyóiratot szerkeszt, eszmei irányítója a nyugati magyar irodalomnak. Alig tudják fenntartani a lapot. Mindössze 700 előfizető van. Útjára indítja a *Hungarian Package* könyvsorozatot. A félrevezető bécsi irodalmat óhajtja korrigálni. Kiizzadtak 24 angol nyelvű könyvet 2000 példányban, melyek a folyóiratok nevét változtatva sem nagyon kelenődők. Mindenütt ott van, ahol tehet valamit a magyarokért. Lelkén viseli a trianoni széttépett ország idegenbe kerülő magyarságának

sorsát. Ezzel még az Egyesült Államok elnökéhez is fordult. Több mint harminc lapban publikált. A nagy távolságok dacára (Kanádatól Dél-Amerikáig) megpróbálja összefogni a kinn élő magyar írókat. Írásai nem jutottak el azokhoz, akikről, akiknek és akikért íródtak, mert „hazaárulónak” lettek nevezve. Wass Albert már itthon is nagy írónak volt elismerve, kinn hatalmassá tette a sors.

Dsida így ír *A fenyő a hegytetőn* című kötetéről: „Nem mély, nem elragadó, halk és bánatos.” Szabédi László a *Farkasveremről* szóló kritikája nem éppen hízelgő. Szinte úgy tűnik, gyűlölet az, amit leír az arisztokráciáról. Kiss Jenőnek teljesen más a véleménye a *Farkasveremről*. Mikszáthhoz, Tamásihoz stb. hasonlítja, akik valósággal kiszabták a térképről a területet, melyről írnak. Pont úgy, mint Wass Albert a Mezőséget, hisz ott született és ez természetes. Schöpflin Aladár az író realistának látja, aki egy társadalmi osztály pusztulását látja. A mezősegi tájat sivárnak látja. Nem tölti meg romantikával, mint Jósika. Kádár Erzsébet *Csaba* című regényéről így vélekedik: „Szomorú e Gyerme, aki nem érti, mint jelent elveszteni a hazát”. Neve szinte jelkép, Csaba királyfié, de ő nem a csillag ösvényén jön segíteni népet, hanem iskolát épít. Kiss Jenő *Jönnek* című regényéről tárgyilagosan ír: Megjegyzi, hogy az ember teljes lelke beleremeg, miközben olvas.

Thurzó Gábor a *Mire a fák megnőnek* című regényről így vélekedik: „Kellemes, szórakoztató. A bujdosásból visszatérő házaspár csak pusztá falakat talál és újból nekiáll felépíteni az otthont. Az író ébren tartja a figyelmet. Írása színvonalas, ízléses. Figurái nem rendelkeznek sokoldalúsággal. A történet álló, mozdulatlan és mégis szórakoztató”.

Beke György a *Halálos ködről* így ír: Olyan izgalmas regény, mint egy bűnügy, amely nyomozása logikára épül. A szálak Erdélybe vezetnek.

Nagy Pál valóban az emlékek ösvényén halad. Hol verseiről, hol regényeiről ír, közben átszői az író életrajzával. Demény Péter *A kard és kaszáját* mitikus regénynek nevezi. Egy „honfoglaló” Buzát család történetéről szól. Az öreg Buzát bölcsessége az, hogy a karddal faragott virágot egy másik kard ledöntheti, de az ekével faragottat nem.

Wass Albert ledöntése emléklappal kezdődik 2001-ből. Hamvainak egy részét a Kelemen-havasok őrzik, míg másikat a marosvécsi várkert. Mellszobra megtalálható Szászrégenben a róm. kat. plébánia udvarán. Holtmaroson a református templom udvarán. Személye és szobra körül kirobbant a botrány. A román kultúremberek egy része védte, de sokan támadták és háborús bűnösnek nevezték. A legnagyobb szégyen az, hogy a Magyar Állam sem fogadta vissza azt az embert, aki Széchenyi után a legnagyobb magyar volt. Az olvasók „rehabilitálták”. Sylvester Lajos a legolvasottabb írónak nevezi. Kemény János báró 1971-ben halálával hazakerült a Vécsei Várkertbe. Tömeg kísérte útjára. Nem kellett titkon hazahozni, mint később Wass Albert, aki nem jöhetett haza, mert Kolozsváron halálra ítélték. Kifosztották vagyonából. Még arra is gondoltak, hogy ott kinn a száműzetésben is orvul megöljék. Szándékosan álhíreket terjesztettek, hogy megkeserítsék kinti életét is. Szobrait még ma is le akarják dönteni...

Ima Erdélyországért

Beke Sándor: Ima Erdélyországért.

Költemény.

Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2005

Beke Sándor *Ima Erdélyországért* című kötete a székelyudvarhelyi Székelykapu Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 2005-ben, Péter Katalin illusztrációival.

Már régóta tudjuk, hogy Beke Sándor Isten és a szülőföld szerelmese. E két szerelem egybeforr egyetlen álló költeményben. Az általa imádott, mindenható Úrhoz imádkozik s imádságának tárgya nem más, mint szülőhazája, Erdély.

A vers első részében megjelennek a zöld helikopterek a fehér templomok felett, míg a költő egy „imafülkében” esdekel az Úrhoz, s szíve égő csillagként sziporkázik. A költő nemzetének szószólójaként jelenik meg, és buzgón, igaz hittel, bizalommal képviseli Isten színe előtt az erdélyi magyarságot:

„könyörögj miértünk,
Uram,
hogy gyógyuljon be a
magyar seb
ahol kinyílt,
hogy a szó
szurok-földeken meggyulladjon.”

Az irodalmár szíve fájdalom közt dobog, amikor a „magyar seb” begyógyulásáért imádkozik. Nem csoda, hogy a „tüntető magnóliák”-at susogásra szólítja fel:

„ó,
magyar betűkre csucсорodott
gyermekszájak,
ó,
tüntető magnóliák,

susogjatok,
mint a Kárpátok s a Tátra fenyői,
mint a bácskai
veres füvek,
mint az ungvári végeken
a kikelet hangja.”

A költő mindenekelőtt a magyar szóra hívja fel más nyelven beszélő európai barátainak a figyelmét:

„mi lenne,
ha a szó,
a megszokott,
az a velőkbe szivárgott
édesanyátok szava
úgy muzsikálna,
mint egy föl nem hangolt
hegedű
vagy hárfa...”

Beke alázattal, esdve imádkozik a magyarság életéért, sorsáért, megmaradásáért. A megszokott módon Jézus Krisztushoz, Isten egyszülött Fiához, mint közbenjáróhoz fohászkodik, hogy ő könnyörödjön a mennyei Atyánál a magyarság érdekében. Tisztában van a jézusi szentenciával: „Valaki azért vallást tesz én rólam az emberek előtt, én is vallást teszek arról az én mennyei Atyám előtt: Aki pedig megtagad engem az emberek előtt, én is megtagadom azt az én mennyei Atyám előtt.”

A költő imádsága néhol a szeretet jegyében történő számonkérés is:

„Isten fia,
Jesus Nazarenus Rex Iudaeorum,
miért
e megbontott rend,
miért e köd,
a köd szava,

megint
hallszik a rémes földkiáltás,
zúg a békétlen nyelv éjszakája...”

Beke Sándor a magyarság bűneinek feloldozásáért könyörög,
hogy még a tüntető magnóliák is magyarul loboghassanak „mint a
Kárpátok vagy a Tátra fenyői”, vagy „mint a bácskai / véres fü-
vek”,

„mint az ungvári végeken
a kikelet hangja,
mint begyulladt garatok
fölsebzett kiáltása,
mint a legeslegelső szó
a tulipános bölcsőben,
Munkácson vagy Besztercebányán,
Ungváron vagy Kolozsváron.
Lobogjatok
tisztán,
ti szűz,
ti hazátlan,
ti békésen tüntető magnóliák!”

Veszed észre, komám... ellopták a kántor úr malaccát

Ellopták a kántor úr malaccát.

Népi elbeszélések, anekdoták, krónikás adomák.

Válogatta és szerkesztette: Beke Sándor.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2005

Veszed észre, komám...

Régi székely anekdoták, közmondások, babonák, népdalok.

Válogatta és szerkesztette: Beke Sándor.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006

Ellopták a kántor úr malaccát címmel látott napvilágot a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában egy népi elbeszéléseket, anekdotákat tartalmazó kötet. A válogatás és szerkesztés Beke Sándor munkája, a borító illusztrációját Péter Katalin készítette.

Az anekdoták a nép legnagyobb titkát tükrözik és vágyát egy jobb élet után. *Ellopták a kántor úr malaccát* címűben egy helység papot választana, de mivel fentről már megegyeztek a kántorral is, nem sikerült a „nyakukba varrni” a papot. Egyszerű, de humoros történet, melyet elolvasni jó, szórakoztató. *A bárányok* című a lopott jószágot pénzért árusító ember története. A történetnek tanulsága is van: nem lehet lopott árut csak olcsón vásárolni. *A Mályék malaca* című elbeszélésben a csavaros eszű székely túljár a tanár eszén. *Áron bá* kiemelkedő történet. Gábor Áron emlékére íródott.

Az *Anekdóták* című fejezet írásai csupa humorral átszőtt, rendszerint megtörtént események nyomán íródtak.

Az adomák megtörtént, illetve olyan történetek, melyek megtörténhetek volna bármikor és humoros formában találják az eseményeket és sok bennük a tanulság. A krónikás adomák, miként a cím is elárulja, nagy, ismert emberekkel megtörtént históriák, melyek nem mindig jól végződnek. A történetek csattanósak és néha úgys tudnak sérteni, hogy meg sem lehet haragudni csattanósságuk

miatt. Pl. Szabolcska Mihály református lelkész ajánlata, mely szerint „szívesen eltemeti ingyen is az egész osztrák ármádiát”.

A történetek színesek, kedvesek. Az ember arra is képes, hogy egymás után többször is elolvassa.

A *Veszéd észre, komám...* című gyűjtemény anekdotái ugyancsak tükrözik a székely ember észjárását és virtuskodó természetét. Kedves és csacsi gyermekhumor is akad benne bőven. Például: „Édesapám, gyűjjék ki, marhát keresnek.”

Cigány anekdotákat is tartalmaz a könyv. A jámbor ló esetében is így ír: „Meghiszem azt (mármint hogy jámbor) — tegnap is öten fogtuk, mégis beszaladt az Isten házába.”

A bírósági anekdoták is megjelennek pont úgy, mint az orvosokról szólók. Anghi Balázs Kedves versbe szedte a naptárt.

A régi székely közmondások csupa tömör, igaz kijelentések: „Mosolygó ellenségnél nincs ártalmasabb.”

A székely nép imája tiszta szívből írt vers. Panasz és reménység érződik ki belőle. A régi erdélyi közmondások oktató jellegűek, tömör bölcsességek: „A parasztembert az egy fiú boldogítja, a gazdagot szégyeníti.”

A régi magyar közmondások ugyancsak oktatóak. Sok tapasztalat hozta őket létre: „A kegyetlenség és a gőg a gyávák fegyvere” vagy „Legjobb barát a könyv, mert tanít.”

A régi népköltészet „Székely bújá” leírja a sokat szenvedett nép bánatát, vándorlását a híres madéfalvi veszedelem után.

„Erdélyország, ősi hazám,

Te vagy az én édesanyám...”

Jókai Móról számos bölcs mondást jegyeztek le: „Jók vagyunk mindenkinek, csak azokhoz nem, akik legjobban megérdemlik, vagy akiknek azzal tartozunk.” Életigazságokat is tartalmaz a könyv. Van köztük mai ihletésű is: „Ki szégyenli hitelbe autót vásárolni...”

Az *Elfelejtett mondások* valóban néha magyarázatra szorulnak. Pl. „Száz vitézt is hajt maga után / a szaladó gyáva.”

A régi székely népdalok mélyen belenyúlnek a nép életébe. Van köztük szerelemről szóló, van vidám, tréfás, de akad köztük szomorú hangvételű is: „Édesanyám édes teje, / De keserű más kenyere...”

Mint minden népköltészetben, itt is sok a virág, a gyümölcs, a természeti kép: „Ha virág lehetnék / Nefelejccsé válnék... Ha madár lehetnék / vadgalambbá válnék” (*Ha virág lehetnék*).

A sok népdal között akad huncut is. Például a *Származás* című, melyben kiderül, hogy a kegyelmes úr fia a parádés kocsisra hasonlít.

Az összegyűjtött anyag a nép bölcsességét, tapasztalatát tükrözi, melyet örökölve éveken keresztül édesapjától, nagyapjától átélt, s melyet tovább kíván adni gyermekeinek. Mert nem szabad elfelejteni az ősöktől örökölt tudást, kincseket, ezek nélkül szegényebbek lennénk.

Nagy Olga könyve öregekről és fiatalokról

Nagy Olga:
Öregek és fiatalok könyve.
Elmúlt századunk nemzedék-
és szemléletváltása Erdélyben.

Esszé.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2005

Öregek és fiatalok könyve címmel látott napvilágot Nagy Olga legújabb kötete. A könyv a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában jelent meg 2005-ben Beke Sándor szerkesztésében.

Ez a munka több megjelent írás összefoglalása, szinte felsorolni sem tudjuk az írókat, akikre hivatkozik. Két részre oszlik: A. *Öregek könyve*. B. *Fiatalok könyve*.

A. *Öregek könyve*

I. A világ fennállása óta létezik az öregek és fiatalok ellentéte. Megjelenik a maternitást felváltó patriarchátus, ahol a legidősebb férfi, a családfő dönt mindenről. Nagy családok alakulnak, mind egy fedél alatt laknak. A fiatalság ki van szolgáltatva nekik, pl. az idős apa veszi ki az első és legjobb falatot és így jönnek sorba ranglétra szerint a többiek, akár az ősközösségben. Ezt számtalan elbeszéléssel támasztja alá. A nő szava nem számított, az utolsó falat jutott neki.

II. Az öregeknek nagy szerepük volt a népi kultúra alakulásában és annak megőrzésében. Pl. a nép ajka még a csillagokat is háziasította: Fiastyúk, Göncölszekér, esthajnalcsillag stb. A lakodalmakban megjelenik a népköltészet. Az író feltünteti a temetkezési szokásokat is. A hagyomány azt is előírta, mit kell a lánynak az új házba vinnie. Szépen ír a különböző népi játékokról pl. a fonóban. Nem hiányzik a fiatalság felelősségre tanítása, melyet már pár éves korukban elkezdnek. Az erkölcsi nevelés sem marad el, a templomba járás és ima.

III. Állandó konfliktust jelentett az öregek őrködése a fiatalok felett. Még a szerelmes levelezést is figyelik, melyek versben íródtak. A házasság is csak olyan „összehozott” volt, melyet szintén a szülők döntöttek el. Az idősek szinte élőködtek a fiatalokon. Mindez addig tartott, amíg a gyárok elszívták a fiatalokat munkába. Ennek következtében a maguk urai lettek.

IV. Az idősek azt állítják, hogy az ember kezében mindig legyen munka, mert ez életető elem. Az öregeket egyrészt tisztelik, másrészt társadalmi tehernek tartják, mert tartani kell őket. Mindezeket a gondolatokat az író a különböző elbeszélésekből emeli ki. Írása egyfajta paraszti dekameron. Egy népi bölcsesség korosztályokra bontja az embert. Ötvenig ember az ember, ötventől hatvanig számár (dolgozik), hatvantól hetvenig kutya élete van (csak ugat), hetventől nyolcvanig majom (csak utánóz). A népi bölcsesség elfogadja a halált, mint az út végét és természetesnek tartja.

B. *Fiatalok könyve*

I. A szemléletváltás maga az élet megváltozását vonja maga után. A fiatalok vállalják a változást. Ehhez hozzájárult a vagyoni megfosztás, a kommunizmus a diktatúra jegyében. A „nagy család” felbomlik. Az emberek ingáznak, ezzel megnövekszik a fiatalok függetlensége. Ez meglátszik a párválasztásban is. Az öregek már nem laknak egy fedél alatt a fiatalokkal. Hoz példát arra is, hogy az együttélés nem megy simán. Az öregek megszokták, hogy veréssel nevelnek.

II. A függetlenség negatív vetülete a népi hagyományok átalakítása. Főleg az esküvők rigmus-mesterei kezdenek eltűnni. A babona is kezd elveszni. A halottakat sem siratják hangos siratással. Visszaszorul a népművészet. Eltűnnek a faragott, kézi festésű bútorok, kapuk. Eltűnnek a korsók, fali tányérok stb. Eltűnnek a szőttesek és megjelennek a városi holmik. Megváltoznak a szokások. A pénz hatalmában új hagyományok keletkeznek. Névnapi ünnep, ballagás, bankett. Megjelenik a bál és a lányok térszűrésüket fitogtatják. Eltűnik a népi meteorológia. Elmosódnak az anyai ösztönök (ringatás, játszás). Megszűnik a sok gyermek vállalása. Az öngyilkosság már nem bűn. A gyerekek lehetőleg mind továbbtanulnak, ha lehet, elvándorolnak a falvakról.

III. A társadalom megváltozásával megszűnik az analfabetizmus. A falun levő értelmiségiek iskolát létesítenek. Elindul a falufejlődés. Megváltoznak az erkölcsi értékek. Az öregeket már nem tisztelik (már nincs vagyonuk). A házasságok szerelemből köttenek. A táncban mindenki mindenkivel táncol, már nincs kiválasztott pár.

IV. Az öregek tisztelete megszűnik. A kitanult fiatalok a maguk lábán állnak. Már szégyellik az öregeket és kizárják életükből. Roszszul jár az, aki feladja saját otthonát. Még ha sok gyerekek volt is, nem biztos, hogy befogadják, szívesen veszik. Az öregek bírálják, a fiatalok panaszkodnak. A valamikori birtok hatalmat adott az öregeknek. Az okosabbak csak haláluk előtt osztották szét. Ma már nincs mit örökölni. Sok esetben otthonba teszik őket. Az öregek nem sajnálatot, hanem tiszteletet kellene, hogy kapjanak. Néhol megbecsülik őket, sőt, hasznos tagjai a családnak. Van, akinek az otthon megalázó, van, akinek jótétemény. A legkiválóbb körülmények sem pótolják az otthon meghittségét.

V. Hogyan maradhatunk meg EMBERnek, Erdélyben magyar-nak? Veszélyes az internet? Fontos a társadalmi aktivitás. Mozgalmak keletkeznek az Erdélyben maradás érdekében, pl. az erdélyi triász (Reményik, Tompa, Áprily). Fenntartó erő az RMDSZ. Sok találkozót szerveznek a határon innen és túli régiókkal. Civil szervezetek alakulnak. A fiatalság nevelése érdekében népi táncoktatás, zenetanítás indul. Táncsoportok szerepelnek Ausztriában, Svédországban, Hollandiában, Japánban. Kialakulnak az anyanyelvapoló táborok. Külön mozgalom az egyetemes magyarság összetartozása, egymásra találása. Megjelenik a népművészet reneszánsza. Újra nyomtatják a népmeséket, regéket. Megjelennek továbbá a hagyományőrző táborok. Az egyház újból szerepet vállal az anyanyelv terjesztésében, sőt abban, hogy meggátolja a falu elnéptelenedését. Például Kató Béla református lekipásztor, aki valóságos csodát művelt Illyefalván.

Erdély. Útikalauz

Erdély.

Útikalauz.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2005

Deák Ferenc és László László 2005-ben bocsátotta szárnyra *Erdély* című útikalauzát Beke Sándor összeállításában és szerkesztésében. A könyv a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot.

E könyv valóságos kincses láda nem csak a turista-olvasó számára, hiszen számtalan szorgalmas és értékes íróember írását, gyöngyszemét tartalmazza. A bevezetőben megismerkedhetünk Erdély történelmével, betekintést nyerünk nagy fejedelmeink korába. Megtálaljuk benne a szép magyar nyelvről, nyelvjárásokról szóló írásokat. Megismerkedhetünk a székelyek eredetével, valamint a székely rovásírással. Foglalkozik a könyv az erdélyi régészekkel, képzőművészekkel és nyelvapolókkal. Szó esik a csángókról. Ismerteti a székelyföldi ásványvizeket, gyógyfürdőket, nem utolsósorban borturizmusra „kalauzolja” el a turista-olvasót. Védett növényeink se maradtak ki, s arról is tudomást szerzünk, hogy Székelyföld protestáns temetőiben található meg a legszebb kopjafák, de arról is, hogy olyan szép kapuk, mint Székelyföldön, sehol nincsenek.

Beszél a könyv a különféle népszokásokról, a legfontosabb erdélyi búcsújáró helyről, a csíksomlyói búcsúról.

A kötet végén apró térképvázlatok találhatók. Ezek segítségével eljuthatunk a könyvben szereplő helységekbe.

Együtt haladva a könyv lapjaival bejárhatjuk Erdély nagy városait, valamint kisebb helységeit. Szinte minden helységhez tartozik egy legenda, egy monda. Erdély minden tájához, mondhatnánk azt, hogy távához (lásd Szent Anna-tó, Medve-tó stb.), minden szirtjéhez, könyvéhez mese tapad (lásd *Pakulár kő mondája*, *A likas kő mondája* stb.). Sok vár romja idézi László királyunk és Könyves Kálmán bölcs királyunk védelmi rendszerét. Meghatók a különféle

korokból fennmaradt s a könyv lapjain közölt himnuszok, imák; ezzel színesebbé varázsolódik a könyv.

Az útikalauz színvonalát emelik a beválogatott versek és népdalok, pl.: Gyulai Pál: *Erdély határán*, Petőfi Sándor: *Azokon a szép kék hegyeken túl...*

Nem hiányoznak az útikalauzból nagy költőink sem: Juhász Gyula, Áprily Lajos, Dsida Jenő, valamint a jelenkori alkotóink közül: Beke Sándor, Nagy Irén, Gál Éva Emese, Ráduly János.

Az útikalauzt csodálatos színes képek teszik még gazdagabbá. Aki csak teheti, tegyen szert e könyvre, hogy erdélyi körútja során alaposan szemügyre vegye nevezetességeinket.

Erdélyi harangok és villás farkú fecskék

Beke Sándor:
Bodzafa virága.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2006

2006-ban az ismert székelyudvarhelyi költő és irodalomszervező új verseskötettel jelentkezett. A könyv címe *Bodzafa virága*. A pazar kivitelezésű könyv Székelyudvarhelyen jelent meg az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában, Csire Gabriella szerkesztésében. A kötet két ciklust tartalmaz: *Erdélyi harangok* és *Villás farkú barátaim*.

Az első versciklus költeményeiben a költő szülőföld iránti ragaszkodása kap hangot. *Erdélyi harangok* című, korai, 1979-ben, még a szerző diákkorában írt, és Farkas Árpádnak dedikált gyönyörű versében Beke elhatározza, hogy kortárs költőtársával együtt, teljes hűséggel a szülőföldön marad:

„kovalens kötéssel
vadság köntösében,
vadak vecsernyéjén,
táncos holdudvarban
gyémánt gyökerekkel”,

miközben maradásukban, vándortarisznyájukban éji falatukból mézeskalácsa terebélyesedik kis világuk és idekötöttségük.

A *Bodzafa virágai* első ciklusában helyet kapnak filozofikus töltetű alkotásai is:

„hányszor elmegyünk azok mellett,
akiket keresünk.”

(Te is tudod)

„A pihekönnyű
vékony papírlapon
leírhatatlan
súlya lehet a szónak.”

(Olvasás közben)

A halál és a feltámadás gondolata más kötetéhez hasonlóan ebben a könyvben is felbukkan (*Fanyar kérdés, Félelem*).

A költő világosan tudja, hogy az élet és a halál egyetlen Ura maga Isten. *Egyedüllet* című alkotása Pál apostol Rómabeliekhez írott levelét juttatja eszünkbe: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? ...” Beke Sándor ekképpen fordítja le a gondolatot saját költői nyelvére:

„Lehet száz barátod,
ha elhagy az Isten,
— mint villámütött fa —
egyedül maradsz,
pusztulásra készen.”

A nagyszülők képe e versekben is megjelenik (*Az utolsó fénykép, Ha nagytata látna, Nagymama sír*).

Az utolsó fénykép című versében nagyszüleit a csűr elé állította, hogy lefényképezze őket, s így örökítse meg: a fényképről vérbeli székelyként szalutáljanak az utókornak.

Ha nagytata látná című verse költői képzelgés. A költő elképzelte, hogy nagyapja mellette ül a cirkuszban és a cirkusz porondján felvonuló állatokon szórakozik. A szórakozás közepette képzetben az öreget mobiltelefonon már rég felhívta volna őt nagymama

„hogy ideje volna hazamenni,
a szénát ledobni a csürből
az éhes marháknak,
megitatni az állatokat
és legyen már elég a szórakozásból,
mert szórakozott ő eleget

az orosz fogságban,
a ciherben, miközben vágta a fát,
a mélabús, lassú ökrök húzta
szénásszekéren,
meg a piros arcú brigádossal
a kapu előtt,
aki a legrosszabb kaszálókat mérte ki
neki a nagy hegy alatt
a kollektivizálás idején,
jöjjön haza,
ne legeltesse annyit a szemét
a szexis oroszlánszelídítőnőn!

Ha nagytata itt ülne,
összemosolyogna velem —
az első igazi cirkuszt látná életében...”

Nem csoda, hogy e szeretetteljes verssorok után a *Karolás* című versében az irodalmár fájó szívvel nyugtázta, hogy egy degenerált jellemű részeg nagyszülei sírját összekarcolta s ezáltal talán megfosztotta őket az örök nyugalomtól: „Nagyszüleim márvány sírkövét / összekarcolták — / Egy részeg azt ordította / halottak napján a temetőben, / hogy az ő hozzátartozója is / megérdemelne legalább egy ilyen sírhelyet”.

Az alkotó később sem feledkezik meg az örök nyugalom gondolatáról: „A cseresznyevirágok üde színe lehervadt arcodról. // Sárga lettél, mint az olajfesték az ajtófélfán. // Kezed örök imára kulcsolódott. // Becsukták fejed fölött a tömör mennyezetet. // Pihenni készül tested az éjsötétben. // Figyelj! Angyalok viszik a lelked. // Istennel találkozol a halhatatlan létben. // Csillag leszel a kozmosz tengerében.” (*Búcsú-mondatok*)

A hit isteni oldala mellett azonban az emberi oldal is megjelenik e költeményekben. Beke Sándor tisztán és egyszerűen leírja, hogy a segítséget nem mindig Istentől kell várunk, hisz vannak dolgok, melyeket magunk is meg tudnánk oldani. Miért? Az Isten utáni vágy mégis töretlenül él a költő lelkében (*Emberi mércével, A hóféhér galamb*).

„Szeretnék leülni egy asztalhoz,
és elbeszélgetni Veled,
Istenem,
mint két régi jó barát,
akik az élet forgatagában
eltávolodtak egymástól,
s akik azért találkoznak most,
hogyan kezdenek foglalkozni
és kibéküljenek...”

(Emberi mércével)

A *bőféhér galamb* című versében a galamb, a jóreménység hírnöke
üzenetét hozta unitárius híveinek a reformáció ünnepén:

„A szószéken festett virágok,
piros tulipánok díszelnek —
A tiszteletes a hajdani
tordai országgyűlésről prédikál,
mintha Dávid Ferenc
emelné mutatóját
figyelő hívei fölé —

A templom nyitott ablakán
— míg zengő hangon
predikál a lelkész —
csőrében zöld levelű ággal
fehér galamb repül be,
s leszáll a szószék előtt
az úrasztalra.”

Az *Erdélyi harangok* című ciklus családi verseket is magába foglal.
Ezen kis gyöngyszemekből sugárzik a társ, valamint a gyerekek
iránt érzett hű szeretet (*Szökeőv, Bálint-nap, Örülj velem, Egy őszinte
pillanatban*).

A költő leleménye fölülmúlhatatlan:

„Szerelmes verset írnék,
mindhiába.

Tegnapelőtt
hosszú sort álltam ki érte,
s mire odaértem
elfogyott az ihlet.”

(*Szakítás után*)

Villás farkú barátaim című ciklusában is felcsendül az isteni szeretet. *A kisgyermek imája* egy igazi őszinte gyermeki ima, egy olyan gyermeké, akit szülei szeretetben és hitben neveltek: Édes jó Istenem, / köszönöm, hogy megsegítettél / ezen a napon, / hogy velünk voltál ma is, / és szerencsésen hazajött a munkából / anyukám és apukám, / köszönöm, hogy megsegítetted őket, / s az én testvéremet, / köszönöm, / hogy a messzi távolban élő / nagytatámra és nagymamámra / is gondot viseltél. / Add Istenem, / hogy azok, akiket én szeretek, / sokáig éljenek... / de segítsd meg az árvákat is / meg a szegényeket, / a kórházi betegeket, / áldj meg minden embert a Földön. / Én megígérem, hogy jó leszek, / szót fogadok a szüleimnek és Neked. / Álmos vagyok már, / becsukódik a szemem, / kérlek, légy velem, éjszaka is / Istenem...”

A továbbiakban a gyermekkor színes emlékei tárulnak elénk. A költő nem felejtette el, midőn a munka ünnepén édesanyja nem vásárolt neki léggömböt (*Színes léggömbök*), vagy amikor arra a kérdésre keresett édesanyjától választ, ki a világon a leghatalmasabb (*A három hatalmas*). „Születésnap fényképeződései” is eszébe jutnak, a szüleiért való naponkénti imával együtt:

„Lelkem mondhatatlan örömmel volt teli,
ha este mindketten hazajöttek.

Esténként szorongó szívvel
kulcsoltam össze kezeimet attól kezdve,
és titokban imádkoztam értük.

Könnyes imáimban
mindig hálát adtam Istennek, hogy élnek.”

(Az első rettegés)

Kirándulási élményei sem maradhatnak ki e gyerekkorát felelevenítő csodálatos versciklusból *(A Margit-szigeten)*, valamint kereszt-szüleinek első nagy ajándéka, az óriási fából készült játék-teherautó *(Kereszt-szüleim)*, és az a pályaválasztáskor megszületett diákkori kívánság, hogy miniszter szeretne lenni *(A kicsi miniszter)*:

„Az iskolában mindig
kicsi miniszternek szólítottak azontúl,
s régi ismerőseim
még ma is így szólítanak.
Beismerem, hogy most örülök,
hogy nem lettem miniszter,
mert látom
mennyire talmi a látszat:
manapság a miniszterek
nem sokáig kocsikáznak fekete kocsiban
s keveset ülnek a bársonyszékben.”

Hangulatos, kellemes emlék maradt a költő gyermekkori szerelme:

„A szentképekkel díszített kupola alatt
elősétáltunk a bíbor szőnyegen,
s az aranyozott oltár előtt,
elképzeltem,
hogy te leszel a feleségem —”

(Ildikó)

Megható a gyermek Beke Sándor istenkeresése, őszinte imaélete, családjához, rokonságához való viszonya, gyerekkorának „bodza-fa virágai”: „És szedtük rendület-lenül a bodzát, / minden üres és

fölösleges tasakunk / megtelt jó illatú virággal, / a szárítanivaló bodzával” (*Bodzáfa virága*).

A költő nem felejtette el valamikori horgászását sem (*A bős horgászfiú*), majd a vizes korsó eltörésének történetét (*Ha világgá megyek*).

Megjelennek középiskolás emlékei is, farkaskutya sétáltatásának nem mindennapi eseménye (*Farkaskutyát sétáltattam*), egykori diákcsíneyei (*A kíváncsiság, Mozizás*), férfiúvá érésének ünnepén a szomszéd lányok hiábavaló várása (*A szomszéd lányok*).

Beke Sándor költeményei teleszórják virágokkal az olvasó lelkének legmélyebb tartományait. Olyan virágokat helyeznek el, mint amilyenek a kötet borítóján is látni: tisztaság-jelképű szép, fehér, mintha élő tavaszi bodza virágokat.

Himnuszgyűjtemények

Isten, áldd meg a magyart.

Himnuszok, imák.

Válogatta és szerkesztette: Beke Sándor.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2005

Az én himnuszaim.

Antológia.

Válogatta, összeállította és szerkesztette: Beke Sándor.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2007

Isten áldd meg a magyart címmel látott napvilágot egy versantológia 2005-ben, Székelyudvarhelyen, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában. A verseket válogatta és szerkesztette Beke Sándor. A válogatás a magyar irodalom legszebb himnuszait tartalmazza, többek között Kölcsey Ferenc *Hymnusát*, Vörösmarty Mihály *Szózatát*, a *Boldogasszony anyánk* című régi himnuszt, még a *Székely himnusz* változatai is bekerültek a válogatásba a *Csíkсомlyói Mária-sírlommal* együtt. A *Csángó himnusz* sem maradt ki, valamint a *Magyar Miatyánk 1919-ben* című alkotás. A *Székely miatyánk* után néhány hitbuzgó imádság következik, ezek közül talán legkiemelkedőbb *Ima a hazáért* című ismeretlen szerző imája.

A himnusz szó az utóbbi két-három évszázadban kettős értelmezést nyert. Mint a lírai költészet műfaja, vallási tárgyokról, istenekről, szentekről, uralkodókról szóló dicsőítő ének már a korai kultúrákban is elterjedt (sumér, akkád, egyiptomi stb.). A görög eredetű *hümnosz* szó éneket jelentett. A himnusznak irodalmi műfajként több évezredes hagyománya van. Az őind szent könyvek a Védák legrégebbi része, az ún. *Himnuszok könyve* szanszkrit nyelven. A keresztény középkorban nemcsak a dicsőítő éneket, hanem mindenfajta vallásos éneket himnusznak neveztek. A himnuszköltészet később világias szemlélet térhódítása következtében elsorvadt. A másik értelmezés a nemzeti himnusz, ünnepélyes ének, nemzeti dal, mely egy-egy országot, népet jelképező emelkedett hangú megzenésített költemény.

Mi jellemzi az e kötetben kiadott műveket? Elsősorban a dicső múlt, valamint a magyar történelem legjelentősebb alakjainak felidézése (Bendegúz, Árpád, Mátyás király, a mongol támadások, a török hódoltság stb.). A költemények felvillantják a magyarság mindenkori helytállását, meg nem alkuvását:

„És annyi balszerencse közt,
Oly sok vizsály után,
Megfogva bár, de törve nem,
Él nemzet e hazán.”

(Vörösmarty Mihály: Szózat)

Más himnuszokban Szűz Máriához imádkoznak, hogy meg ne feledkezzen a sokat szenvedett magyar népről.

„Kegyes szemeiddel
Tekintsd meg népedet,
Segéld meg áldásra
Magyar nemzetedet!”

(Boldogasszony anyánk)

Csanády György *Székely himnusza* Csaba királyfit kéri, hogy vezesse újra győzelemre a székely népet, míg a Csíksomlyói Mária-siralom Jézushoz, Isten Fiához fohászkodik, hogy áldja meg Erdély földjét. A *Csángó himnusza* aggodalmaskodó hangvételű:

„Én Istenem, mi lesz velünk,
Gyermekeink s mi elveszünk,
Melyet apáik őriztek,
Elpusztítják szép nyelvünket.”

Gyula diák Miatyánk parafrázisa szintén a történelmi múltat eleveníti fel:

„Ugye nem szórod szét ezt a népet
bujdosónak a nagy világba
Hiszen te hoztad Ázsiából

s verted, de védted a pusztulástól
Ezer évig. Mondd csak: hiába?”

A *Székely Miatyánk* megdöbbenő hangvételben könyörög a székelyek életéért, sorsáért.

Az én himnuszaim című antológia szintén a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában jelent meg 2007-ben.

P. Buzogány Árpád *Mindenkori magyarokért* című írása a himnuszról, mint irodalmi műfajról beszél, annak közösségformáló és megtartó erejéről. Beke György a himnuszok történetéről értekezik tanulmányában, Gábor Dénes a Székely himnuszról ír le néhány gondolatot. A tudományos értekezések után néhány fontos, közismert himnusz szövege jelenik meg. Kölcsey *Himnuszát* és Vörösmarty *Szózatát Isten, hazánkért* című alkotás követi, majd *Boldogasszony anyánk* és *Szent István királyhoz* című művek. A református magyarság néphimnusza, a 90. szoltár után a *Csíkсомlyói Mária-siralom* s a *Székely himnusz* változatai következnek. A *Csángó himnusz* és Juhász Gyula *A himnusz* című verse után Reményik Sándor *Vissza ne élj!* című költeménye zárja a himnuszok sorát.

Mit olvashatunk ezekben a himnuszokban? A magyar nép kínok, szenvedések között is megőrzött Istenbe vetett hitét, az ország sorsáért való aggódást, a nép szeretetét, hogy csak néhány szempontot említsünk a sok közül.

A *Szent István királyhoz* című vers a katolikus magyarság közismert himnusza, magasztos hangvételű lírai gyöngyszem:

„Ah hol vagy magyarok tündöklő csillaga,
Ki voltál valaha országunk istápjá!
Hol vagy István király? Téged magyar kíván,
Gyászos öltözetben teelőtted sírván.”

Reményik Sándor költeménye a Zászlóval s a Himnusszal való helyes élésre tanít:

„Ha ajkodon majd újra zeng a Himnusz,
S a Zászlót ismét te veszed kezvedbe:

Zászlóval és Himnusszal halkán élj,
S vissza ne élj vele!”

Tanulmányozzuk, becsüljük himnuszainkat, hisz személyiség-
formáló, lelki gondozó erejükkel napjainkban is fölülmúlhatatlanok.

„Ki tudja, merre, merre visz a végzet
Göröngyös úton, sötét éjjelen?
Vezesd még egyszer győzelemre néped,
Csaba királyfi csillagösvényen.

Maroknyi székely porlik, mint a szikla
Népek harcának zajló tengerén.
Fejünk az ár, jaj százszor elborítja,
Ne hagyd elveszni Erdélyt, Istenünk!”

(Székely himnusz)

Három erdélyi népi elbeszélés- és anekdotagyűjtemény

Kész Csaba Levente — Mitruly Miklós —

P. Buzogány Árpád — Vöő Gabriella:

Nagy góbé a székely.

Erdélyi népi elbeszélések, anekdoták, igaz történetek.
Válogatta, összeállította és szerkesztette: Beke Sándor.
Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2005

Nagy Olga — Ráduly János —

Székely Ferenc — Tankó Gyula:

Tréfál a székely góbé.

Erdélyi népi elbeszélések, anekdoták, igaz történetek
Széktől a Gyimesekig.
Válogatta, összeállította és szerkesztette: Beke Sándor.
Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2007

Gub Jenő — Kolozsi Gergely István — Ráduly János:

A furfangos székely góbéságai.

Erdélyi népi elbeszélések, viccek, anekdoták, népmesék,
igaz és vidám történetek.
Válogatta, összeállította és szerkesztette: Beke Sándor.
Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2007

Nagy góbé a székely címmel látott napvilágot egy erdélyi népi elbeszéléseket, anekdotákat tartalmazó kötet 2005-ben Székelyudvarhelyen, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában.

Vöő Gabriella egészséges humorú történeteket jegyzett le. A néhol hihetetlen történeteken is csak mosolyogni tud az ember, mint például *Vót egyszer egy kereskedő ember* címűn. Olyan történetek is akadnak, melyet más helységekből is ismernek némi eltéréssel, pl. *A gereblye* vagy a *Látlak!* A történetek szájhagyomány útján terjedtek el a különböző helységekből. Néha a nyelvezet nyersnek tűnik, de álszentség lenne elítélni, hisz az emberek így beszélnek, még ha néha nem is bírja a nyomdafesték.

Mitruly Miklós gyűjtésében sok színes történet van. Megtalálható benne sok népi mondóka (*Volt egyszer egy ember...*). Becsapós történetek is akadnak (*Három talált koporsó*). Cigányokról szóló számos történet is sorakozik benne, amelyekben hol a cigány csap be valakit, hol őt csapják be. A papok és kántorok sem maradnak ki a humoros történetekből, de még a katonák és diákok sem. Itt is a népi elbeszélések hasonmását megtalálhatjuk más tájakon is.

Kész Csaba Levente furfangos székely történeteket jegyzett le. Történeteiben rendszerint a ravasz ember viccesen vezeti félre a másikat. Sok tréfás történet a félreértésekből adódik, mint például az idegen kempinget mond, de János bácsi félreérti. Nagyot mondó történetek is akadnak bőven. Sok esetben úgy sértik meg a másikat, hogy az még haragudni is elfelejt. Számos politikai vicc is akad. Még a kollektív gazdaságot sem kerülik el, azt is kifigurázzák. Ezek már századunk szüleményei. Majdnem minden faluban akad egy jó humorú versfaragó. Verselései, szólásaik fennmaradnak, mint a szólásmondások.

Más vidékek számára talán furcsának tűnik, hogy még a temetőből sem hiányzik a tréfás verse: „Rég megmonda / Nagy Antal / ki születik / meg es hall?”

P. Buzogány Árpád Udvarhelyszékről és Sóvidékről gyűjtötte össze történeteit. Ezek a történetek már kevésbé humorosak. Itt is becsapják egymást a székelyek, vagy épp egy cigányt tréfolnak meg, de szójáték is akad közöttük. Az egyikben miközben juhokat és szamarakat terelgetnek, az apa megkérdi fiát:

— Olyan kicsi volt-e, mint te? — kérdi az apja.

— Nem, mind olyan nagyok voltak, mint maga!”

A *Tréfál a székely góbé* című anekdotakötet a Széktől a Gyimeszig elterjedt igaz történeteket foglal magába. 2007-ben, Székelyudvarhelyen jelent meg szintén az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában.

Nagy Olga gyűjtésének első részében a szegénységet tréfás történetekkel humorizálják.

Itt is fellelhető a hasonlatosság a más vidékről származó történetekkel. Pl. A kozmás tej mifelénk a csirkepaprikásról szól. *Az étel paraja* című történetben az asszony az illatokkal lakik jól. Minálunk

a gyermek megjegyzi: „Igen, édesanyám ekkora szagokat nyelt.” A második részben népi bölcsességeket jegyzett le az író: a házasságról, az emberi életéről és a különböző szokásokról. Ezek apró, kedves történetek, melyek bárhol megtörténhetnek. A házasságok jól vagy rosszul sikerednek és mindig akad tréfálkozni való az ezt idéző történetekben. Pl. Szenteltvíz a szájban címűben a veszeke-dős, nagyszájú asszonyt tréfálja meg a pap. A széki tréfákban sok humoros történet tárulkozik elénk, pl. *Repülőgéppróba*, mely nálunk is ismert ugyanúgy, mint *Hogyan szől a barang* is.

A szavak félreértése, elértése sok vidéken válik tréfa tárgyává. Itt írok egyet. Megy a román paraszt a mezőre. Út közben a gyümölcsös tájkán összetalálkozik a falujabeli cigánnyal, akin látszik, hogy alaposan helybenhagytak. Megkérdi: — Ingye ai fost!??

— Itt fosztottak meg alábbacska — feleli a cigány.

— Ásá, ásá?

— Ásó is volt, de nem azzal ütöttek.

— Sāraca, sāraca.

— Nem a szarásért, az almalopásért.

A *két kéregető* meséje is ismert minálunk, csak itt két cigány jelentkezik munkába.

Ráduly János a székely népi tréfákban megtörtént históriákat ír le. A történetek szórakoztatók, tanulságosak. Kibéd környékéről íródtak. A *Hoppogtatás Székelyabodig* című vicces történethez hasonló mifelénk is megesett, de nálunk egy krumplizsákból potyognak a krumplik. A *Fázta a székelyek* című írás Mária Terézia alatt is történt és egész Erdélyben ismert, hogy a székelyek keresztbe vitték a lajtorját. Sok történet nem csak igaz, de kellemetlen is volt, mert az állatösszeírás rendszerint adózással járt, persze terményben. Bizony, nemcsak vaddisznó kerül a pajtába, hanem a cirkuszból elszökött oroszlán is. Zabolán megáradt a patak és elseperte a cirkuszt. A hímoroszlán elszökött. Két napra rá találta meg a székely, aki lefekvés előtt meglátogatta az árnyékszéket. Meglátva az oroszlánt a budiban, elment a kedve a kimenéstől. Szerencsére a lélekjelenléte megmaradt és rázárta a vécét. A cirkuszták elvitték, ő kapott némi pénzt, amiből kimoshatta az alsóneműjét.

A *Miből vásárolnak?* című, sajnos, mára is érvényes. Az ember vagy fogat csináltat vagy eszik.

Székely Ferenc igaz történetei kellemes humorról tanúskodnak, no meg arról, hogy sok fenn uralkodó senki milyen buta. Ezek a történetek is megtalálhatók másutt is. A félreértés itt is nevetséges. A huncutságokra megtalálják a magyarázatot. Pl. *Sok itt a bűn is, tiszteletes úr*. Új típusú vicceket is olvashatunk. A sok vicces történet a T. Sz.-ekről szól, ezek meg is történhettek. Pl. a *Jó, jó, de ki marad a lovakkal?* vagy A *TSZ városi vezető butasága*, akinek fogalma sem volt a paraszti gazdálkodásról. Ősszel akarta elvetni a kukoricát.

A régi időkből összegyűjtött történetek is kedvesek. Az emberi butaságot is kifigurázzák ezek a történetek (*Kinek nincs foga* vagy *Miért kell a rács a börtönre?*). A székely furfangos eszét tükrözi, hogy egy 80 éves bácsi még Párizsban sem veszett el (*Hé, emberek, ki tud magyarul?*) A „nincs itthon a dátum” és a „tegye szerdára” az írástudatlan politikai vezetőket ábrázolja. A *Visszakapta földjét* szintén a kollektivizálás gúnyos ábrázolása, ugyanis a krumplival sok földet is kapott.

Tankó Gyula *Népi humor Gyimesben* című fejezetében csángó humort gyűjtött össze. Írásaiban a mindennapi humoron is mosolyogni lehet. Sok a félreértett egyszerű mondat pl.: „Mérnök uram, menjen csak azon az ösvényen a kert mellett, ahol a marhák járnak...” vagy „Vegyen nyugodtan, mérnök úr, úgylis a disznóknak főztem”. Sok a cigányokról szóló történet. A kalákában való munka ismert Erdélyben. Ilyenkor közös erővel dolgoznak, de az ebédet a gazda állja. Ha nem megfelelő, hát nem mennek máskor arrafelé. Sok félreértés adódik abból is, hogy nem értik az emberek egymás nyelvét. Papokról is akad humoros történet.

A történet szele is magával hozta a humort. Az emberek a jót is, rosszat is viccé formálják, mert így elviselhetőbb. A kommunizmus szélmalomharcot folytatott a vallás ellen. Olvasókört rendeztek, mire az idős hívő asszonyok, félreértve a dolgot, valódi „olvasóval” jelentek meg. Az ún. demokráciában sok emberre kötelezték a párttagságot, főleg a tanügyisékre. Szegény fejükre rásóztak az állatok összeírásától a népszámlálásig mindent. Ezzel magukra vonták az emberek haragját. Sok tréfa gyűlt össze a tanítók, papok számlájára is. Gyimesen is megfordultak az oroszok és ott is a „barisnyát” keresték. Az emberek körében a fekete humor is megtalálható. A tragédiából is komédiát faragnak.

A furfangos székelly góbéságai című anekdotakötet 2007-ben jelent meg az Erdélyi Gondolatnál. A humor a lélek derűje, sok bajon, gondon vezet, segíti át az embert. A legrosszabb, legelnyomottabb időben is erőt adott a túléléshez.

Gub Jenő gyűjtésében is sok tréfa abból ered, hogy az emberek félreértik egymást. Pl. Két vérszípó pióca elhasznált nyersen, de a többit meg kellett sütni. Sokszor az asszony viseli a kalapot, amiért a férjét kigúnyolják. A sértésnek szánt szavakat is vissza tudja vágni az egyszerű ember. Megjelennek a modern tréfák, az óráról, a vagonról. A részeg emberről is számtalan anekdota kering. A történetek kedvesek, humorosak, csak az a baj, hogy mihelyt elolvassa az ember, máris elfelejti. A vidámság valóban úgy hat, mint az orvosság. Sok esetben a vicces történet egy tragédia kifigurázása. Pl. amikor felborult a szekér és a fiút keresztapja látva megkérdi:

— Tű jól feldőtetek!

— Mük aztán igen.

— Hát apád tudja-e?

— Tuggya, me ott van a széna alatt!”

A pórul járt részeg ezt mondja:

— Mióta nem iszol, komám?

— Amijóta úgy megrészegedtem, hogy az asszont duplán látam.”

Szerte híresek itt a tréfás székelly sírfeliratok.

„Itt nyugszik a feleségem,

S Odahaza én.”

Kolozsi Gergely István anekdotagyűjteményére jellemző a székelly csavaros észjárás, fufang. A székelly ember, ha hideg, ha meleg van is, fújja vagy a kezét vagy az ételt. Felsorakoznak az orvosokkal kapcsolatos anekdoták s megjelennek az örmény kereskedőkről szólók is, akik tudvalevőleg igen rafinált gondolkodásúak voltak. Az apácákról és szerzetesekről számos olyan anekdota született, mely valószínű meg is történt. A népi táncok kialakulásáról is szól egy anekdota. A népi humor határtalan. Sorra kerül minden tisztség. Jellemző mind a cigánynál, mind a híres embereknél. *A János bácsi, álljon meg egy szóra* című anekdota a teteje a dolognak, amikor a kommunizmus velejéig ki akarta használni a népet.

Ráduly János gyűjtésében egy elterjedt mesét találunk, melyben a meghalt kedves visszatér, hogy magával vigye egykori szerelmét. Rendszerint a temetőbe kíséri olyan elkábult állapotban, hogy mikor ott magához tér, nincs kizárva, hogy meg is hal. Sok igazság van az emberek meséjében. A fehér kígyó már csak azért is szerencsét hoz, mert minden élősdit kiirt a konyha körül. Érdekes, hogy a kígyó szereti a tejet, pedig nincs honnan ismerje. Valóban füttyölő hangot hallat, ezzel ijesztí el az embert, főleg a mérges kígyó.

A lidérces fények sajnos ott jelennek meg, ahol egy élőlény fekszik a föld alatt és az agyából a foszfor távozik. Tudjuk, hogy az agy jó része foszfor. Sok oly tünet van, amelyet ma még nem tudunk megmagyarázni, ezért babonás hiedelemmel vesszük körül. Sajnos a cigányok sok furfangra képesek, csakhogy pénzhez vagy ennivalóhoz jussanak. Itt is megjelennek a sírfeliratok. A gyűjtemények végén nemcsak a furcsa szavak magyarázata található, hanem azok nevei is, kik a történeteket elmesélték.

Mindhárom kötetnek a borítója csodálatos kivitelezésű, mely Péter Katalin munkáját dicséri. Meggyőződésem, hogy e három jól megszerkesztett kötet egyetlen olvasónak sem okoz majd csalódást.

Használjuk anyanyelvünket
avagy
Dr. Brauch Magda legújabb
„szélmalomharca”

Brauch Magda: Beszélni kell!
avagy Használjuk anyanyelvünket.

Nyelvművelő írások.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006

Nemsokára a könyv megjelenése után az aradi Tulipán könyvesboltban került sor dr. Brauch Magda nyugalmazott magyartanár, irodalomkritikus, nyelvész, publicista harmadik nyelvművelő kötetének bemutatójára.

A *Magyarról magyarra* (2001) és a *Közös anyanyelvünkért* (2003) című nyelvművelő könyveit most a *Beszélni kell! avagy Használjuk anyanyelvünket* című kötete követi, a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában. E „trilógia” — ahogy maga a szerző nevezi — a *Nyugati Jelen* című napilap hasábjain hétről hétre megjelenő nyelvművelő rovatban 1992-től napjainkig közölt írásokból ad közre válogatást. A harmadik kötet *Nyelvi illem — régen és ma*, illetve *Új magyar nyelv?* című fejezeteinek anyagával a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által meghirdetett anyanyelvi pályázatokon 2000-ben és 2003-ban nyert díjat dr. Brauch Magda, az aradi Tóth Árpád Irodalmi Kör jeles szakmai előadója.

„Kecsesen okos csevegés” című bevezetőjében a szerző a beszéd, a kommunikáció fontosságára hívja fel a figyelmet.

A *Beszélni kell!* című fejezet a nyelvművelés szükségességére tanít, mely már a XVIII. században felvetődött. A társalgás a mindenkori ember lételeme kortól, társadalmi hovatartozástól, vallástól és politikai meggyőződéstől függetlenül. A szerző az írott és a beszélt nyelv közötti eltérésekről értekezik, az irodalmi stílust, illetve a tudományos-műszaki nyelvezetet elemzi, ezen kívül a tájnyelv és a diáknyelv sajátosságait is taglalja. Tárgyilagosan mutat rá a nyelvi hibákra, az idegen és a kölcsönvett szavak használatára, a modern-

nek mondott vulgarizmusra, az értelmetlen rövidítésekre, a nevek becézésére stb.

A második fejezetben (*Nyelvi illem — régen és ma*) a kulturált beszéd, a nyelvi illem alapszabályaival ismerkedhetünk, míg a *Hibák és hibák* című fejezetben a „puristák” túlkapásai mellett az általános nyelvtani hibák, a kétnyelvűségből eredő kifejezések, tükörfordítások, pongyolaságok kerülnek „terítékre”.

A Nyelvi „leletekről” — röviden című fejezetben világosan, célratorősen értekezik a szerző az entrópia, redundancia, tautológia kérdéseiről, a szóvirágokról, a szóképzésről, a nyers és durva szavakról, a divatszavakról, valamint az igekötők helyes és helytelen használatáról.

Még egyszer a „-szük-szük”-ről című írásában az előző részekben is tárgyalt, még a műveltebbeknél is előforduló nyelvhelyességi hibákra hívja fel ismételtelen a figyelmet, a „*Terrorista*” *nyelvművelők?* című részben pedig a szociolingvisták igazságtalan támadásairól ír, felvillantva a nyelvművelés igazi céljait, s kiemelve az anyanyelv használatának a szükségességét akár a legeldugottabb szórványközösségekben is.

A továbbiakban egy kiváló pedagógus alaposágával az idegen szavak szerepét tárgyalja a szerző, majd felvázolja a passzív és aktív szókinsz fogalmát, az eredeti magyar és a kölcsönvett szavakról értekezik, áttekintve nyelvünk történetét, fejlődésvonalát (honfoglalás előtti vándorlások, kereszténység felvétele, újkor stb.).

Aprólékosan ír a határon túli magyarok nyelvéről, amelybe — a lakott területtől függően — szlovák, ukrán, délszláv, román elemek is keveredtek. Különösen a hivatalokban, oktatásban, egészségügyben használatos román szavak ismertetésére tér rá, de felsorolja a gyakrabban használt német szavakat is. Különbséget tesz a szükségszerűen s a fölöslegesen használt idegen szavak között, melyeknek a megfelelő helyen való alkalmazása, helyesírása általános műveltségi kérdés.

Az utolsó részben (*Új magyar nyelv?*) újfajta szavakról, szókapcsolatokról, divatos kifejezésekről tanítja az olvasót, számtalan elrettentő példát hozva fel az újságok, tévécsatornák, rádióműsorok anyagából. A könyv mégsem száraz felsorolás, nyelvtani szabályok

gyűjteménye. Olvasmányossága, közvetlensége megragad minden olvasót.

Reméljük, e kiválóan megszerkesztett kötetet a közeljövőben még több hasonló értékű könyv is fogja követni.

Tamási Áron szülőfalujába írt levelei

Kedves otthoniak.

Tamási Áron levelezése a farkaslaki családdal.

Összeállította, szerkesztette, az előszót írta: Nagy Pál.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006

Kedves otthoniak címmel látott napvilágot Tamási Áron levelezése a farkaslaki családdal az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában Székelyudvarhelyen 2006-ban. A leveleket összeállította, szerkesztette és az előszót írta Nagy Pál.

A kötet egy csokorra való levelezést tartalmaz, melyből megismerhetjük az egész Tamási családot. A levelek a két világháború közötti időben keletkeztek és híven tükrözik az akkori nehéz életet. A levelek egy másik, kisebb része a második világháború utáni időszakot foglalja magába az író haláláig. Tamási Áron nagybátyja hívasára Amerikában próbál boldogulni. Innen származik első levele 1923-ból, New York városából. A levelet sógorának és Ágnes húgának írja. Tartalma tömör, célratörő és aggódó hangvétellű. Figyelmezteti az otthon maradottakat, hogy nem szabad „felülni” az ügynökök szép szavára. „A székely ember a maga ura szeret lenni és nem a más szolgálója” — írja. Nem szívesen fogadja, ha parancsolnak neki. Lebeszéli családját a kiutazásról. 1926-os levelében úgy áll előttünk, mint egy józan gondolkodású ember, aki nem költekező, még a saját lakodalma esetében sem, amikor Holitzer Erzsikét, első feleségét veszi el. Lehet, hogy hiányzik vagy megszakadt a levelezés, mert a következő, 1940-ből Kolozsvárról keltezett. Arról értesülünk, hogy másodszor nősült, felesége Salgó Magdolna. Leveleiből kitűnik a gondoskodó testvéri szeretet, amiként anyagiilag segíteni próbál családjának egy ház vásárlásában. Az ember egy korképet alkot, amelyből kiérződik a háború szele. Remény, hogy 1944-ig hazamehetnek a férfiak. A háború utáni helyzet megnehezíti a levelezést. Hiába írtak leveleket, válaszok nem érkezhettek.

Tamási lelki nagyságára vall a sokszor nehezen összekuporgatott pénz, mellyel öccsét és anyját segíti. Húga, Tamási Anna felhívja figyelmét, hogy Gáspár öccse a jóssággal vissza is él.

Az 1944 utáni ínséges helyzet rákényszeríti sógorát, Sípos Ferencet a pénzkeresésre. 1947–49 között ismét megszűnik a levelezés. Tamási bevallja, nem tud jól írni. A posta bizonytalan, a leveleket magánszemélyek, barátok szállítják. Az otthonról 1951-ben írt levélből kiderül, hogy a székely lányok egy része kénytelen cselédnek állni, hogy az otthon maradottakon segíteni tudjon. A falvakban nem adatik munkalehetőség, öccse a Regátban dolgozik, de a pénz egy része elköltődik az ott tartózkodásra.

Gáspár öccse megözsvegyül, újra megpróbál nősülni, de az aszszony hamar elhagyja.

1953-ban Tamási már harmadszorra nősül, felesége Basilides Aliz. Sokat dolgozik, de csak szerényen élnek. Gáspár öccse betegeskedik és bátyja orvosprofesszor barátjához irányítja. A levelezés akadozik és nem csak a határok miatt. A gondok tornyosulnak, mindenki Áron jó lelkére számít.

Tamási megpróbál útlevelet szerezni, hogy még életben találja édesanyját, aki napról-napra súlyosabb beteg. Idestova 13 éve, hogy nem látta családját.

Sikerül megkapnia az útlevelet és 1955 augusztusában hazalátogat. 1956-ban Budapestről írt leveléből kiérződik törődése a család iránt. Megismerjük széleskörű baráti körét, Tompa Lászlóval és Illyés Gyulával. Megtudhatjuk azt is, hogy Illyés Gyula és Tompa László számtalanszor kisegíti családját.

Édesanyja hamarosan meghal, a sírkőről Áron gondoskodik. Hazavágyódik, otthon szeretne házat vásárolni. Bemutatott színdarabjának bevételét anyjának állított sírkövére és testvéreire áldozza.

A szükség újra rávezeti Sípos Ferenc sógorát a kölcsönkérésre. Egy időre felesége, Terézke átveszi a levelezést.

1957-től az útvélhez meghívó is kell, amelyet a helybeli milícia kell, hogy lepecsételjen.

A levelek „ritkulnak”, szinte csak évente egyszer írnak egymásnak. 1965 nyarán Áron megbetegszik, szigorú diétára szorul, így nem látogathat haza. Ő hívja meg Gáspár öccsét és Ágnes húgát.

Közben harmadik feleségétől is elválik. Gyengesége ellenére is tavaszra haza készül Ágotával, negyedik feleségével.

A levelekből kirajzolódik egy hatalmas ember alakja. Egy olyan emberé, aki családjáért mindenre képes. A legszorgalmasabb levélíró Gáspár öccse és Ágnes húga. Áron mind lelkileg, mind anyagiilag az egész család gondozója. Ő a nagy kapocs, aki összetartja a testvéreket. Számára semmi sem fáradtság, amit értük tesz. Úgy is mondhatnánk, ő a családfő.

Ha ő maga szűkösebben is él, testvéreit nem hagyja cserben. Ezt a jóságot Gáspár néha ki is használja, amint azt Anna húga írja. A szomszédok és ismerősök sincsenek kizárva ebből a hatalmas szeretetből. Szemét lezárva egy pótolhatatlan, jóságos lelket veszítenek el.

A Hargita örök muzsikája

Beke Sándor: Lelkemben muzsikál a Hargita.

Régi és új versek.

Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006

Beke Sándor *Lelkemben muzsikál a Hargita* című kötete áll kezében. A könyv a székelyudvarhelyi Székelykapu Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 2006-ban s a költő szülőföldet dicsőítő régi és új verseit tartalmazza Magyarai Hunor fotójával, Péter Katalin illusztrációival.

E versekben újra és újra felcsendül a költő szülőföldje iránt érzett mély tisztelete, szeretete:

„Az álmodó bérceken
megsimogatom arany koronádat,
Hargita,
Te, az erdélyi havasok királya,
ünneplő vén őzbak a Kárpátok felett.”

(Ima a Hargitán)

A szülőföld megannyi szépsége, csodája az alkotó számára megtartó erő az élet viszontagságai közepette, az a környezet, amelyben énje kitárulkozik, feloldódik. Látva a hegyek ormát, az alászálló vízesést mindig új és új energiával töltődik fel (*Átalakítás*).

Az *Ember a havason* című Ilyés Márton emlékére írt alkotásában is a szülőföld áldott muzsikája bűvöli el az olvasót.

„Szülőföldem itt e széles Hargita” — vallja lelkesedéssel, míg a csodálatosan szép forrás leírása melegséggel, örömmel árasztja el az olvasót (*Gyerekszemmel, Márton bácsi forrása*).

A kiváló költő úgy érzi, hogy egyenesen a fény felé indul el, midőn szülőföldjének dombjaiban, hegyeiben gyönyörködik.

A *negyedik gyertya* című költeményében a szülőföld már akkora jelentőséget kap, hogy szinte az egész világ közepének tűnik fel az olvasó előtt:

„Isten jön,
és itt hagyja fiát a Hargitán.”

(A negyedik gyertya)

Beke Sándor e drága, szent földet szeretetének millió árjával, zuhatagával és vigasztaló erejével öleli át. E versekben gyakran megelevenedik a történelmi múlt s nem utolsó sorban az isteni szeretet, mely Jézus Krisztusban öltött testet: „A csillagokat kérdeztem: / a Tejútról Csaba királyfi / csillagai intettek nemet” *(Papírhajó az óceánon)*.

A szülőföld- és vallásszeretet egyaránt felbukkan e gyöngyszemekben, csodálatosan egybefonódva, fölülmúlhatatlan kivitelezésben. Versei mintha azt érzékeltetnék, hogy Isten csupán a szülőföldön ad igazi áldást, örömet és megnyugvást mindenkinek. Beke Sándor hazaszeretetéről, hűségéről nagyon sok mai költő, író példát vehet.

A kötet egy mély tartalmú, őszinte ars poeticával zárul:

„A világ mulandó.
Ezért fontos,
hogy szellemünk ragyogjon,
mint a csillagok,
és álljunk egyenesen,
mint a fenyvesek.”

(A mulandóság kátéja)

Adja Isten, hogy így legyen. Ámen!

Benedek Elek mondáskönyve

Benedek Elek: Szent Anna tava.

Elek apó mondáiból.

A kötetet válogatta és gondozta: Beke Sándor.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006

Szent Anna tava címmel látott napvilágot 2006-ban a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában Benedek Elek mondáskönyve. Az írásokat válogatta és gondozta Beke Sándor. Az illusztrációit Péter Katalin készítette.

Mi őrzi meg az író? Az írás, a barátok, a könyvek, melyeket maga után hagy? Benedek Elek halála után is fontos szerepet tölt be. Mélyen humanista, tiszta erkölcsű. Nem lehet az „iskolás népiesség” vádjával illetni. Ő a múlt század népnemzeti iskolájának utolsó képviselője. Ő a népoktató és mesemondó Elek apó. Népmesegyűjtése közkinccsé válik. Meséiben nemcsak a székely mesékben, hanem a világ minden tájáról behordott, átdolgozott folklórban is tükrözi az igazság győzelmét a hamisság felett.

A csodaszarvas regéje Nimród fejedelme és fiai, Hunor és Magyar honfoglaló útját írja le. Talán nincs is olyan kisdíák, aki már ne hallotta volna. A mese tovább fonódik és *Az Isten kardja* című mondából megtudjuk, hogy a két nemzetség kénytelen új hazát keresni. Betelepедnek Szittyaországba és egy kardot szentelnek Istenüknek, amit elneveznek Isten kardjának. A felszaporodott nemzetség újra más hazát keres. A hun nemzetség óhajt vándorolni, a magyar inkább visszafordulna az őshazába. De mi legyen a szent kard sorsa? Az ugyanis mindenkié! A táltosok egy világtalan öregre bízák, hadd penderítse hétszer. Szél kapja fel a kardot és nyugatra száll vele. Érdekes módon mondáinkban a hetes szám táltos, varázsos. (Hét vezér, hét nap, hét éjjel, hétszeri forgás.) Benedegúz népével, a hunokkal elindul a kard nyomán. Később Attila fia veszi át a vezetést. Attila álmot lát, amelyet Torda, a legvénebb táltos úgy magyaráz, hogy megtalálja Isten karját és meghódítja a világot. A Duna s Tisza mentén letelepednek. Detre, a vasfejú elűzné őket, de csatát veszt. Csodálatos módon Isten kardja megke-

rül. A regéből kiérződik az akkori hun nép hite a csodákban, álmokban és jelekben, cselekedetét ez erősen befolyásolja.

A hadak útján, melyen Attila járt népével, sok nemzetet legyűrt. Isten kardját felesége, Réka őrzi. Itt már megjelenik egy másik bűvös szám, a három. Három zár alatt őrzi a kardot. A varázsos kard csak addig bír erővel, míg nem éri testvér-vér. Attila legkisebb fiát szánja királynak. Felesége halálával megoldja a nehézséget, mert Aladáré lenne a trón. Itt egy újabb népi hiedelem mutatkozik, a halálból felébresztő csók. Így kerül Csaba a hunok élére. Attila újra nősülne, Mikoltot venné feleségül, ám a lagzi utáni éjszakán meghal. Megkérdezhetnénk, vajon tényleg önnön vérében pusztult, a népek átkai szerint? Hármassá koporsóba temették, folyómederben, tanú sem maradt utána.

Halála után a két testvért egymás ellen uszították. Előkerül Isten kardja és Aladár véréből foltos lesz. Csaba ráébred súlyos hibájára. Az égből leereszkedő turulmadár eszébe juttatja anyja ajándékát, a nyílveesszőt. A kilőtt nyíl segítségével megtalálja a gyógyerejű füvet, itt is egy mondaszerű csodatevő fű szerepel, mellyel megmenti a megmaradt hunokat. Az Olt vizébe mártott kard lemossa a bűnt, hogy ne tűnjön szégyenteljes futásnak, a székelység háromezer vitéze letelepszik a birodalom határán. Innen származik a székelyek földje. A természethez közel élő ember hite nagy a négy elem iránt. Áldoz nekik: a tűznek, a víznek, a levegőnek és a földnek. Nem egy pogány imában a földet Földanyánknak nevezik. Ezek lesznek a hírnökök, ha a székely nép bajba kerül. Háromszor is visszatér Csaba. Sok időre rá újra segítségre szorul a székely nép, de Csaba már halott. Az utolsó pillanatban egy éjjel megnyílt az ég és Csaba Isten országából is visszatér, csillagösvényen. Ezért nevezik a székelyek a tejutat „a hadak útjának”.

A tatár hídja tanú arra, hogy a székely nép asszonya milyen bátran harcol, ha kell, férje oldalán.

A Réka királyné sírja című mondában újból megjelenik a varázsos hármassá szám.

Bálványosvár magas hegytetőn fekszik. Az ember valóban elhiszi, hogy csakugyan tündérek építhették. Birtoklója Apur (Opur) pogány vezér volt, aki hallani sem akart a kereszténységről. Fiai már

nem tudták megtartani a pogány hitet, ezért a tündérek átka miatt romba dőlt.

Másik szép mondánk, amelyet sokan ismernek, a Szent Anna tóról szól. Két testvér vetélkedik egymással. A Büdös-barlang vári testvér hatlovas hintójával dicsekszik testvérének. Az öcs megfogadja, hogy neki 12 lovas hintója lesz. Tizenkét gyönyörű jobbágylányt fog be hintója elé. A hintó nem mozdul. Ostorával megüti a legszebb lányt, Annát, aki dühében megátkozza. A vár elsüllyed a föld alá és víz szökik helyébe. A mese igazsága azt kívánja, hogy a lányok ne pusztuljanak el, hattyúvá, majd újra lánnyá váljanak.

A mese tovább szövődik és a tó partján levő kápolnába harang kerül. A nép az erdőket, patakokat, tavakat megtölti fantasztikus élőlényekkel: törpékkel, manókkal, tündérekkel. Itt a gonosz tündérek, akik a tóban laknak, ellopatják a harangot. A szegény pásztorfiút, aki ezt végrehajtotta, lelkiismerete nem hagyja nyugton és visszaszerzi a harangot.

A rossz a mesékben mindig megkapja büntetését, így van ez a *Hiripné fia*i című mondában is. Domokos és Ábrahám, két rabló várúrfi sok mátkát lop el jegyesétől. Ez így nem mehetett tovább. Jelentkeznie kellett két dalának, a Mikó fiúknak, akik nem csak visszavették a lányokat, de meg is ölték a gaz úrfikat. Anyjuk mérgeiben szörnyethal.

A *Csicser*-mondában a szeretet erejéről olvashatunk. Csicser vitéz, aki a legmagasabban fekvő várából láthatta a többi, megmentette a rabonbán népet, és uruk életét. Ezzel az addig tiltott virágot, a rabonbán úr lányát, kivel kölcsönösen szerették egymást, feleségül veheti.

Ki ravaszsággal akar boldogulni, az a mesében is csak pórul jár. Így járt Rapsonné is, mikor az ördöggel alkut kötött. Az utat a vártól ugyan felépítette, de menten le is rombolta az ördög.

Szent László legendája kissé hasonlít Csaba királyfi mondájához. Itt is sokszor megmenekül a nép az ellenséges kunoktól. Csoda is történik, kettéhasad a hegy és megmenti a királyt, mindez most már az új Isten, Jézus szavára. Az aranyakat kővé varázsolja, megmentve a hazát a betolakodóktól. A hit csodákat tesz. Így Szent László imájára az Úr forrást fakaszt, megmentve a magyar népet. A túl nagy vigadalmat nem tűri az Úr, főleg a holtak felett. Pestissel

sújtja a magyarokat. Újra szerepet kap a csodaerővel bíró nyíl, de már nem a pogányok turulmadara, hanem Isten angyala hozza a hírt.

A *tordai tündérvár* című mondából megtanulhatja bárki, hogy a hálátlanság és ravasz csalás nem vezet jóra. Az igazságnak győznie kell. A nevelőapa jóságával visszaélő legény várástól elpusztul.

A nép minden hegytetőn elhelyez egy-egy várat. Fantáziájával fel is ruházza és lakót is varázsol bele. Így van ez *A rózsabeggyel* is. Itt egy szép várkisasszony (mert ezek mindig szépek) mást szeret, nem azt, akinek szánják. Ezért szerelme, Jenő halála után inkább meghal, semmint a gyűlölt gyilkosé legyen.

A mesebeli tündérek nem mindig jók. A *Backavára* című mondában ismét olyanok tűnnek fel, akik nem tűrik a harangsózt. Gonoszul lerombolják a templomokat. A rossz cselekedet megkapja méltó büntetését. A várban elapad a forrás. A mező lakóitól nem kapnak vizet. Nincs más hátra, távozniuk kell.

A nép fantáziája minden kőhöz, szirthez szó egy mesét, a Csalatornyát is, egy sudár sziklafalat, mondába foglal. A tatárok elől barlangba menekülő székely nép majdnem éhen hal. Egy okos vénlány maroknyi lisztből és hamuból hatalmas kenyeret süt. A tatárok látva, hogy odabenn nem éheznek, elkotródnak a barlang szájától. Csala vezér, hogy meggyőződjön, felmászik a sziklára. Örömeben egyensúlyát veszti s lezuhan.

Az igazságos Mátyás és a kolozsvári bíró meséjét minden kisdíák ismeri. Sok mese fűződik Mátyás király nevéhez, persze nem mind valós. A legtöbbet maga a nép szőtte róla, hisz a nép választotta volt.

Ritka szép monda a két folyó, a Maros és az Olt története. Anyjuk, Tarkó tündér folyóvá varázsolja őket. A két összeférhetetlen lány külön úton halad a Fekete-tenger felé, hol apjukat csak egy pillanatra látják.

Minden helységnek megvan a maga vitéze. Keményfalvának is, Lakatos János. Ő is, mint dédapja, népét védi, reá mondta a székely nép, hogy a jégpáncélos vitéz.

Két tündér-testvér, Tartod és Firtos viszálykodik. Tartod a rosszindulatú, ellopta testvére várának fundamentum követ. Rossz cselekedete nem sikerült, mert éjfélkor, mikor a kakasok kukoré-

koltak, leejtette a követ Korond vizébe. Ezt nevezik a „likas kő”-nek. A népmesében egy tündérkisasszony és egy szegény legény nem lehetnek egymáséi. Tiltott szerelmüknek ára van. Mindketten lezuhanak a szikláról. Firtos lova, mivel táltos, ott marad meredten a szikla falán. Tekintve, hogy tündér lovát varázsos erővel ruházza fel a nép, ő jelzi az időjárást. Ha fehér, meleg lesz. Ha sötét: esni fog (*Firtos lova*).

Zeta vára című mondában a várúr nem óhajtott új hitre térni. Fia visszatérve a csatából meg akarta téríteni. Apja elkergette, de az apai átok nem fogta meg a fiút, sőt, a vár urát két lányával a föld alá temette. Sok kincs veszett oda. Kincskeresők mindig akadnak a népmesékben. Szent György napja is vonzza a meséket. A kincshez csak ezen a napon lehetett jutni. Zetelakán élő sánta Botházi is állítólag ott vesztette el egyik lábát.

A székely okoskodás sok helyen ismert. A csavaros észjárás úgyszintén. Így lett a három székely testvér falujának furcsa neve „a tied” — mondta az apja — ezért lett a falu neve Etéd. Középső fiának azt mondta: erről még szólok ma. Ez lett Szolokma. A legkisebb türelmetlen volt, kérte a jussát „Adj, ha akarsz...” Ebből lett Atyha.

A Fogarasi-havasokban áll egy furcsa kő. Távolról női alakja van. A nép természetesen ehhez is sző egy legendát. Feketehalom várának ifjú ura szerelmes lett Királykő várának tündér lányába. A tündérlány elutasítja a legény közeledését. Az bánatában meghal. Bosszúból a királyfi anyja lerombolja a tündér várát. Mindhiába űzi, nem éri utol. Ezért búbájos mesterségéhez fordul és a tündért kőbálvánnyá varázsolja, hogy több legény ne pusztuljon utána.

A könyvben közölt regékben, mondákban megtaláljuk a népünk csodálatos fantáziáját, melyekhez mese fűződik, akár egy kőhöz, akár egy omladékhhoz, akár egy folyóhoz... Megtalálhatók itt is a varázsos hármas, hatos, hetes, tizenkettes számok, melyek — természetesen — mindig az igazság győzelméhez vezetnek.

Sütő András sikaszói fenyőforgácsai

Sütő András: Sikaszói fenyőforgácsok.

Cikkek, naplójegyzetek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2007

Sütő András *Sikaszói fenyőforgácsok* című kötete a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában jelent meg 2007-ben Ablonczy László válogatásában, sajtó alá rendezésében. A könyv hét részből áll.

Az összegyűjtött cikkek és naplójegyzetek átfogják az író életében a nagyobb fordulópontokat. Az *Arcképvázlatok* című fejezetben érdekes köntösbe bújtatja mondanivalóját. A különböző időkben élő furcsa embereket ábrázolja, kiknek tulajdonsága szinte azonos. A székely, aki B. városában ortodox kántor lesz a kálvinistából, mert fel akarja váltani a rongyos gúnyát jóra. A szegénységet megélhetésre. Felsorol több embert is, aki hasonlóképpen cselekedett a történelem folyamán, tett örökké, hogy túlélje a rabságot, amibe került. Volt, akinek sikerült ez az új gúnyába bújás, ez a kötélranc, melyet arra használt, hogy hazáján segítsen. Volt, kinek nem sikerült és kivégezték.

Balogh Edgár koholt vádak alapján tizenkét évet ült, még jó néhány értelmiséggel. Rebeka, a felesége kitartott mellette, bár arra biztatták, váljon el. A türelem megteremtette a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon első könyvét, mert társai hittek abban, hogy viszontátér közéjük.

A keserűszemű festő tulajdonképpen a lelki világot óhajtja ábrázolni, úgy a magáét, mint környezetét.

A szerző, Bálint Tibor új könyvének bemutatóján kihangsúlyozza, hogy az anyanyelv elhagyása nem csak gyökértelenné, de szinte beteggé is tesz. Bemutatja Bajos Andor humorát egy színdarab kapcsán, mely tulajdonképpen valóságosan mutatja be a bürokrata embereket, akik erővel az ún. Paradicsomba toloncolnának mindenkit, és mindezt a boldogság nevében.

A következő írás amerikai magyarról szól, aki kinn is megpróbált magyar maradni és lelket önteni a versekbe.

Sütő András megható sorokat vet papírra két nagy székely géniuszról, Nagy Imréről és Tamási Áronról. A valamikori két barát csekélységen kap hajba, s míg él, nem bocsát meg a másíknak, pedig egykor együtt húzták a nagy harangot szülőföldjük megmentéséért.

A *Tűzfelelősök* című fejezetben a magyar kultúra zászlaját hordozó íróról ír. Sütő Ablonczy Lászlónak a Herder-díj átvétele előtt sokszínűen és megértéssel beszél a mai kor vívmányáról, a televízióról. Regényeit, elbeszéléseit színpadra, tévéfilmre is feldolgozták, amiről óvatosan nyilatkozik. Szeretné azt, ha a televízió nem szétválasztaná, hanem összehozná a magyarságot. *Hogy is volt?* című írása visszapillantó a diákkora, ahonnan elindult a tűzfelelősség útjára.

A népelet a lélek univerzuma, melyet Móricz Zsigmond ír le tele szenvedéssel és mely úgy tűnik, csak volt, mert felváltotta a kollektivizálás, amellyel nem értett egyet a parasztság.

A temesvári Állami Magyar Színház 25. évfordulója alkalmából csodálatos szavakat használ, mellyel Thália embereit tűzfelelősüknek nevezi, mert nem csak az írás marad meg, de a szó is lelkeket döngtet.

Szerkesztői kérelemnek eleget téve Sütő leírja azt a tájat, ahol az *Advent a Hargitán* című színdarab lejátsszódik. A táj csodálatos szépségeit, sőt veszedelmeit, a mackót, a farkasokat, no meg a természeti csapásokat.

A *kenderinges tündérlányok* cím alatt Ion Creangă meséit fordítja le. Szébbnél szebb képeket ragad ki az íróóriás kincsesládából.

Új drámájának kapcsán elbeszélget Mikó Ervinnel *A szűzai menyegzőről*, valamint közeli és távoli terveiről.

Kiss Károllyal való beszélgetése által a nép genetikus szelleméről megtudjuk, hogy az anyanyelv erős fegyver. Főleg, ha jó kezekbe kerül. Arról is tudomást szerzünk, hogy nem lehet erővel asszimilálni a népeket. A világban pont a bábeli sokszínűség az érték.

A *Nyelvi gondokról* című fejezetben megtudjuk, hogy a tolerancia az, ami megmenti a nyelvi örökséget. Az eszperantó ún. robot-

nyelv. Lehet, hogy kapocs a népek nyelve között, de tökéletesen nem adhatja vissza az ősi nyelvek ízét.

A csendháborítóban a székely legényke verses kínlódását írja le, és egyben megjegyzi, hogy mindenkinek le kellene írnia egy gondolatát anyanyelvén. Az *Újabb kölcsönszavaink* című írásában siralmasnak tartja a mindennapi beszédben használatos román szavakat a magyar helyett, melyeket csak kölcsönvettünk, de általuk nyelvünk romlásba kerül. Humorosan megjegyzi: „Adjuk vissza minél hamarabb, különben mihamar árverezés jöhet ránk!”

Nem csak az író félti a legdrágább kincset, az anyanyelv elvesztését, az édesanyja is aggódik érte. A gyermektelenséggel megszűnik egy nemzet anélkül, hogy erővel beolvasztanák.

Jókai alkotásairól úgy ír, mint anyanyelvünk Csodaországáról.

Harag György ravatalánál visszapillant az együtt töltött időre, munkára. Az írás egy gyöngyszem, mely magába foglalja az Auschwitzból kiszabadult zsidó gyerek eltemetett gyermekkorát, de a másik pillanatban már dübörög a föld a koporsón, jelezve az út végét.

Kacsó Sándor búcsúztatása egy sokat szenvedett, a népért sokat harcolt emberről szól, ki megjárta a gyűjtőtábor, mert cikkeiben, írásaiban népe egyenjogúságát kérte, követelte.

Aggodalommal és jogosan beszél arról, hogy mi lesz a sorsa az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tárnak. Ki fogja, vagy kik fogják majd folytatni e csodálatos, monumentális munkát, melyet Szabó T. Attila elkezdett, de melyet a Házsongárdi temetőben már be is fejezett.

Csipkerózsika című eszmefuttatásában Sütő vágyódását fejezi ki egy újszerű magyar irodalom születése iránt. Azt szeretné, ha a mai életet tükrözné a mai irodalom. A „jegyzet” nagy port kavart fel az írói berkekben, apróra boncolgatták — pro és contra — az írást. Egy dologban azonban egyet kell érteni Sütővel: a mi irodalmunk, mely nekünk szól, rólunk szól, a szent anyanyelvünkön szóljon. Nem azért, mert nacionalisták vagyunk, hanem mert gyökereink évszázadosak és ez által irodalmunk is. Ha Európában egy egységes nyelvet óhajtanának bevezetni, akkor sem lehetne kihagyni, megvonni ennek a népnek — bármilyen kicsi is — az anyanyelvét. Mert

ez a kis nép falként őrizte a nagy Európát a tatár, török és más hordák ellen.

Sütő meleg szavakkal emlékezik meg a nála egy emberöltővel idősebb földijéről, Barcsay Jenő festőművésről, aki a Mezőségről indult s végül Budapestre került. Továbbá Kós Károlyra is, aki megalkotta Kuncz Aladár kőasztalát.

Hatvanadik születésnapjára egy képzeletbeli riport készült. A kérdésekre a feleletet régebbi állításaiból fűzte össze írója, Ablonczy László. Sor kerül új komédiájára, a *Vidám sirató egy bolyongó porszemért* címűre, melynek nagy sikere volt Erdély-szerte. Ablonczy László arra is kíváncsi, miként érzi magát Sütő 60. évesen, hogy látja most a valamikori apját és anyját, valamint öreg író társait. Kiderül, hogy szülei akkor fiatalosabbak voltak, mint ő és idős barátai. A mese országába is eljutnak, mivel elhatározza, hogy meséket fog írni az unokáknak, megörökítve a csodás sikaszoí tájat és környékét, virágait, állatvilágát.

Hogy mit szeretne a jövőben Sütő? Több jogot a kétmillió magyarnak. Nem csak közjogot, de magyar óvodától az egyetemig oktatást, kultúrát, mely összeköti a nemzeteket, a magyart és románt. Képviselőt a parlamentben, mely a magyarságot szolgálja.

Beke Sándor istenes verseiről

Brauch Magda: Téged kereslek.

Beke Sándor istenes költészete.

Székely Útkereső Kiadványok —

Erdélyi Pegazus Könyvkiadó,

Székelyudvarhely, 2007

Dr. Brauch Magda Aradon élő irodalomkritikus, nyelvész, publicista, a Tóth Árpád Irodalmi Kör jeles szakmai előadója a közelmúltban *Téged kereslek. Beke Sándor istenes költészete* című esszékötetével jelentkezett. A Székely Útkereső Kiadványok és az Erdélyi Pegazus Könyvkiadó közös kiadásában napvilágot látott könyv Beke Sándor istenes költészetét jellemzi a legapróbb részletekig terjedő tárgyilagossággal, a szerzőre jellemző pontossággal.

A könyv írója a könyv bevezetőjében bemutatja Beke Sándor szerkesztői, könyvkiadói, irodalomszervezői tevékenységét, majd rátér a költő istenes verseinek ismertetésére. Brauch Magda ír Beke istenhitének az eredetéről, küzdelméről a hitetlensége ellen, kemény, áldozatos hitharcairól, Balassival, Adyval való lelki rokonságaról. Szól az író fiatal gyermekkora óta kísérő imaéletéről, önzetlen istenkereséséről, az Úr megmagyarázható és megmagyarázhatatlan ajándékairól, a hálaadásról, a csalódásról, a bizonytalanságról, a gyakran felbukkanó, mégis mindig legyőzött kétségeiről (*Megvilágosodás, Ismét felgyújtom a mécsest*):

„... felmegyek abba a régi templomtoronyba,
s a kilátó ablakában
ismét!
felgyújtom a mécsest”

(*Ismét felgyújtom a mécsest*).

A kritikus figyelmét nem kerüli el a Dávid 23. zsoltárában festett „halál árnyékának völgye”, vagyis az irodalmárban ifjúsága óta szunnyadó halálfélelem, a megsemmisüléstől való rettegés, az el-

múlás pillanata, a jelképesen értendő halál utáni élet (*Búcsúzó lélek, A szeretetnek nincsen temetője*).

Dr. Brauch Magda Beke Sándor hitbuzgalmi költészetét jellemezve beszél az isteni szeretetről, a felülről érkezett apróbb, nagyobb örömökről, s nem utolsó sorban a költészet isteni ajándékáról (*Apróbb örömek, Iblet*):

„Isten
a költő fejére
tette kezét
és feltámasztotta
a szavakat.”

(*Iblet*)

Felvillantja a költő sokszor számon kérő magatartását is (*A szavak vérpadán, Kopjafa*), nemzetének szószólójává válását (*Tüntető magnóliák*).

Végül a szerző Beke írásművészetének egyéni hangját, rapszodikusságát méltatja — mely nem mentes a kor bélyegétől —, nagylegzetű, sodró erejű poémait és aforizmaszerű verseit egyaránt elemezve. Kiemeli Beke Sándor szokatlanul merész szürrealista képeit, a leggyakoribb szimbólumait (harang, csillag, galamb, karácsonyfa, mécses, adventi koszorú), majd az alkotó öt legismertebb lírai darabját elemzi nagy precizitással (*Bűn, Téged kereslek, Ismét felgyújtom a mécsest, Hála, A szeretetnek nincsen temetője*).

Tamási Áron „kellő igéi” és megtartó gondolatai

Lőrincz József: Kellő igék, megtartó gondolatok.

Szentenciák, vallomások Tamási Árontól.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2007

Lőrincz József *Kellő igék, megtartó gondolatok* című kötete az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában jelent meg Székelyudvarhelyen, 2007-ben. A munka alcíme *Vallomások Tamási Árontól*.

A szerző Tamási Áron életrajzával kezdi alkotását. A család 11 gyermekéből öt élte túl a sok járványt: Ágnes, Anna, Áron, Gáspár és Erzsike. Egy véletlen baleset folytán Áron nem folytathatja édesapja gazdálkodó munkáját, ezért Tamási Áron nevű kanonok nagybácsi támogatásával tovább tanul. Már az iskolában megszokta azt, hogy másokért éljen. A székely nemzete iránt érzett büszkesége arra készítette, hogy a nadrágosok között is „székely harisnyába” járjon.

A „székely nép krónikása” szerencsésen megússza a „világ-égést”, mivel az a feladat vár rá, hogy népének szószólója legyen. A világháború után Kolozsváron érzi, mit is jelent idegennek lenni otthon.

Íróvá válásától a divatosabb *i* betűs névváltozatot használja, így könyvei Tamási vezetéknéven jelennek meg. Az író vágyódik a sikerre. 1923 és 26 között Gáspár nagybátyja hívására a jobb megélhetés reményében az Egyesült Államokba költözik, de úgy megy útnak, hogy egy maroknyi szülőföldet magával visz egy zacskóban. Ez is tükrözi szülőföldje iránt érzett mély szeretetét.

Sikeres íróként tér haza és megkapja a Baumgarten-díjat. Ezen összeg által megőrizheti írói függetlenségét. A Benedek Elek vezette „székely írók”-kal bejárja Erdély településeit.

1944 után Magyarországra menekült félve attól, hogy igazságtalan per áldozata lesz. 1957-ben Nagy Imre Kossuth-díjjal tünteti ki. Ő a nagy „otthonkereső”. Örök témája a székely falu, a székely humor. Tájnnyelv-szépségével, stílusának metaforikus jellegével gazdagította a magyar irodalmi nyelvet. Műveiből az igazság, szabad-

ság, jóság és emberség árad. Mindössze 69 évet élt, de halhatatlan lett.

Tamási Áron magvas gondolatai adományok, szentenciák, tömören megfogalmazott életbölcsesek, melyek tanító jelleggel bírnak. Témái: tanító jellegű intelmek, tanácsok, politikai szentenciák, filozofikusak és erkölcsi etikusak.

Tamási szentenciakedve az udvarhelyi gimnáziumban indul útnak.

A székeleyek fő jellemzője az állandó sziporkákkal fűszerezett beszéd, frappáns válaszokkal ugratják egymást. Az író Bethlen Gábor megmaradási hagyományát vitte tovább. Szentenciái: közmondásszerűek, megnyilatkozások, létértelmezések, intelmek, vallomások, ars poeticák. A szentenciák nyelvezete választékos, egyszerű, világos. Régi, népies kifejezéseket használ.

Tamási hitvalló, céltudatos író volt. Kulcsszava volt az igazság.

A bécsi lélekvizsgáló elnöke E. A. Brahm tanár ezt írja róla, a következő megvizsgált szöveg alapján, mint grafológus: „A magyar író nem egyszínű, hanem magyar” — az író rendszerető, módszeres, hiszi, amit ír. Erős egyéniség, egyedülálló, zárkózott, nehezen befolyásolható, kitartása óriási, józanul gondolkodó, tárgyilagos. Akár politikusként, akár katonaként helytállt volna. Paraszti származása jellemét szilárdná, tisztává teszi. Meggyőződése, hogy a titok, a babona szerves velejárója az életnek. Néha önmagával küzd.

Tompa László Nagy Imre festőnek írt versében így nyilatkozik Tamási Áronról: „Egy sokszor megharapott nép” életérzését fogalmazta meg írásaiban. Őrizni kívánta a népi kultúrát és hagyományt.

Amiként Ábel is hazaköltözött Amerikából, úgy Tamási is hazatalál Farkaslakára. Sírja ma zarándokhely lett.

Példaképe Mikes Kelemen volt. Hűsége a szülőföldhöz, népéhez apostoli. Hitt a demokrácia mindenhatóságában. Ötvözte a buddhizmust, a lélekvándorlás elméletét a panteizmussal. Hitt az igazságban, a jóság erejében: „az író a nemzet lelkiismerete” — vallotta.

Meggyőződésem, hogy nagy írónk gondolatainak nem árthat az idő vasfoga...

A Székely Útkereső Kiadványok műhelyében

P. Buzogány Árpád:

A Székely Útkereső Kiadványok műhelyében.

Hagyomány és helyismeret közelképben.

Székely Útkereső Kiadványok —

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2007

P. Buzogány Árpád *A Székely Útkereső Kiadványok műhelyében* című kötete az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 2007-ben, Székelyudvarhelyen. A könyv bevezetője a Székely Útkereső Kiadványok néven ismertté vált sorozat történelmi hátterét tartalmazza, felsorolva szerkesztői gárdáját, munkaközösségét, valamint a néprajzi, történelmi, kultúrtörténeti, egyházi és irodalmi kiadványok célkitűzéseit.

A szerző, P. Buzogány Árpád sorra jellemezi néhány mondatban a sorozatban megjelent különféle könyveket.

Az irodalmi munkák között kiemelkedik Vass László Levente *Egyedül az éjszakában* című, 1991-ben megjelent verseskötete, mely egy fiatalon távozott alkotó lírai vallomásait tartalmazza *Hátrahagyott versek* alcímmel.

Más irodalmi jellegű munka *Kicsi számár, nagy számár* címmel P. Buzogány Árpád gyűjtésében jelent meg és különböző székely anekdotákat, tréfás történeteket foglal magába (1998).

Gábor Dénes *Gondolatok a Székely Himnuszról* című kiadványa e csodálatos mű keletkezését, történetét, utóéletét elemzi nagy precizitással (1998).

Nagy Olga *Hamupipőke igazsága avagy Mit tanulhatok a mesétől?* című, 1998-ban megjelent munkája is tárgyalásra kerül. A szerző már több tanulmányában foglalkozott a népmesével s e munkájában is kiemeli, hogy minden mese rengeteg tanulságot tartalmaz.

Kész Csaba Levente *Krokodilok a Kükküllőben* címmel „kaszálta le és kékbe kötötte” a sok székely viccet, anekdotát, igaz történetet (1998). A szerző megjegyzi, hogy a gyűjtemény anyagának egy része már megjelent különböző lapok hasábjain.

Lelket melengető alkotás Beke Sándor *Jézus, áldd meg Erdély földjét* című gyűjteménye, mely a magyar nép legszebb himnuszait tartalmazza és 2004-ben látott napvilágot, míg Dr. Brauch Magda *Téged kereslek* című kötete Beke Sándor istenes költészetét elemzi megkapó pontossággal, tárgyilagossággal.

A kiadványok egy másik csoportja történelmi, néprajzi tanulmányok, monográfiák sorozata. Külön kiemelendő az *Orbán Balázs — korok tükrében* című összeállítás. Róth András Lajos arra vállalkozott, hogy kortársaitól kezdve a késő utódokig nyomon kövesse, miként látták a legnagyobb székely, Orbán Balázs munkásságát (1998). Más ehhez hasonló munka a P. Buzogány Árpád összeállította és 1998-ban megjelent *Csikósmályó, a Székelyföld Rómája* vagy a *Csángók* című, ugyanabban az évben megjelent kötet.

Tankó Gyula *Gyimesi csángó népszokások* című gyűjteményéről is megkapóan ír a szerző, P. Buzogány Árpád. A kiadvány elénk tárja a csángók különféle szokásait, gyermekjátékait, báli mulatságait, karácsonyi regöleseit, zenéit, táncait (1998).

Ráduly János az ősi népi kultúrára tekint vissza a *Nemzeti kincsünk: a rovásírás* (1998) című tanulmányában.

Barabás László néprajzi munkája a *Karácsonytól Pünkösdig* címmel marosszéki népszokásokat tartalmaz. Az író anyagát tanári és újságírói pályafutása alatt gyűjtötte össze.

István Lajos *Babonás népi gyógyítások Korondon* című gyűjtése néhány olyan gyógymodort tartalmaz, melynek mágikus-babonás része is van (1999).

Gálfalvi Gábor *Székelykeresztúr környéki lakodalmi népköltészet* című gyűjteménye 2000-ben látott napvilágot. A szerző, Gálfalvi Gábor anyagával a budapesti Néprajzi Múzeum által meghirdetett gyűjtőpályázaton negyedik díjat szerzett.

P. Buzogány Árpád *Volt szeretőm tizenhárom* címmel kőrispataki népdalokat gyűjtött össze. A dalok téma szerinti csoportosítása jelzi a falu aktív dalkincsének gazdagságát, hisz katona- és bordal, szerelmi, tréfás és panaszdal egyaránt bekerült a válogatásba.

Kisgyörgy Imre *Kopjafák — régen és ma* című tanulmánya is rendkívül érdekfeszítő. A szerző foglalkozik a szó és a kopja, mint harci eszköz eredetével, kitér a magyar nép halottkultuszára, hisz ez szolgál magyarázatul arra, hogy sírjelként is hasznossá vált (2001). Ko-

vács Piroska *Örökségünk: a székelykapu* című rendkívül értékes munkája 2003-ban látott napvilágot.

Bán Anna *Erdély és a székely székek címerei* című 2005-ös kiadású mű is kimerítő tanulmánykötet.

1991 és 2006 között összesen 20 kötet jelent meg a Székely Útkereső Kiadványok sorozatban.

Csikókályha és muzsikáló szerelem

Beke Sándor: Szerelem orgonája.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2008

Beke Sándor *Szerelem orgonája* című verskötete 2008-ban látott napvilágot a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában. A könyv négy versciklust foglal magában.

A *csikókályha* című ciklusban meghitt, talán saját gyermekkorunkat is élénk hozó lírai vallomásokat olvashatunk. *Pillanatkép 1944-ből* című alkotásában a barátságos, családi hangulat összeütközik egy szomorú valósággal: a gyermekeknek kötögető édesanya, a költő nagymamája, hiába várja a fogságban ülő nagytata levelét:

„Aranyeső hull,
harangvirág szól,
ha fúj a szél.
Vadászgépek cirkálnak
a piros háztetők fölött —
lecsapnak a legyekre
a fekete füstifecskék.
Nagymama
a kicsi széken
üldögél a verandán,
s a gyermekeknek kötöget.
Gyapjúszyetterét
időnként megigazítja,
felpillant néha a zöldellő ágra.

Szárnyas rovarok
zöngicsélnek,
tavaszi vizet szürcsöl a föld,

hangjukat próbálgatják
az éneklő madarak a faágakon.
Nagymama mindegyre
a kapu felé pillant.
Nem,
ma sem jött levél.”

A költő mindvégig fájó szívvel emlékszik vissza eltávozott nagyszüleire, akiktől gyermekkorában annyi szeretetet kapott: „Miótán meghaltak, / elkerült a lajtorjás szekér is a háztól... // Azóta megromlott a világ, / ezt most / hiába mondom magának, / nagymama... / A szeretet ott csüng, / mint az otthelyezett szalmakalap / az ajtó háta mögötti / festett fogason, / melyet nagytata faragott, / mielőtt fogságba vitték volna / Kijevbe. // Leakasztanám a fogasról / és odaadnám valakinek, / nagymama... // De kinek?” (*Azóta*)

A költő e szeretet nélküli világban érdeklődik a túlvilági szeretet felől: „— Szeretni tudják-e ott fent is egymást — a nagymamák és nagytaták?” (*Világításkor — az unokák*)

Az egész versciklusból sugárzik a nagyszülők iránt érzett tisztelet és szeretet. E szeretet addig is eljut, hogy abban a Homoród menti székely kisleben, Gyepesen, királyként és királynőként látta őket az ősi házban.

„Nagymamának
nem volt velencei tükre,
ő maga ritkán nézett tükörbe,
de olyan szép volt az ősi házban,
mint egy királynő
a kastély udvarában.

Nagytata
soha nem ült rokokó karosszékekben,
és nem füstölt
török cseréppipából sem,
de király volt a szőlőlugasban is,

vagy ha a mezőt szemlélte
a ház tornácán.

(Király és királynő az ősi házban)

Bekének a tisztelete még abban is megmutatkozik, hogy a tornácos parasztház „tiszta szobájában” takarításkor nagymama és nagytata szekrényét sem bolygatta: „Mindent úgy hagytam, / ahogy ők hagyták, / s szerették. / Az ünnepi bőrcsizmákat legalul, / a vállfákon / a fekete posztókabátokat, / a kabátok fölött a polcon / nagytata fehér ingét és a kalapiját, / báránybőr sapkáját és kesztyűjét, / nagymama virágmintás fejkendőjét, / csipkés kombinéjét, / minden alsóneműjét, / úgy, ahogy ő hagyta, / szépen kivasalva” (*A tiszta szoba illata*).

A nagyszülők egykori gazdasága számára kellemes, örök emlék. A gyermek Beke Sándor még Pücsit is megsíratja, a tarkabarka öreg tehenet (*Pücsi*).

Az alkotóban még ma is él nagyszülei eltávozásának pillanata (*Az utolsó kívánság*), mégis nyugalom szállja meg a temetőben, mert arra gondol, szép, nyugodt álmuk van, hisz mindketten szerették ezt a népet és a szülőföldet (*Szép pihenés*). Nem véletlen, hogy a költő számára minden „élő múzeumnak” tűnik *A tornacról* című költeményében:

„A falon függ
fekete díszláncon az a járóm,
mellyel az ökrök
szénával megrakott szekérrel
indultak a mezőről
az ég felé
a júliusi láthatárról.
Mintha élő múzeum
lenne itt minden:
a favillák a petróleumlámpa
mellett pihennek,
a krémszínű falhoz
szegzetten állnak.

...

A ház sarkánál megrepedezett,
füstös kemence.
A fehérre meszelt pajtáról
hull a vakolat:
mészszerűek alól
üzennek az évek,
mintha történelemlapokat
lapozna itt a szél,
álmukat alusszák
az idő fejpárnáján
a tovatűnt századok.”

Kőangyal című versciklusában, *Könnyecske* című verse igazán meghatározó. Beke Sándor könnye az olvasó arcán is végigperget. Másutt őszinte bűnbánat keríti hatalmában:

„Ha tévedtem,
bocsáss meg nekem,
Istenem,
mert lelkem mélyéből sarjadt
ez a bocsánatkérés.”

(*Bocsáss meg*)

A költő őszintesége megdöbbentő. Állhatatosan vallja, hogy „a léleknek nem lehet hazudni” (*Másokkal s magunkkal*). A szeretet mindenek felett való. Még Istent is arra kéri, hogy ítélet helyett inkább derüljön az emberen (*Ne ítélj meg*).

Más verseihez hasonlóan itt is megjelenik az elmúlás, a világ vége: „Amikor / meghalnak az emberek, / lelkükben magukkal viszik a házat — / a szülőházat, / ahol születtek.” (*Világvége*)

Szerelem orgonája című ciklusában szíve választottjához beszél, meleg hangú költeményt alkot a „szeretlek” betűire (*Betűk*). Egyik művében a nő kedves ajándékban részesül:

„Ajándékba adom neked
azt a sárga lepkét,
mely libegő szárnyaival
tenyeredre szállt —”

(*Ajándék*)

A költő ajándékot ad a kedvesnek, mert tulajdonképpen ő maga is ajándék: „És szívemben te vagy naprendszerünk / legszebb ajándéka, / a fényes napsugár...” (*Azt hiszed*). Ősz című költeményében egyetlen bizalmasa a nő. Ezért is viszi magával tovább „a lélek kosarában” (*A lélek kosarában*).

Vidéki állomáson című versciklusa is nagy szellemi-lelki ajándékokkal halmoz el. *Hasonlat* című művében megkapóan beszél az élet rejtelméről. Az élet sínein az ember néha megpihen (*Vidéki állomáson*). *Tollbamondás* című vallomása is az anyanyelv iránti szeretetet sugározza. E könyvében is ismét megrohanják gyermekkorának emlékei. Régen, kisdíakként azt hitte, hogy a televízió képernyőjén keresztül a bemondó is őt nézi, látja (*A képernyő szeme*). Máskor a császárkörtéért s a ringlószilváért falevél-pénzzel fizetett (*Falevél-pénz*).

Úgy gyermekkori élményeihez, mint álmaihoz nagyon ragaszkodik:

„Reggel, amint felkelek,
az asztal lábához
kötözöm álmaimat,
mert attól tartok,
a nyitott ablakon át
álmaim útra kelnek.”

(*Reggeli szorongás*)

A bold karóján című versében a zsákutcába tévedt gyarló emberiséget szemléli:

„Térdemre könyökölve
a Hold karóján üldögelek.
Innen szemlélem
a tévelygő emberiséget.”

Beke Sándor *Szerelem orgonája* című verseskönyve 2008-ban látott napvilágot az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál, a könyvet Csire Gabriella szerkesztette, a borítót Nagy Zsolt illusztrálta.

Egy magyar kalandor története

Csire Gabriella: Egy magyar kalandor ifjúsága.

Gvadányi József Rontó Pál című

elbeszélő költeménye nyomán.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Csire Gabriella Marosújíváron született 1938. április 21-én. Kolozsváron érettségizett, majd a Bolyai Tudományegyetemen szerzett oklevelet. Újságírói tevékenysége mellett karcolatokat, novellákat, szabadverseket, meséket, mesejátékokat közölt lapokban, antológiákban.

1990-től a Román Írószövetség tagja. Önálló kötetei 1969 óta látnak nyomdafestéket. Főbb munkái: *Turpi meséi* (1971), *Álomhajó* (1980), *Kaktuszfőnis* (1991), *Áprilisi tréfa* (1996), *Az aranybal palotája* (2004) stb.

Csire Gabriella *Egy magyar kalandor ifjúsága* című alkotásában óhajtja „megmenteni” Gvadányi József Rontó Pál kalandor történetét. Ezért a szerző az elbeszélő költeményt prózába sűríti.

A *Számárfogat* című meséjében a kalandor születését romantikus és mégis egyszerű, humoros szöveggel írja. Ez a szöveg oly kedves, közvetlen, hogy minden korosztály megérti. Palika huncut, édes-ségkedvelő, aki nem rajong az ábécéskönyvért. Ravasz észjárásával megpróbál kibújni a felelősségre vonás alól. Ártatlan képpel hazudik, hogy ne bántsák. A vak koldushoz, Péterhez kerül, aki még az ő eszén is túljár. Kéregetnek, de ő csak száraz kenyeret kap. Értelme nem hagyja el és a faluszéli zsombéknak tolja a kocsit. A mese végén a zsarnok koldus megtanulja a leckét. Ez a lecke Pali számára is eredményes. Anyja jól helybenhagyja, ezzel az író az anyai szeretet nevelő erejét tükrözi.

A *pecsétes levél*ben Rontó Pál semmit sem változik. A író egyszerű szavakkal ábrázolja a haszontalan gyereket, aki megtalálja, mint zsák a foltját, Antalt. Antal már ravaszabb, saját apja üzletéből lop, hogy legyen mit elkockáznia. Arra is képes, hogy apja írását hamisítva nagy összeget vegyen fel. Itt az író tulajdonképpen a rossz barátot állítja elének, akire a labilis jellemű Páll hallgat. Persze, mint

minden mesében, a turpisság kiderül, és amiként szokott, a rossz elnyeri büntetését.

A *Lókötők*ben szülei látván Pali szomorú hangulatát, félreértve jó színi tehetségét, újból iskolába adják. Azonban, mint mondani szokás, kutyából nem lesz szalonna, Paliból sem rendes diák. A tanulás ment ugyan, de a szeme a lányokra tapadt. Mielőtt kitették volna az iskolából, maga távozott, mert bár komisz volt, nem tűrte volna el a megvesszőzést. Csikósnak állt. Itt az író alapos ismerete tükrözi az akkori kort, amikor a csikósok el-elkötöttek egy-egy idegen ménes lovat. Túladvá azon szép összeget kerestek. Rontó Pál viszont nem egy mindennapi ésszel rendelkező ember, aki hamar felfogta: ez csak bitófához vezethet és „elszelelt”. Itt már az óvatos Rontó Pál mutatkozik.

A *sarkanytyús huszárban* akár a mesékben Pali katonának áll. Vére lángol és bizony sok legényt félrevezet szilaj jókedvével, ezzel több legényt verbuvál.

Huszárként találkozik Antal barátjával, aki apja nyomdokaiba lépve becsületes kereskedő lett. Már úgy tűnik, jó útra tér, úgy meghatja barátjának ajándéka.

A *Pali a csatában* című mesében ugyanazzal a könnyelmű legénnyel találkozunk, aki megszokta a lopást. Esze gyors és hamar észreveszi, hogy a csatában a lényeg a rablás, fosztogatás. Neki is sikerül kis vagyont szereznie. Már újra azt hinnénk, jó útra tér, mikor pajtására, Antalra gondol. Antal sajnos meghal és ez újra a romlás felé sodorja. A lejtőn nincs megállás. Miután minden vagyonkáját eljuttatja, a csaló kockázókkal éhezik. Rablásra kényszerül, de elfogják. Vesszőfutásra ítélik. Vére bosszúállásra buzdítja és az első alkalommal átáll az ellenséghez.

A befejező részben, A *kisasszony bokrétájában* kiderül, hogy a hazaárulás nem marad büntetés nélkül. Pali fogságba kerül és kötél várja.

A szilaj legény lelke összetörik. Tisztában van azzal, milyen gazságokat követett el és érzi, nincs, aki felmentse bűnei alól.

Az idős pap megsajnálja az ifjút és lelket szeretne önteni bele, mert észrevette megbánását. Mint ahogy a mesékben lenni szokás, a felmenő levél megérkezik, Pali megmenekül. Itt, mint a tündérmesékben, az égi jel beigazolódik. A kard a kisded szíve fölött iga-

zat jelzett. Szerencsés csillagzat alatt született. Rontó Pál becsületes emberré válik.

Az író nő teletűzdeli meséjét régi magyar szavakkal, amelyeket sok mai gyermek már nem ismer, főleg városon. Ezzel szókincsüket gyarapítja. Itt is, mint a mesékben, a rossz jóra fordul.

Mint az életben, kell hozzá egy nehéz, kilátástalan helyzet, amelynek mint egy alagútnak a végén felcsillanjon a fény. A történet minden korosztály számára élvezhető.

A kötet a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 2008-ban. Szerkesztő Beke Sándor, grafikus Felszegi Stefánia.

Álom a Titanicon

Beke Sándor: Álom a Titanicon.

Elbeszélő költemény.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Beke Sándor *Álom a Titanicon* című elbeszélő költeménye a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 2007-ben. A könyv Csire Gabriella ajánlásával kezdődik. Az író szeretettel ajánlja az olvasó figyelmébe a szerelmes pár tragikus történetét felelevenítő művet. A poéma egy hajótörést tár elénk, az egyik túlélő szemével láttatva az eseményeket. A hajó nem más, mint az 1912-ben elsüllyedt óceánhajó, a Titanic.

Megható már a könyv elején az Úr oltalmát kérő imádság, mely a halálra készülődő emberek szájából hangzik el:

„ — Gondviselőm,
ki e világra teremtettél,
köszönöm Neked,
hogyan megmutattad:
a Titanicnál is nagyobb vagy,
és megértetted velünk,
milyen törpe és megátalkodott
az önelégültség csapdájában
vergődő ember,
míg sorsa kisiklik
a hit vágányából,
vagy ha gonoszságában
egyedül marad.”

Megrázó az élettől való örök búcsú, ahogyan egymás kezét utoljára megfogják, ahogy elbúcsúznak a hajótisztek s a csillagos ég alatt készülődnek a „megsemmisítő örök pihenésre”. De párhuzamosan megjelennek a faoszlopokat zokogva ölelő életben maradtak. A tragédia középpontja is az élet és halál nagy ellentétén alapszik, egy szerelmes pár elválik egymástól, egyikük meghal, másikuk

életben marad. Az alkotás könnyeket csal szemünkbe, megrendítő sorai Eugen Jebeleanu *A mosolygó Hiroshima* című elbeszélő költeményére emlékeztetnek, mely a város elpusztítását hozza megrázó költői képekben olvasóközélbe.

A szerelmes gyászában már a könnytelenség is eljut. „Már nem tudok sírni, szerelmem” — vallja végigborzongva a nagy fájdalomtól. Szerencsétlen körülmények közt eltávozott kedvesét követni kezdi a holttestek között, felelevenítve a régi, szép, felelhetetlen emlékeket.

Úgy tűnik, a szerelem legyőzte még a halál szörnyűségét is, hisz az életben maradt kedvest hadseregként rohanják meg a közelmúlt emlékei. Ezért követi, mint napot a bolygók, mint lélegzetet a következő lélegzet, mint elmúlt történetet az emlékezet:

„követlek,
mint állhatatos zenekar
a süllyedő Titanicot,
követlek,
mint bűnt a büntudat,
mint Gondviselőt a hit,
mint igaz történetet a kétkedés...”

A szerelmes egyre erőteljesebben ábrázolódik ki a sodró erejű versben, ahogy sírboltjában lágy hullámok dédelgetik álomba szenderült arcát. A költő csodálatos módon szépíti meg a halál gondolatát:

„Ágyam az óceán vize,
párnám a hullám,
álmodj tovább, kedvesem,
itt vagyok már,
vágam hozott tehozzád...”

Az elmúlás eufemizmusokkal telítetten jelentkezik: a távozó útját tengeri csillagok kísérték, vízi nimfák köszöntötték, a hajó ablakai kigyúltak.

„A cikázó halak birodalmában
égy testemhez szorítlak,
boldog vagyok,
hogy veled lehetek,
nem tudok élni nélküled!”

Lenn az óceán mélyén a költő csodálatos világot teremt. Az idegen szépség bámulatos hona az, csillogó tengeri város, harag és hiúság nélküli, ahol a gazdagok szeretnek, s a szegények is gazdagok. Az idealizált világ mellett azonban feltűnik a haláltánc.

Később az óriáshajó fedélzete tengeri színpaddá változik, felcsendül az óceán szívhez szóló szimfóniája, majd a meghalt kedves a mézédesszerű himnuszát ajándékozta annak, akit a legjobban szeretett. A kevély arisztokraták együtt imádkoznak vétkeik megbocsátásáért, a Titanic hárfa-húrjait ezüst cipellős néreiszek pengetik s a dallamos félhangok elárasztják az Atlanti-óceánt. A szakácsok ünnepi vacsorát főznek, a cukrászok sütnék, a kártyaasztaloknál a nyakékek ragyognak a dímákon. A grófnő s a gyártulajdonos inasokkal beszélget, az imateremben teológus prédikál, a zenetanár kottából énekel a cseléd lányoknak, a segédorvos fedélközi szolgákat vizsgál, az előkelő feleségek jól fésült kutyákkal sétálnak, az író s a festő a művészet diadaláról beszél. S ha össze is húzódik a rivaldafényben a történet függőnye, a szerelme akkor sem lehet elválasztani meghalt kedvesétől, hisz szerelmük által mindörökké egybeforrtak.

Az egész alkotást beragyogja egy valódi, élő nosztalgia. A szerelem örök, a két teremtmény elszakíthatatlan. Az egész poémát egy mély álmó lengi körül. Álom volt földi szerelmük, hisz rövid ideig tartott, álom volt a halál, mert az eltávozott kedves az életben maradt emlékezetében tovább él.

Az álmokon túl azonban az elbeszélő költemény után jegyzeteket olvashatunk, mely az elsüllyedt Titanic történetének részleteit tárja elénk, melyet a szerző vallomása követ. A könyv a költő életrajzi adataival zárul.

És állítom: nem bánja meg az, aki a két szerelmes álom-életében részesül.

A Székely Útkereső története és sajtóvisszhangja

Beke Sándor — Brauch Magda:
Székely Útkereső (1990–1999).

Laptörténet és sajtóvisszhang.

A bevezető tanulmányt írta Barabás István.

Székely Útkereső Kiadványok —
Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2008

A székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó 2008-ban új és igen értékes, dokumentum és sajtótörténeti értékű könyvvel lep-
te meg az irodalom kedvelőit. Beke Sándor és Dr. Brauch Magda új
kötetének címe: *Székely Útkereső (1990–1999)*. A könyv a lap tör-
ténétével és sajtóvisszhangjával foglalkozik részletesen.

Barabás István bevezető tanulmányából megtudhatjuk, hogy az
1990 áprilisában beindult *Székely Útkereső* című folyóiratot fejcsó-
válva megmosolyogták. Milyen utat kereshetnek a székelyek? Ez
volt az első nagy kérdés. Az anyagiak hiánya még ijesztőbb volt.
Egy szélsőséges román csoport sovén-nacionalista politikája talán
még félelmetesebb. Ezek ellenére elmondhatjuk, hogy sikerült!
Beke Sándor lapszerkesztő-költő, és maroknyi csapata tíz éven át
fenn tudott maradni a küzdelem nagy viharában.

Legfőképpen az irodalom segítette a szerkesztőséget, ez teszi ki
a lapszámok terjedelmének nagy részét. A lap legnagyobb érdeme,
hogy be tudta vinni a köztudatba a magyar irodalomnak azt a kin-
csesházát, mely 1989-ig tiltott gyümölcs volt. Már az első számtól
beindult a *Magvető* rovat, mely lehetőséget kínált az olvasónak felfe-
dezni a kommunista diktatúrában kiátkozott írókat (legfőképpen
Nyíró Józsefet, de másokat is). Elsőként nyújtott tág teret olyan
íróknak is, akik nem szolgálták az elmúlt rendszert s ezért, ha nem
is tiltották, de mellőzöttek voltak (Ráduly János, Nagy Olga, Mar-
ton Lili, Lendvay Éva stb.).

Sok munkatársról már csak múlt időben beszélhetünk. Eltávozott közülünk Balogh Edgár, Benkő András, Bán Péter, Veress Dániel, Ábrahám János, Papp Attila, Sütő András és még sorolhatnánk.

A továbbiakban Beke Sándor főszerkesztői vallomást közöl a folyóirat megszületéséről és életéről. Az alapító-főszerkesztő elmeséli, hogyan került szülővárosából, Brassóból Székelyudvarhelyre, ahol megvalósította életének talán egyik legnagyobb és legszebb álmát, a *Székely Útkeresőt*. Kiemeli, hogy lapja mekkora úttörő szerepet vállalt Székelyföldön és határozott profiljával új színfoltot vitt az erdélyi magyar sajtó palettájára, túllépve még az ország határait is. A folyóirat szimbolikusan is üzent az olvasónak. „Vigyázatok ma jól, mikor beszéltek / És áhítattal ejtsétek a szót, / A nyelv ma néktek végső menedéktek” — olvashatjuk már az első szám címlapján Reményik Sándor költeményét.

Később a lap munkatársait ismerhetjük meg, valamint a terjesztéssel kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat. Megtudhatjuk azt is, hogy a rengeteg sokoldalú munkatársnak tulajdoníthatóan a folyóirat éppen sokoldalúságával bővíti el az olvasót. Akadnak benne cikkek, tanulmányok, esszék a kisebbségi sorsról, történelmi és művelődéstörténeti tanulmányok, néprajzi tanulmányok, szépirodalmi alkotások, irodalomkritika, nyelvművelés, képzőművészeti és zenei írások, szociográfia és vallás, nem utolsósorban gyermekirodalom. A főszerkesztő, Beke Sándor „tíz év távlatából visszanez” és boldogan állapítja meg, hogy lapja segített megtartani magyarságunkat, ápolni feledésre ítélt hagyományainkat.

Továbbá a *Székely Útkereső* folyóirat jogutódját, a *Székely Útkereső Kiadványokat* ismerhetjük meg. A lap belső és külső munkatársainak közlésvágya és szaktudása hozta ugyanis létre a *Székely Útkereső* folyóirat helyett a Székely Útkereső Kiadványokat. A sorozatban napvilágot látott kiadványok széles skálán mozognak. Beke Sándor *Jézus, áldd meg Erdély földjét* című himnuszgyűjteménye 2004-ben látott napvilágot. E témához kapcsolódik Gábor Dénes *Gondolatok a székely himnuszról* című tanulmánya (1998). Bán Anna *Erdély és a székely székek címerai* című, 2005-ben megjelent munkája után Róth András Lajos 1998-ban megjelent kiadványáról olvashatunk (*Orbán Balázs — korok tükrében*).

A *Csáksomlyó, a Székelyföld Rómája* (1998) című kis kötetet P. Buzogány Árpád állította össze. A kiadványsorozatban 1998-ban két füzet is megjelent a csángókról: Szócs János, Tankó Gyula, Ferenczi Géza *Csángók* című munkája, valamint Tankó Gyula *Gyimesi csángó népszokások* című tanulmánya. Ráduly János 1998-ban nyomdafestéket látott kiadványának a címe: *Nemzeti kincsiünk, a rovásírás*.

Nem egy népművészeti jellegű munka is megjelent. Kovács Piroska *Örökségünk, a székelykapu*. Útravaló a kapunézéshez (2003) és Kisgyörgy Imre *Kopjafák régen és ma* (2001). István Lajos *A korondi aragonitbánya története* (1999) címmel írt tudományos munkát.

Hagyományainkkal, népszokásainkkal kapcsolatban is megjelentek értékes kiadványok. Barabás László *Karácsonytól pünkösdig* című, 1998-ban megjelent alkotása jó példa erre. P. Buzogány Árpád *Volt szeretőm tizenhárom* címmel gyűjti össze Kőröspatak népdalait (2001). Gálfalvi Gábor *Székelykeresztúr környéki lakodalmi népköltészet* című gyűjteménye 2000-ben kelt életre, István Lajos *Babonás népi gyógyítások Korondon* (1999) című füzete is értékes gyűjtemény.

Szépirodalmi téren Vass László Levente *Egyedül az éjszakában* című verseskötetét ismerhetjük meg és Brauch Magda *Téged kereslek*. Beke Sándor istenes költészete című, 2006-ban napvilágot látott könyvét. Nagy Olga *Hamupipőke igazsága avagy Mit tanulhattok a mesétől* (1998) című esszéje is érdekfeszítő olvasmány.

A székely humor sem mellőzött. A *Kicsi számár, nagy számár*, valamint a *Krokodilok a Kükküllőben*. Székely viccek, anekdoták, igaz történetek című anekdotagyűjtemények jókedvre derítik az olvasót.

2007-ben született meg P. Buzogány Árpád *A Székely Útkereső Kiadványok műhelyében*. Hagyomány és helyismeret közelképben című kötete, mely a sorozat szintetikus bemutatása.

Dr. Brauch Magda *A Székely Útkereső évtizede* címmel a lapismertetéssel, műelemzéssel, a bel- és külföldi sajtóviasszhanggal foglalkozik. Részletesen ismerteti a lapot. Ír az abban napvilágot látott megemlékezésekről, a kisebbségi sors időszerű kérdéseiről, a diktatúra és a fordulat emlékképeiről, a megjelent zenei és képzőművészeti munkákról, a nyelvművelés témaköreiről, a néprajz- és folklórkutatásról, a gyermekirodalomról, vallásról, szociográfiáról, pedagógiáról, a lapban megjelent különböző interjúkról.

Részletekbe menő pontossággal ismerteti a folyóiratban megjelent szépirodalmi munkákat. Megemlíti többek között nagy klasszikusaink (Reményik Sándor, Babits Mihály, Dsida Jenő, Jékely Zoltán, József Attila, Salamon Ernő) alkotásait, de nem feledkezik meg élő klasszikusainkról, így Kányádi Sándorról sem. A líra terén végül fiatal erdélyi költőink alkotásait mutatja be.

Próza terén Nyirő József, Tamási Áron, Kozma Mária, Balogh Edgár, Böződi György, Sütő András, Beke György, Veress Dániel, Nagy Olga, Benedek Elek, Cseke Péter, Vass Levente, Csomortáni Magdolna, Horpácsi Sándor, Levinschi Szávuly Attila, Forró Miklós írásairól értekezik magas szinten, de olvasmányosan.

A könyv következő fejezete a lap fogadtatásáról tudósít. Nem véletlenül említi, hogy a rendszerváltás után felszabadult (néha elszabadult) közlésvágy országszerte több mint 120 magyar nyelvű kiadványt eredményezett és közöttük nagyon sok csupán tiszavirágéletű volt. Csodálatos tehát, hogy a *Székely Útkereső* az akkori lapdömpingben sikerrel vette az akadályokat.

A lap szerkesztőinek és munkatársainak bemutatása után a „székely útkeresés” fogalma tisztázódik a könyv lapjain. A szülőföldjükön maradt székelyek csak egyféle utat kereshetnek, a megmaradás útját hirdeti Róth András Lajos: „ha csak egy pár százan vagy pár ezren lennénk, akkor is helyünk lenne ezen a földöm, Erdélyben” — vallja büszkén.

A kötet a lap megmaradásának kérdéséről és annak sajtóviszhangjáról is tájékoztat. A *Székely Útkereső* tíz éven át fenn tudott maradni — tudhatjuk meg. Tíz év utáni megszűnése nem kudarc, mivel közvetlenül átadja helyét a *Székely Útkereső Kiadványok* című ismeretterjesztő sorozatnak, s a vele párhuzamosan fejlődött és belőle alakult sikeres könyvkiadónak, az Erdélyi Gondolatnak.

A továbbiakban a *Székely Útkereső* folyóirat s a Székely Útkereső Kiadványokról megjelent méltatásokat és azok fénymásolatait ismerhetjük meg. Bemutatkozik a Székely Útkereső szerkesztősége: Beke Sándor, Csire Gabriella, Kozma Mária, Róth András Lajos, Ábrahám János, Ferenczi Géza, Ferenczi István, Hubbes Éva, László László, Lőrincz József, Murádin László, Nagy Irén, Nagy Olga, P. Buzogány Árpád, Ráduly János, Tankó Gyula.

Beke Sándor kiemeli a lapjáról s a kiadványsorozatáról szóló ismertetőket, recenziókat, kritikákat. A sajtóvisszhangban szereplő lapok, folyóiratok és kiadók listájáról csupán néhányat említek: *A Hét* (Bukarest), *Családi Tükör* (Kolozsvár), *Erdélyi Múzeum Egyesület* (Kolozsvár), *Hargita Népe* (Csíkszereda), *Korunk* (Kolozsvár), *Látó* (Marosvásárhely), *Romániai Magyar Szó* (Bukarest), *Szövétnek* (Arad).

Székely Útkereső Antológia

Székely Útkereső Antológia. 1990-1999.

Válogatás a Székely Útkereső

1990–1999-es évfolyamaiból.

Válogatta, összeállította, a bevezető tanulmányt

írta Brauch Magda.

Székely Útkereső Kiadványok —

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

A *Székely Útkereső* folyóirat 1990 és 1999 között elsősorban a székelység megmaradásának útját kereste. Fennállásának 10 éve alatt túllépett ezen a székely-centrikusságon és ennek határain túli szerzők munkáit is közzétette. A színvonalas lapban helyet kaptak néprajzi, történelmi, művészeti, szociográfiai esszék, s természetesen szépirodalmi munkák is. Közlési lehetőséget kaptak klasszikus és kortárs írók, valamint kevésbé ismert szerzők.

E jelenlegi antológia — melynek címe *Székely Útkereső Antológia 1990–1999*, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 2008-ban Brauch Magda szerkesztésében — gazdag ízelítőt nyújt a *Székely Útkereső* 10 évfolyamának anyagából négy fejezetben.

A kötet anyaga himnuszokkal indul. Lancsics Demeter szerzetes *Boldogasszony Anyánk* című közismert néphimnusza után a *Szent István királyhoz* című alkotás következik, mely Kölcsey *Hymnusa* előtt a katolikusság közismert néphimnusza volt. A *Csíkósomlyói Mária-síralom* című éneket a *Székely Himnusz* változatai, majd a *Csángó himnusz* követi.

A folyóirat tag teret biztosított a szépirodalomnak. A kötet mintegy 50 klasszikus és kortárs költő alkotását teszi közzé.

A régebbi korokat Apáczai Csere János képviseli. Vörösmarty Mihály epigrammái, Kölcsey Ferenc reformkori költeményei ma is időszerűek. Petőfi *A székelyek* című versével van jelen az antológiában. Az erdélyi klasszikusok közül Áprily Lajos, Bartalis János, Jékely Zoltán, id. Szemlér Ferenc, Salamon Ernő költeményeit ol-

vashatjuk. Az élő klasszikus, Kányádi Sándor *Könyvjelző* című, újszizmus ellen írt verse a közelmúlt diktatúrájának diagnózisát adja.

Az antológiában jelen van néhány huszadik századi klasszikusunk is, mint Babits Mihály, József Attila, Juhász Gyula. Nem feledkezik meg az antológia összeállítója a „régiekről”, Benedek Elek népies hangvételű verseinek közléséről sem.

A kortárs lírát 30 fiatalabb erdélyi költőtehetség képviseli. Érdemes megemlíteni a sivár diktatúra kegyetlen világát felidéző alkotásokat. Klasszikus példa erre Cseke Gábor *A mártírium három állapota*, Gittai István *Üzenet* című verse, Kovács András Ferenc *Az lovának szól*, Lőrincz József *Férfinyaram* című költeménye. Több istenes verssel szerepel Éltes Enikő. Jancsik Pál közlése a művészeti alkotás lényegét ragadja meg. Lendvay Éva verseivel édesapjának, Szemlér Ferencnek állít emléket. Nem mindennapi tehetségről árulkodnak Nagy Irén versei is, melyeket realiztikus tömörség jellemez, csodálatosan összeegyeztetve az olykor impresszionizmusra emlékeztető költői gyakorlattal.

Beke Sándor költeményei a művész kirobbanó tehetségéről győznek meg. Beke sajátos hangját már fiatalon megtalálta, elzárkózva mind a klasszikusoktól, mind kortárs költőinktől. Fő témája a táj, a szülőföld szeretete, az istenhít, az emberszeretet, a család, a szenvedélyes önvizsgálat, a teljes élet (*Erdélyi harangok, A szavak vérpadán, Erdélyi homály, Tavaszdik a Budvár felé, Tücsökszerenád*).

A *Széppróza* című fejezetben 16 szerző szerepel, klasszikusok, kortárs anyaországi és erdélyi írók. A hangsúly a második világháborúra s a diktatúra éveire esik.

A legrégebbi írások Kölcsey Ferenc munkáiból válogatott részek. A *Mohács*-ban arra biztat, hogy a múltat minden áron föl kell vállalni.

Betekintést nyerhetünk Benedek Elek *Édes anyaföldem* című művébe is. Mikó Imre *Egy öregúr baktat* című írása *Az utolsó polihisztor* című regényéből kiemelt részlet, melyben Brassai Sámuel alakja elevenedik fel. Nyíró József neve is már a lap első számában szerepel *A vén cigány* című elbeszélésével, majd Tamási Áronnak *Szülőföldem* című önéletrajzi regényéből olvashatunk részletet.

A második világháborúval foglalkozó prózai írások közül három elbeszélést, illetve regényrészletet láthatunk. A második világháború

utáni eseményekről vall Nagy Zoltán Mihály regényrészlete, melynek címe *A sátán fattya*. A szerző név szerint bélyegzi meg a falu köpönyegforgatóit, akik minden rendszerben megtalálták számításukat.

Forró Miklós a második világháború kevésbé ismert arculatát hozza olvasóközönségbe. Elbeszélésének címe: *Kopjafa a messzi idegenben*.

A diktatúrát festi le Cseke Gábor *Érkezett egy levél* című regényrészlete, mely Kosztolányi *Appendicitis* című novelláját juttatja eszünkbe.

Lendvay Éva *Kövek között* című önéletrajzi írása egy keserves gyermekkort idéz fel az olvasó számára.

Csire Gabriella *Megszólal az aranycsengő* című karcolata szintén egy gyermekkori emléket hoz elénk, de sokkal boldogabbat. Szintén gyermekkori emléket ecseteli Ábrahám János is *Picula* című regényrészlete.

Sütő András *A vámosok mindig éberek, ha sírhant rejlik a készletükben* című úti jegyzete a magyarok nagyvilágban való szétszórtságáról szól.

Kozma Mária múltbeli árnyakkal folytatott *Párbeszéd* című beszélgetései is felhívják magukra a figyelmet.

A népi tehetség, György Zsuzsa önéletrajzi írása is nyomdafestéket lát, mely a kiadó gondozásában később könyv alakban is olvasható lesz.

Az antológia harmadik része a leggazdagabb. Itt cikkeket, tanulmányokat, esszéket olvashatunk legkiválóbb alkotóink tollából.

Kardalus János *Mit jelent a székegyek útkeresése* című cikke a szellemi útkeresés szükségességét hangsúlyozza. Balácsi Dénes írása, a *Merre tartsa a Krixa János Néprajzi Társaság?* a megalakulás utáni évet veszi számba. Az írás szerzője beszámol az elmúlt év tevékenységéről.

Az Afrikában élő magyarokról számol be Komoróczy György *Afrikai magyarok a III. világkongresszuson* című munkájában, mely a magyarságtudat megőrzését hangsúlyozza. A kötet közzéteszi Vaclav Havelnek, a Cseh Köztársaság akkori elnökének beszédét, melynek címe: *Az igazság az, ami szabaddá tesz*. A politikus érdekes jelenségre hívja fel a figyelmet. Szerinte a nemrég felszabadult közép-európai emberekben tovább él a félelem, mert érzékenyek minden fenyegetettségre. „A megoldás tehát: az igazság kimondása, a múlt hazug állításainak leleplezése!” — írja.

Bakay Kornél Szent István korával, de főleg a magyar Szent Korona történetével foglalkozik *A Magyar Szent Korona védelmében* című tanulmányában.

Kós Károly Zágoni Istvánnal és Paál Árpáddal együtt kiadott *Kiáltó Szó* című röpiratát Trianon után két évvel írta, de az antológiában közölt részletének üzenete ma is időszerű.

Bözödi György *Abonnan elindultunk* című memoárja a két világháború közötti időket eleveníti fel. Cseke Péter „*Van itt valaki?*” című esszéje Sütő Andrásnak a magyarság megmaradásáért folytatott küzdelmét örökíti meg.

A publicisztikai írások között számtalan megemlékezés olvasható. Benkő András *A múltra emlékezünk, miközben a mára gondolunk* című tanulmányában az 1989-ben eltávozott Szász Károlyra emlékezik. A feledhetetlen mesemondóról, Benedek Elekről szól Csire Gabriella megemlékezése. Az Elek apó születésének 140. évfordulója alkalmából írt írásának címe *Színarany az ága, levele*.

Csomortáni Magdolna *Károlyi Gáspár emlékezete* című munkája a 400 éve elhunyt bibliafordítóról szól, akinek első teljes fordítása 1590-ben jelent meg.

Egyed Ákos a nagy uralkodó halálának 500. évfordulójára írnyítja a figyelmet *Mátyás király emlékezete* című közleményében. Fazakas István *Pázmány Péter ébresztése* című megemlékezésében bemutatja a katolicizmus egykori vezéralakját, a 420 éve született szónokot. Szintén a magyar prózanyelv régi képviselőjéről emlékezik meg Gergely Róza *Apáczai Csere János, a pedagógus eszménykép* című tanulmányában. A letűnt idők pedagógusairól emlékezik meg Hubbes Éva *Emlékező sorok Vásárhelyi Gergelyről* című alkotása.

Imreh István *A példázatot teremtő élet* című közlésében Orbán Balázs személye és életműve előtt tiszteleg. Keszeg Vilmos Nagy Olgát köszönti 75. születésnapja alkalmából, bemutatva a kiváló teljesítményt nyújtó folklorista tevékenységét. Kozma Mária *Makkai Sándorra emlékezve* című munkájában megvallja, mit jelentett számára a szerző *Ördögcséker* című regénye.

A jelenkori szerzők mellett Makkai Sándor megemlékezése is helyet kap az antológiában: *A született nagyság* című írása Bethlen Gábor fejedelemnek állít emléket.

Megőríz engem az erdélyi táj címmel Nagy Irén közöl memoárt a székely—zsídó Salamon Ernő költőről, kinek személyiségében e két nép tragikus sorsa érintkezik.

Mikes Kelemen születésének 300. évfordulójára írt megemlékezést Veress Dániel *Zágoni Mikes Kelemen bonsszeretete* címmel.

Más alkotásokban a történelmi múlt „kel újra életre”. Ferenczi Géza *A csángók* című tanulmánya összefoglalja mindazt, amit e szétszóródott népcsoportról tudni kell. A témához kapcsolódik Szócs Jánosnak *A moldvai csángó magyarokról* című tanulmánya.

Történelmi tényről szól Fekete János *A székely vértanúk* című írásában. Az esemény az 1848–49-es forradalom keverése utáni évek-re nyúlik vissza.

Gálfalvi Sándor *Legkedvesebb emlékeink* című rövid memoárjában Székelykeresztúr és Petőfi kapcsolatáról értekezik.

A népköltészet és folklórkutatás terén Balázs Géza *A mai folklórműfajok gyűjtéséről* című tanulmányában a mindennapi élet beszédmozzanatainak gyűjtésére ösztönöz.

Az élő folklór gyűjtésére sarkall Nagy Olga is *Gyűjtsünk népi elbeszéléseket* címmel. Tankó Gyula tanulmánya, *Szent László a gyimesiek tudatában és legendáiban* a csángókról szóló ismeretanyagot egészíti ki.

A nyelvészeti közlemények sem maradtak ki az antológiából: Dánielisz Endre *Ezeréves magyar szavak* című tanulmánya több nyelvi problémával is foglalkozik. Úgyszintén a nyelvészet tárgykörébe sorolható Murádin László *A Homoród mentén...* című írása.

A művészetek terén Benkő András tanulmányából csak egy kisebb fejezet kerül be az Antológiába, az *Egyházi zene*. Domonkos János cikke is szerepel a *Csendes éj* keletkezéséről.

Képzőművészeti jellegű anyaggal is találkozhatunk a kiadványban: Jakobovits Miklós *A múzeumokról* című munkája a múzeumi élet megújulásának szükségességét taglalja. Lőrincz József *Nagy Imre „fölkengő” fekete-fehére* című írásában Erdély nagy művészenek munkáit elemzi. Penckófer János-interjút is közöl a könyv: *A művészetnek szárnyalnia kell* címmel Benkő György festőművésszel beszélget el.

A *Székely Útkereső Antológia. 1990–1999* igazi meglepetés és ajándék minden irodalmárnak és nem utolsósorban a sajtó- és irodalomtörténészeknek is.

A Székely Útkereső című folyóirat gyermekirodalmi antológiája

Becsüld a népet!

A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat
gyermekirodalmi antológiája.

Válogatás a folyóirat 1990–1999-es évfolyamaiból.

Válogatta, összeállította és az előszót
írta Brauch Magda.

Székely Útkereső Kiadványok —

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

2008-ban újabb kötettel állt nyilvánosság elé a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó. A könyv nem más, mint a *Székely Útkereső* irodalmi és művelődési folyóirat gyermekirodalmi antológiája. Címe: *Becsüld a népet!*, összeállítója és az előszó írója Brauch Magda.

A *Székely Útkereső* folyóirat 1990 áprilisában indult tízéves útjára Székelyudvarhelyen Beke Sándor irányításával. A színvonalas folyóirat hasábjain történelmi, néprajzi, szociális, vallási, irodalomtörténeti, nyelvészeti, zenei, pedagógiai tárgyú írások s nem utolsósorban irodalmi alkotások (versek, elbeszélések, regényrészletek) jelentek meg. Ez utóbbihoz kapcsolható a *Székely Útkereső* gyermekkekhez szóló irodalma. E gazdag termésből válogatta össze Brauch Magda a gyermekirodalmi antológiát, melynek szerzői: Benedek Elek, Marton Lili, Nagy Olga, Ráduly János, Csire Gabriella, Papp Attila, Fábián Imre, László László, Beke Sándor és P. Buzogány Árpád. Benedek Elek *Itthon, Húsvéti ének, Búcsú egy vén körtefától* című versei a szülőföld iránti szeretetet tükrözik. *Kis falumtól búcsút vettem* című versében Kisbacont a nagyvárossal hasonlítja össze:

„Ha az utcán át kell mennem,
A hideg is kiráz engem,
S amielőtt nekivágok,
Elmondok egy imádságot.”

Becsüld a népet! című költeményét fiához intézi. *Mióta nagyapó lettem* és az *Üres a ház, üres a fészek...* című gyermekversei unokái iránti szeretetének adnak hangot.

Benedek Elek mondafeldolgozásaiból a *Szent Anna tava, A kápolna harangja* és a *Csicser* került be a kötetbe, ám *Édes anyaföldem* című önéletrajzi regénye sem maradhatott ki. Az antológia közzéteszi a mű egyik legérdekesítőbb részletét.

Igen megkapó Marton Lili *Találkozásom Elek nagyapóval* című memoárja. Egykor a kolozsvári színházban a szerző a nagy mesemondóval találkozott, aki ekképpen bátorította: „azt akarom neked mondani, (...) hogy én te benned készséget látok a meseírásra. Arra biztatlak, bárhová visz a sorsod, mesélj te is a gyerekeknek. (...) Meleg tekintetű, gyönyörű dióbarna szeme olyannak tűnt nekem, mint mesebeli csodalámpája, mely minden utat bevilágít. Kezet szorított velem, mint egy felnőttel. Lehajolt hozzám, megsimogatta a hajamat, megcsókolta kipirult arcomat. Úgy éreztem, bármi is lesz, betartom az ígéretemet.”

Nagy Olga kiváló esszéorozatot közöl *Mit tanulhattok a mesétől?* címmel. Mégis a legmegragadóbb *Egy gyermekkori emlék* című prózai írása, mely életének egyik sorsdöntő pillanatát ragadja meg: „Talán ezen a sötét éjszakán, míg apám kezét fogtam, értettem meg, hogy tartozom ehhez a néphez. Tartozom ennek a közösségnek azzal, hogy gyönyörű költészetét összegyűjtsen és felmutassam önmagunknak s a világnak: lám, milyen gazdagok vagyunk...” A kiváló pedagógus, író, újságíró így lett egyben neves folklorista is.

Csire Gabriella *Megszólal az aranycsengő* című elbeszélése egy régi karácsony estét ecsetel, melyet szüleinek közösségében töltött: „Nem megmondta, hogy egyedül én hiszek az angyalban? Szint már kibuggyant belőlem: ne ámítsatok többé! Tudok én mindent. Jól tudom, hogy ők maguk az angyalok! De túlságosan örültek mind a ketten. Egyik jobban, mint a másik. Így hát elnapoltam az igazság kimondását.”

A *Felvinci nyár* szintén prózában írt lírai vallomás Csire Gabriella tollából. E műből tudjuk meg, hogyan talált rá a kiváló művész nő nagyapja gyümölcsöskertjében az irodalom világára. Benedek Elek születésének 140. évfordulóján *Színarany az ága, levele* címmel közöl megemlékezést. Íme, egy részlet az írásból: „Én csupán a nép me-

semondó fia vagyok — mondotta magáról. A mi Elek apónk ő —
vallja most széles olvasótábora és minden irodalmi értékre, tiszta
forrásból táplálkozó mesére kíváncsi gyermek.”

Az antológiában kortárs költők versei is megjelennek. Ráduly
János gyermekek számára írt versei lelket melengető, meghitt iro-
dalmi gyöngyszemek:

„A csillagló csillagfüvet
legelész,
Csillagréten csillagpásztor
heverész...

Csillagmesét hallgatnak a
csillagok,
A csillaghős a mesében
én vagyok.”

(*Csillagvers*).

Papp Attila *Télelő* és *Papírrepülő* című írásai is meghódítják a
gyermekolvasót:

„Szél toporog, küszöbünkre
pall magáról friss havat,
mivel nem nyit ajtót senki,
hát nyüzszítve elszalad.”

(*Télelő*)

P. Buzogány Árpád rusztikus tárgyú versei, verssorai is elbűvöl-
nek:

„Már ennek a napnak is vége,
ráhúzták a redőnyt az égre.
Még egyet szól ajtómon a csengő
majd este, ha a nyáj megjő.”

Fábián Imre egy állatmesével (*Katalinka férjhez megy*) és két hangulatos költeménnyel szerepel az antológiában:

„Kökénykék fája,
fürjikkék háza: csipegetnek-csipegetnek,
mintha én lennék a legfinomabb.
Pedig csak álmodom,
s kinyújtom a karom
kökénykék fájába,
fürjikkék házába.”

(*Álmom*)

A már több gyermekvers-kötetet megjelentető Beke Sándor *Elek apó meséje*, *Olivér verse*, *A homokóra*, *A pulyka*, *Elöttem a földgömb* és *Ha megáll a falióra* című gyermekverseivel van jelen. Minden költeménye egyaránt megragad, ám talán legszebb, a *Ha megáll a falióra* című gyermekverse:

„Ismét jár a falióra,
Tiki-tiki
ták,
Kakukkol a világ újra,
Tiki-tiki
ták.

Néptelen a világ útja,
Tiki-tiki
ták,
Ha megáll a falióra,
Tiki-tiki
ták.”

László László történész *A nándorfehérvári diadal* című munkájában az 1456 nyarán lejátszódó törökellenes hadviselés csatájáról szól, Hunyadi János hőstettéről. Mivel Nándorfehérvár megvédése a kereszténység győzelme is volt, Calixtus pápa elrendelte, hogy

Róma minden templomában meghúzzák a harangot: „S mivel éppen déli 12 óra volt, azt is elrendelte, hogy ezentúl minden délben, minden templomban harangozzanak a törökökön aratott legnagyobb győzelem emlékére”.

A kötet az antológiában szereplő írók életrajzi adataival zárul.

Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain

Az előszó dicsérete.

Kritikák, recenziók, beszélgetések
a Székely Útkereső hasábjain.

Válogatta, szerkesztette, a kötetben szereplő
írások jegyzékét, a könyvészetet és a Székely Útkereső
repertóriumát összeállította: Beke Sándor.

A bevezető tanulmányt írta P. Buzogány Árpád.

Székely Útkereső Kiadványok —
Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2008

Az élő szó számomra mindennél többet jelent. Ennek tulajdonítható az, hogy *Az előszó dicsérete* című kötetre hamar felfigyeltem. A könyv a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában jelent meg 2008-ban Beke Sándor szerkesztésében és a *Székely Útkereső* című folyóirat hasábjain megjelent kritikákat, recenziókat és beszélgetéseket tartalmazza.

P. Buzogány Árpád átfogó bevezető tanulmánya után 110 oldalon keresztül ismertetőket, könyvkritikákat olvashatunk.

Lőrincz József *Versbódító kalauz* címmel recenzálja Markó Béla *Olvassuk együtt* című, huszonhárom versmagyarázatot tartalmazó kötetét, mely a bukaresti Albatrosz Könyvkiadónál látott napvilágot 1989-ben. Később Lőrincz György *Kiment a fény a szememből* című, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál megjelent riportkötetét méltatja.

Ugron Levente *Üzenetek a Holnap városából* című recenziójában Fábián Sándor, Gittai István, Máté Imre, Pataki István, Sall László, Szűcs László és Zudor János verseit tartalmazó antológiát méltatja röviden, igazi felelősségtudattal.

Csomortáni Magdolna két írásával jelentkezik a könyv lapjain. *Közelmúltunk képei* címmel 34 erdélyi író vallomását tartalmazó kötetet, majd Nagy Olga *Világgá futó szavak* című kiadványát mutatja be.

Horpácsi Sándor *Rémes valóság, Verboszzú Bácskában, A sátán faty-tya, Sinistra körzet, A nagy semmi* című recenzióiban Csiki László, Cseres Tibor, Nagy Zoltán Mihály, Bodor Ádám és Balla László köteteit mutatja be színvonalasan, szakavatottan.

Barabás István *Lapszemle — madártávlatból* című írásában levél formában méltatja a *Székely Útkereső* folyóiratot, mely rohanó világunkban nem csak az utat találta meg az olvasó szívéhez, de megjelenése szempontjából is „állja a sarat”.

Ráduly János író, műfordító, folklorista Beke Sándor *Madártemető* című verseskötetét, Nagy Irén verseskötetét, *Elek Apó Cimborája* című antológiát, Nagy Olga cigány barátairól írt *Barangolásaim varázslatos tájban* című alkotását hozza olvasóközelségbe. Ráduly nem feledkezik meg a *Székely Útkereső Antológia* című kötetről, Komoróczy György *Magyar szavaink nyomában* című nyelveművelő kiadványáról, Cseke Péter *Korfordulás újesztendő* című szociológiai könyvéről sem. Nagy Olga esszékötete után Beke Sándor *Védtelen évek* című verseskötetét elemzi, majd Jancsik Andor — id. Binder Pál *És élni kellett tovább* című emlékirataival és Nagy Olga memoárjával folytatja a könyvek ismertetését. Ábrahám János regényének ismertetését (*Picula*) Beke Sándor verseskötetének bemutatása (*Téged kereslek*) követi a sorban, majd Kercsó Attila és Kristó Tibor egy-egy könyvét elemzi.

Ábrahám János az istenkereső Beke Sándort méltatja, Németh Júlia az ötéves Erdélyi Gondolat Könyvkiadót köszönti meleg szavakkal, míg Csire Gabriella a Székely Útkereső Kiadványokról ír..

Végül Széki Barnabás ír Simon Attila *Átila* című Pallas-Akadémia Könyvkiadónál 1997-ben megjelent verseskötetéről kritikusdrasztikus, figyelemfelkeltő módon.

A kötet második részében interjúkat olvashatunk szintén neves alkotóink tollából. Cseke Gábor *A kiadó hírnevéhez méltón* című beszélgetésben H. Szabó Gyulát, a Kriterion Könyvkiadó igazgatóját szólaltatja meg a kiadó munkájáról, alkotóiról, megújulásáról, alapelveiről, célkitűzéseiről.

Budaházi Emese Udvari Gáborral, a Budapesti Felsőfokú Újságíró Szaktanfolyam vezetőjével beszélget munkájáról, az újságírók képzéséről.

Róth András Lajos „*Nemzetiségünk jövőjéről akar szólni a következő hónapok és évek Korunkja*” címmel Kántor Lajost, a *Korunk* főszerkesztőjét kapja mikrofonvégre, kikérdezve őt a *Korunk* megmaradásáról, ideológiájáról, szakprofiljáról, a folyóirat szerzőiről, kiadásáról, terjesztéséről.

Komoróczy György interjúi következnek a kötetben. Elsőként *Lehet vagy nem lehet?* címmel rendhagyó beszélgetést jegyez le Cseke Péterrel írói, újságírói munkásságáról, közösségépítő tevékenységéről, majd Cseke Gáborral beszélget családjáról, publicisztikai, kritikai írásairól, verseiről, regényeiről, riportjairól, könyv- és lapszerkesztői munkásságáról. Kozma Máriát a rendszerváltásról, könyveiről, példaképeiről és a Pallas-Akadémia Könyvkiadó tevékenységéről faggatja, melynek a riportalany vezető beosztású szerkesztője is. *Egy rendhagyó pálya története* címmel Nagy Olgát interjúvolja meg pályafutásának kezdeteiről, pedagógusi, újságírói, írói, tudományos kutatói szakágazatairól. Végül Ráduly János a riportalany, akit gyermekkoráról, ifjúságáról, pedagógusi, irodalomszervezői, néprajzkutató tevékenységéről, írói, műfordítói és tudományos munkájáról kérdezi.

Az élőszó dicsérete című értékes sajtótörténeti munkát szívesen ajánlom az irodalomtörténészeknek, de minden olvasó figyelmébe is.

A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája

Magyar, székely és csángó örökség.

A Székely Útkereső Kiadványok

Antológiája. 1991–2006.

Összeállította, szerkesztette, az előhangot
és az útmutatót írta, a sajtóvisszhang szemelvényeit
válogatta Beke Sándor.

Az antológiáról és a sajtóvisszhangról szóló
tanulmányt írta Brauch Magda.

Székely Útkereső Kiadványok —

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

2008-ban *Magyar, székely és csángó örökség* címmel látott napvilágot a Székely Útkereső Kiadványok antológiája, mely 15 éves kiadói termést (1991–2006) foglal magába. Az antológia a Székely Útkereső Kiadványok és az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó közös kiadásában látott napvilágot Székelyudvarhelyen, 2008-ban. A könyv első lapjain Beke Sándor *Abogyan elindultunk* címmel közöl vallomást a Székely Útkereső Kiadványok keletkezéséről.

Dr. Brauch Magda *A Székely Útkereső Kiadványok 15 évet átfogó antológiája* címmel közöl bevezető tanulmányt. E tanulmányból megtudhatjuk, hogy a *Székely Útkereső* című folyóirat Székelyudvarhelyen 1990 áprilisában indult útjára. Irányítója Beke Sándor költő, irodalomszervező, újságíró, könyvkiadó. A folyóirat bár kezdetben elsősorban a székely etnikum történetével, néprajzával, kultúrájával foglalkozik, hamar túllép a „székely-centrikusságon”. Hasábjain megtalálhatók erdélyi, sőt az anyaországban vagy annak határain túl, más tájakon élő tollforgatóknak, a magyarság sorsdöntő kérdéseiről szóló írásai is.

A munkatársak írásai és közlési kényszere szétfeszítette a többnyire 12 oldalon, eleinte havonta, később két-háromhavonta megjelenő lap kereteit. Ezért döntött a szerkesztőség úgy, hogy a nagyobb lélegzetű munkákat kis kiadványokban, a Székely Útkereső Kiadványok sorozatban jelenteti meg.

A kötetben megjelent kiadványokat nem kronologikusan szerepelteti a szerkesztő. Az antológia első kiadványaként a *Jézus, áldd meg Erdély földjét* című himnuszgyűjtemény olvasható. Válogatója és szerkesztője Beke Sándor. Beke György erdélyi származású író bevezetője után Kölcsey Ferenc *Hymnusa*, majd Vörösmarty Mihály *Szózata* található. Az *Isten hazánkért* című költeményt a 18. századi *Boldogasszony anyánk* című néphimnusz, majd a *Szent István királyhoz* című alkotás követi. A református magyarság híres imádsága, a *90. zsoltár* után a *Csík-somlyói Mária-síralom*, majd a *Székely Himnusz* különféle változatai következnek. A sort végül a Petrás Ince János gyűjtéséből származó *Csángó himnusz* zárja.

Gábor Dénes *Gondolatok a Székely Himnuszról* című kiadványa következik. A szerző tanulmányának bevezető részében a himnusz fogalmáról, a szó lexikoni meghatározásáról és a himnuszok fajtáiról beszél, majd ismerteti a Székely Himnusz keletkezésének körülményeit. Végül értékes dokumentumokra hivatkozva kutatja a himnusz utóéletét, értékelését. Megtudhatjuk azt is, hogy lefordították román nyelvre is, tolmácsolója Román Viktor szobrászművész. A szövegszerző Csanády György hamvait pedig hazahozta szülővárosába és 1980-ban „félverejtve” helyezték el urnáját a református temetőben.

Ugyancsak értékes történelmi tanulmány Bán Anna *Erdély és a székely székek címerei* című kiadvány. Megismerhetjük Erdély címerét, valamint a székely székek története után Aranyosszék, Csík-Gyergyó-Kászonszék, Háromszék, Marosszék, Udvarhelyszék címerait.

A „legnagyobb székely”, Orbán Balázs remekművének *A Székelyföld leírása* című, történelmi, régészeti szempontból máig utolérhetetlen munkájának jelentőségét, sajtóvisszhangját foglalja össze Róth András Lajos *Orbán Balázs — korok tükrében* című összeállítása. Róth András Lajos mintegy húsz véleményt idéz a mű értékeléséről, a sajtóvisszhangot már a megjelenés évétől nyomon követi. Részleteket közöl Kelemen Lajos, Bányai János, Szentmártoni Kálmán, Kós Károly, Sütő András, Benkő Samu, Lászlóffy Aladár és más neves alkotók tollából.

A *Csík-somlyó, a Székelyföld Rómája* című kötet összeállítója P. Buzogány Árpád. Márton Áron „Európa a halálos bűn állapotában van” című pünkösdvasárnap-i beszéde után Boldizsár Dénes *A csík-somlyói*

püünkösdi búcsú eredete című rövid írása olvasható. Kovács Sándor a csíksomlyói katolikus egyház történetéről értekezik, P. Boros Fortunát OFM a csíksomlyói kegyeszobor történetébe nyújt betekintést. Tankó Gyula *Gyimesiek a püünkösdi búcsún* című munkája értékes, átfogó egyháztörténeti tanulmány.

A *Csángók* című kis kiadvány három neves szerző munkája. Szöcs János a moldvai csángó magyarok történelmi múltját taglalja, Tankó Gyula a gyimesi csángók származástudatáról beszél, a harmadik szerző, Ferenczi Géza a hétfalusi csángók történetéről értekezik.

Szintén a történelmi múltat hozza elénk Ráduly János író, folklorista kiváló munkája. Munkájának címe: *Nemzeti kincsiink: a rovásírás*. Ebből megismerhetjük a rovásírásról szóló régi feljegyzéseket, Kézai Simon, Kálti Márk és Thuroczy János krónikáiból. Megtudhatjuk, hogy kétféle rovásírás létezik: metszett illetve vésett. A tanulmány a rovásírás-lelőhelyek megnevezésével, felsorolásával is foglalkozik, kezdve a honfoglaláskori Kalocsa környéki emlékkal, melyet csontlemezre véstek. Végül számba veszi az erdélyi felírtos vésett emléanyagot egészen: 34 felírtos emléket sorol fel, lelőhelyek szerint.

Kovács Piroska *Örökségünk: a székelypu* című tanulmányának alcíme: *Útavaló a kapunézéshez*. A kötet a néphagyományok őrzőihöz s a Székelyföldre látogató turistákhoz szól. Miután meghatározza a székelypu fogalmát, úgy beszél róla, mint a székelység szimbólumáról. Továbbá részletezi a kapuk szerkezeti felépítését, azok állandó jegyeit s a tájegységek közti különbségeket.

Kisgyörgy Imre *Kopjafák — régen és ma* című kis könyve a kopjafák fogalmáról, használatáról, jelképrendszeréről nyújt átfogó képet az olvasó számára.

Történeti írás István Lajos *A korondi aragonitbánya története* című munka. A kismonográfia Korond földrajzi elhelyezkedését, történelmi múltját tárja elénk, majd betekintést nyújt a természet műhelyébe. Bemutatja, hogyan keletkezik a „székely drágakő”, az aragonit. A 20. századi eleji udvarhelyi sajtótermékekből kiemelt szemelvényekkel igazolja a téma iránti érdeklődést.

Barabás László *Karácsonytól Püünkösdig* című néprajzi tanulmánya a különféle marosszéki népszokásokról nyújt képet. Tankó Gyula

Gyimesi csángó népszokások című műve a csángók különböző alkalmakhoz kötődő szokásait ecseteli. Ugyancsak néprajzi jellegű István Lajos *Babonás népi gyógyítások Korondon* című gyűjtése. A munka az igézés, a szemmel verés, az ijedtség, a ráolvasás elleni népi gyógy módokat tárgyalja.

A szépirodalom is helyet kap az antológiában. Vass László Levente fiatalon elhunyt költő posztumusz kötetével találkozhatunk itt. Címe: *Egyedül az éjszakában*. A Szőcs Géza előszavával ellátott könyvecske a tragikus sorsú költő legszebb, leglíraibb verseit tartalmazza.

Dr. Brauch Magda *Téged kereslek* című esszékötete Beke Sándor istenes költészetét elemzi a szerzőre jellemző tárgyilagossággal, pontossággal. Beke Sándor szerkesztői, könyvkiadói, irodalom-szervezői tevékenységének bemutatása után a szerző istenhitének eredete, istenkeresése, sok-sok kételyének legyőzése áll előttünk számtalan példával szemléltetve.

Szépirodalmi vonatkozású Nagy Olga tanulmánysorozata is, a *Hamupipőke igazsága avagy Mit tanulhattok a mesétől?* A kötet látszólag a gyermekeket célozza meg, ám magas színvonala ennek ellentmondani látszik.

Rendkívül értékes munka P. Buzogány Árpád *Volt szeretőm tizenhárom* című gyűjteménye, mely kőrispataki népdalokat tartalmaz. Itt egyaránt helyet kapnak lakodalmi és táncdalok, munkadalok, szerelmi dalok, bordalok és mulatósnóták, panaszdalok, kesergők és katonadalok.

Gálfalvi Gábor *Székelykeresztúr környéki lakodalmi népköltészet* című gyűjtése hasonlatos az előbb említetthez. A rangos gyűjtemény a különböző ünnepi alkalmakhoz kötődő népköltészeti alkotásokat örökíti meg.

Kész Csaba Levente *Krokodilok a Küküllőben* című gyűjteménye székely vicceket, anekdotákat és igaz történeteket tartalmaz, míg P. Buzogány Árpád *Kicsi számár, nagy számár* című munkája úgyszintén. Mindkét munka a csavarintós székely észjárás, az ellenállhatatlan székely humor rögzítője.

Rövid függelék után Dr. Brauch Magda a Székely Útkereső Kiadványok sajtóvisszhangjáról értekezik. A sajtóvisszhangban szereplő lapok, folyóiratok és kiadók listájából csupán néhányat emlí-

tenék: *A Hét* (Bukarest), *Erdélyi Múzeum Egyesület* (Kolozsvár), *Háromszék* (Sepsiszentgyörgy), *Népújság* (Marosvásárhely), *Szövetség* (Arad), *Teleki László Alapítvány* (Budapest).

Legszebb székely népmeséink

Kriza János: Borsszem Jankó.

Székely népmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Benedek Elek: Gyöngyvirág Palkó.

Székely népmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Jakab Rozália: A pórul járt pásztorlegényke.

Nyikó menti székely népmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

P. Buzogány Árpád: Öregapó muzsikája.

Mesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Új sorozatot bocsátott szárnyra a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó *Székely népmesék* címmel. Ráduly János népmeséiből eddig öt könyv jelent meg a következő címekkel: *A muzsikáló tücsök*, *A farkas és az őzike*, *Szép Fuvella története*, *A legkisebb leány szerencséje* és *Király Bőzsi hegedűje*.

A sorozathoz tartozik még Kriza János *Borsszem Jankó* című könyve, Benedek Elek *Gyöngyvirág Palkó*, Jakab Rozália *A pórul járt pásztorlegényke*, valamint P. Buzogány Árpád *Öregapó muzsikája* című saját mesekönyve.

Kriza János gyűjtésének első meséje *Aranyhajú Kálmán*. Egy királyi tilalommal kezdődik, melyben meg van tiltva a szombat esti fonás. Három idősebb lány viszont ebből él. Kénytelenek fonni. Itt is megjelenik az „öreg szüle”, aki a maga lányát tolná a királyi trónra. Mivel a legfiatalabb lány betartja ígéretét, s egy arany hajú legényt szül, el akarja távolítani. Mint általában a mesékben, a gonosz varázslót egy jó lélek meggátolja tervében. Sok akadály gördül a fiatal útjába, mint a „vasfogú bába”, de mindhiába, mert a Világlátó Öregasszony mindenben átsegíti. Mint minden mesében, az

igaznak győznie kell. Ha nem megy másképp, egy csodatárggyal. Itt egy tükör szerepel.

A fortélyos leány című mese egy okos móc leányról szól, aki túljár a király eszén. A malomkővel, a lyukas fazékkal és a marok kenderrel kapcsolatos feladatokat is megoldja. A leány számárháton és fatányérban két galambbal megy fel a királyhoz. A vége, mint minden mesében, jó. Előbb valami meg kell, hogy zavarja a boldogságot. Két együgyű falusit eligazít a királyné, emiatt a király elkergeti, mert helyette bíraskodott. Még megengedi, hogy ebédet főzzön és utána elviheti, ami neki a legdrágább. A történet tréfásan végződik, mert az asszony magát a királyt teszi a szekérre.

Az álomlátó fiú: Mint a mesékben, itt is sok gyermeke van a szegény embernek. A legkisebb az okos. Miután alaposan kihasználja a gazdája, otthagyja az erdőn. Csodálatos módon a király elé kerül. Tekintve, hogy az álmát, ami huncutság csupán, senki sem fejtí meg, tömlöcbe vetik. A jó tündér itt egy királykisasszony képben jelenik meg, aki titkon eteti. Hálából a fiú megfejtí a három találós feladatot, melyet a Fekete király, az ellenség azért küld, hogy elfoglalja az országot. Hálából a fiú megkapja a királykisasszonyt. Persze, túl egyszerű lenne a mese így. Ezért a Fekete király még más módon is akar ártani, de belepusztul. Így „betelt” a 6. fiú álma.

A *Halász Józsi* című mesében a szegény halász ember fia egy elvarázsolt királykisasszonyt halászott ki aranyhal képében. Megjelennek a sárkányok és érdekes módon pozitív szerepben. A szegény ember fia nem állja meg, hogy ne dicsekedjen. Különböző feladatokat találnak ki. A feladatok megoldódnak.

A *Csudamadárban* egy óriás képezi a gonoszt és Péntek, Vasárnap királyok a jót. A mese végén a jó és hú ember elnyeri jutalmát.

A címadó mese *Borsszem Jankó*. Ebben a nép azt akarja bizonyítani, hogy hiába kicsi a bors, mert erős. Főleg, ha a lelke erre tanítja. Megjelenik a griffmadár család, akit Borsszem megvéd. Mint általában a mesék végén, Borsszem Jankó királykisasszonyt vesz feleségül.

A két gazdag ember gyermeke című mese üzenete mára is érvényes. A gazdag emberek kímélik gyermekeiket, nem tanítják dolgozni. Mire felnőnek, mindent elfecsérelnak. Idős korokra esetleg megtanulnak dolgozni.

Benedek Elek mesegyűjteménye, a *Gyöngyvirág Palkó* a címadó mesével kezdődik. A gyűjtemény 8 mesét tartalmaz. A mesében megjelennek a törpék és segítenek a babszem nagyságú királyfinak. A tündérek viszont, akik általában jóindulatúak, most csupa gonoszságot tesznek. Tündérszép Ilona, aki más mesében szép és jó, itt gonosz. A mese változatos és izgalmas.

A *hétszépségű királykisasszony* című mese Kolontos Bándiról szól, kinek nincs meg minden kereke s ezért csupa kárt okoz. Egy csodálatos öreg apóka varázslattal embert farag belőle és még a tündérek beszédjére is megtanítja. Érdekes a népköltészetben az, hogy sokszor a legbutább emberből valami csoda folytán okos lesz. Elindul világgá és rátalál a hétszépségű királykisasszony könyvére. Tündérvarázslatos szavakkal ki is szabadítja, felkelti álmából. Hogy a mese tökéletesebb legyen, még szüleit is magához veszi. Vicces megjegyzés „tojáshéjba kerekedtek”, tudva, hogy a tojás milyen törékeny.

Hammas Gyurka egy lusta, henyélő gyerek, a legkisebb éri el a legtöbbet. Még Durumónál, az ördögök királyánál is szolgál, ahol annyi ördögösséget és varázslatot tanul, hogy túlszárnyalja mestérét. A mese más fordulatot vesz, most a szorgalmas két testvér lumpolja el a pénzt. Durumó jó pásztor, visszaszerzné a legényt, de az túljár az eszén. Tulajdonképpen a mesében a lusta ember tovább is lusta marad, és csak csalással szerzi a pénzt, ezt tanulta Durumótól.

A *Kondás Jankó* című mesében is megjelenik a hármasszám, a három legény képében. A szegény embert kíségeti egy öreg apóka. Hol élelmet, hol bort találnak. A legkisebb fiú itt is lustább a többinél, mégis neki lesz szerencséje. Az öreg ember neki egy botot ad, mellyel csodát művel. Persze király is van a mesében, különben nem lehetne a szegény ember fiából király. A királynak is van három lánya, mely szinte kötelező a mesében. A fiú a bot segítségével legyőzi a sárkányokat. A szegény nép legalább meséiben akar meg gazdagodni.

A *Furulyás Palkó*-ban a szegény asszony fia előbb becsületes módon gazdaságot szerez, majd buta módon elcseréli. Természetesen az anyja elkergeti, a végén mégis királyként tér haza. A mese nem ismer lehetetlent, a varázseszközök elvégzik csodálatos munkájukat.

Mi van a ládikóban? című mesében a szegény asszonynak két lánya van. A nagyobbik, Terka egy világ lustája, a kisebbik Boriska rendkívül szorgalmas. Itt a megszokott meseigazság győz. A lusta csak rongyokat, a szorgalmas drágaságokat kap.

A vörös tehén című mesében — a meséhez híven — az állat beszélni is tud. Sőt, jó tanáccsal látja el kisgazdáját, meg is védi. Természetszerűen itt is akad egy királylány, akit elvesz az árva legény.

Az aranygyapjas kosok fordulatokban gazdag mese. A sokat szenvedett ifjú, akinek a gonosz óriás megeszi juhait és a gyönyörű aranygyapjas kosokat, a végén mindent egy csoda folytán visszakap. Itt a csoda 3 aranygyűrű és 3 hatalmas kutya, „Mindentudó, Világonátallató és Földneheze” segítségével történik. A gonosz medve és boszorkány elpusztul, míg a rendes legény újból visszanyeri elvesztettnek hitt mátkáját és vagyonát.

Jakab Rozália mesesorozata a *Veresbéli király* című mesével kezdődik. Itt megjelenik az „ördöngös szüle”, aki egy varázsló hatalmával bír. A varázslat folytán a szerelmesek szétváltnak, de a kitartás és szeretet megold mindent. A helybeli nyelvezetre jellemző szavakat használja a gyűjtő: „Miféle járásbeli vagy?” A régi feljegyzések szerint a magyarság a Holdnak, Napnak, a szélnek, szóval a hatalmas erőknek áldozott és hitt. Itt is megjelenik a Hold édesanya, az áldott Nap, valamint a Szél édesanya. A mesét egy csoda oldja meg, hogy jól végződjön.

A *Jancsi katona* című mesében a gaz kereskedő becsapja a király szolgáit. Ezzel háborút szít, melyben az egész katonaságból csak Jancsi marad. Ügyes legény, megszerzi a boszorkány csodalámpáját. A mesében beigazolódik a régi mondás, ha pénz van, becsület is van. A jóslásban, babonában még ma is hisznek. Itt is a király nem akarja lányát közkatonának adni. Jancsi, mint minden kiéhezett kifáradt katona, elveszti pénzét, ezért kidobják a palotából. A rozsdás lámpa, mint egy varázssvessző, megoldja a gondokat.

A farkas és a róka kimondottan farkaslaki népmese. Becsapós történetek sorakoznak benne. A székely furfangos ész győz a mesében.

A *Ladarc* című mesében megjelenik a Grimm-mese jele. Itt nem egy vércsepp a jel, hanem egy „pökés”. A mese hasonló az európai

mesék átlagához. A székely mese összefonódik az európai mesével. Az igazság mindig győz.

A *Ki a gazda a báznál?* címűben a férfi becsületét nyeri vissza. Ehhez egy kakas esze kell csak. A kötet apróbb vicces mesékkal fejeződik be.

Pücsök Mátyás nevének köszönheti és a sok félreértésnek, hogy megszerzi a király leányát. A nagy hasú molnár is ráébred arra, hogy nem számít a hasa, hazamegy szorgoskodni. A pórul járt pásztorlegényke, a címadó mese már ismertebb.

P. Buzogány Árpád meséskönyve a *Gyöngyöt tojó tyúkocska* című mesével kezdődik. A kapzsiság nem erény, a hirtelen gazdagodni vágyó ember hirtelen becsapható. Példa rá a fenti mese.

A fejsze, az osztor, a furulya meg a fukar molnár című mesében a nehezen keresett holmit nehéz ingyen odaadni. Főleg, ha becsapják az embert. A szegény legény tisztességgel szolgált, de a fukari molnár sajnálta tőle nem csak a bért, de az ételt is. Mindig becsapta és a végén elszerezte tőle nehéz munkával szerzett bérét. De a csavart eszű székely ember eszén nem járt túl. Így a méltó munkáért megkapta a malmot.

Miért nem kapta be a napot a piros kakas? címűben a nép túlzása tükröződik. Egy semmi kis történet mire a falu határába, sőt a király elé jut, a bolhából elefánt lesz. A helyzetet az ágrólszakadt kolodus oldja meg, elviszi a kakast.

A bíró igazsága ritka szép „mesegyöngyszem”. Az igazságos bíró megbünteti a pénzéhes gazdát és megjutalmazza az egyenes úton járókat.

A favágó meg a piros sapka című mesében a szegény ember favágásból él. Egy huncut törpe naponként ellopja eledelet. Cserébe egy piros sapkát ajándékoz, mely csodatevő, de csakis az igazság és becsület szolgálatában.

A Melyik a legjobb mesterség? című roppant tanulságos mese. Kiderül, hogy a legjobb mesterség az, amit az ember szeretettel végez. A munka csak akkor nem fárasztó, ha nem kínlódással, hanem szívvvel végezzük.

Palkó és az erdők ura: a király három fia közül a legkisebbik, Palkó az okos, a jó, az ügyes. A három királyfi megjárja az erdőt és ott

megtanul dolgozni, mert Palkót leszámítva semmihez sem értettek, csak a vadászathoz és a harchoz. Itt a munka nemesítő erejéről szerzünk tudomást. A mese természetesen jól végződik, Palkó lesz a király.

A béreslegény ezüstpénzei. A szorgos ember mindig megkapja méltó bérét — legalábbis a mesékben. Kincseket is, sajnos, csak a mesékben találni. A gazemberek is előbb-utóbb börtönbe jutnak. Az viszont csak a mesékben van, hogy a talált pénzt vissza is viszik a gazdájuknak. Ellenpélda is van a valóságban, de ritka.

A gazdag ember szerencséje: Az életben is előfordul az, hogy egyes emberek bármihez is nyúlnak, arannyá válik minden a kezük alatt. Egy mulatságos történetet olvashatunk. Minden baj, veszedelem nem csak jóra fordul, de még gazdagságot is hoz.

A címadó mese, az *Öregapó muzsikája*, az előző mesének talán pont az ellentéte. A szívből faragott muzsika mindegyre csak kárt okoz. Mintha az öregapónak lenne szánva minden baj. Bármihez fog, nem sikerül.

Az Erdélyi Gondolat e gyermeksorozata eredeti, rokonszenves, csodálatos kivitelezésű. A címlapokat és illusztrációkat Hadnagy Boróka és Jére Zsolt készítette.

Ráduly János székely népmeséi

Ráduly János: A muzsikáló tücsök.

Székely állatmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Ráduly János: A farkas és az őzike.

Székely állatmesék a Kis-Küküllő mentéről kiejtés szerinti lejegyzésben.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Ráduly János: Szép Fuvella története.

Székely népmesék a Kis-Küküllő mentéről kiejtés szerinti lejegyzésben.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Ráduly János: A legkisebb leány szerencsége.

Székely népmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Ráduly János: Király Bözsi hegedűje.

Székely népmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

A székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó új sorozatot bocsájtott szárnyra *Székely népmesék* címmel. A sorozat egyik fő szerzője Ráduly János, akinek legszebb mesegyűjtéseit is tartalmazza a sorozat (*A muzsikáló tücsök*, *A farkas és az őzike*, *Szép Fuvella története*, *A legkisebb leány szerencsége*, *Király Bözsi hegedűje*).

Az emberek mellett élő állatok számtalan mesére ihlették a székely embert. *A muzsikáló tücsök*, valamint *A farkas és az őzike* mesekönyvek csodálatos illusztrációit Nagy Zsolt készítette.

A muzsikáló tücsök meséje kétféle változatban is megjelenik.

Sok vicces történetet írtak az állatok rovására, melyek pont úgy, mint Jean de la Fontaine meséiben, tulajdonképpen az emberi ravasz-

ságot, rossz tulajdonságot tükrözik. A mesék hitelességét növeli a tény, hogy a gyűjteményben fel vannak sorolva a mesemondók.

A farkas és az őzike, valamint a *Szép Fuvella története* című mesekönyvekben a Kis-Küküllő mentéről összegyűjtött mesék eredeti népies kiejtésük szerint lettek lejegyezve. Mint minden mesében, a jó elnyeri méltó jutalmát. A szorgalmas ember megkapja igaz bérét, a lusta viszont csak kígyóban, békában részesül.

A legkisebb leány szerencséje című mesegyűjtemény éppen ezt tartalmazza. Címlapját és illusztrációit Márton Erika készítette.

A mesékben rendszerint a legkisebb gyerek jár szerencsével és a szegény ember fia vagy meggazdagodik, vagy király lesz. A gonosz ember elnyeri méltó büntetését. A ravasz hiába igyekszik, mindig veszít. Példa rá Az igazat éneklő madár vagy Az epret szedő királylányok és a vicces történet: Haragszik-e, gazduram? Egyetlen mese végződik szomorúan, a *Szép Fuvella története*, mely azonos a mesekönyv címével. A feljegyzés szerint a történet valós. Az elveszettnek tűnt fiúgyermek beleszeret saját húgába. A vér szava szólalt meg, csak ő nem értette.

A mesék általában a nép ízlésének megfelelően mindig jól végződnek. A hétköznapi ember nem szereti a drámát. Még a halottakat is feltámasztja valami csoda folytán, mint például *Király Bőzsi begedője* című mesekönyvben a címadó mese, mely pont a feltámasztott királyleány boldogságát ábrázolja. E kötetben még megjelenik egy bátor leány (Bátor Katica), aki a rablókkal is elbánik, mert a mesélő nép nem tűri az igazságtalanságot. Ha már az életben nem adnak a szegény embereknek igazat, a mesében muszáj.

Helyet kap a nép által megválasztott Mátyás király is, aki álruhás koldusként vagy diákként mindenhol igazságot szolgáltat vagy megvicceli az úri népet, mint a Mátyás király és az okos szántóvető mesében. A kötetet Réthi Botond és Bodó Hortenzia Kinga illusztrációi ékesítik.

A mesekönyvek nem csak olvasmányosak, de bárki, legyen az gyerek, ifjú, vagy felnőtt, egyformán élvezi.

Az öt Ráduly-mesekötet szerkesztője Beke Sándor. A könyvek kivitelezése nem csak szép, de kedvet is ad a könyv elolvasásához, szebb ajándékot szinte el sem lehet képzelni.

S csak hozzáfűzöm: éppen ideje volt, hogy Benedek Elek után valaki újraélessze a székely mesevilágot erdélyi gyermekirodalmunkban. Köszönjük az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónak.

Az Ószövetség bizonyágtétele egy kiváló író tolmácsolásában

Csire Gabriella:

Az Ótestamentum igazgyöngyei.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

2008-ban a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó újabb meglepetéssel kedveskedett az irodalom barátainak. A több évtizedes írói és újságírói munkásságára visszatekintő Csire Gabriella *Az Ótestamentum igazgyöngyei* címmel a Szentírás ószövetségi könyveiből ihletett 21 elbeszélését jelentette meg, mely által hozzáférhetővé tette/teszi az olvasók számára a Biblia bizonyágtételét.

A kötet Ábrahám és Izsák közismert történetével kezdődik. Az író nő szemléletesen domborítja ki a mennyei Atya Ábrahámnak szóló parancsát Kánaán földjének ígéretével együtt.

„Saját fiad lesz az örökösöd! — válaszolta az Úr. — Feleségedet, Sárát megáldom. Mához egy évre gyermeke születik asszonyodnak. Fiadat Izsáknak nevezd!” — ígéri továbbá a Mindenható. Isten ígéreteinek betartása Mózes IV. könyvét juttatja eszünkbe: „Nem ember az Isten, hogy hazudjék és nem embernek fia, hogy megváltozzék. Mond-e ő valamit, hogy meg ne tenné? Ígér-e valamit, hogy azt ne teljesítené?” (IV. Móz., 23:19). Isten kimondhatatlan szeretete mindenek felett való.

Nem vár emberáldozatot. A megszületet Izsák feláldozását csupán a hit próbájaként parancsolja Ábrahámnak (*Az égő áldozat*).

Csire Gabriella olvasmányosan tárja eléink *Este a forrásnál* című elbeszélésében Izsák és Rebeka összeházasodásának szinte regénybe illő történetét, melynek alakulása szintén Isten gondviselését példázza.

Izgalmasan írja le ama történetet is, melyben Jákob elvette csalással Ézsau elől az elsőszülöttséget, majd az atyai áldást (*Az atyai áldás*).

Újra Isten szeretetét mutatja fel Jákob és József története. A mindenki felett álló Józsefet testvérei irigységből fakadó gyűlöletükből eladják az izmaelitáknak. Később az egyiptomi főemberhez

szolgaként került József bár szerencsét hoz a házhoz, a feleség, Putifárné miatt tömlöcbe kerül. Isten szeretete itt sem hagyja el. Álomfejtő képességével hamar feltűnik s a fáraó házának gondviselője lesz.

„— Én vagyok a fáraó — mondta Józsefnek az uralkodó —, de nálad nélkül se kezet, se lábat ne emelhessen senki Egyiptom földjén.

Úgy is lett. Mindenki Józseftől kapta azontúl a kenyeret.”

A mű a lépésről lépésre történő gondviselés, a veszélyben sem való elhagyás klasszikus példája. A szerző érzékelteti azt, hogy Isten nemcsak a jóban van velünk, hanem a legnehezebb élethelyzetekben is meg tudja mutatni kegyelmét, szeretetét. Ez pedig arra kötelez, hogy ezzel a szeretettel feltöltődve jóval fizessünk a rosszért.

„— József odalépett öccséhez és a nyakába borult. Benjáminnal együtt zokogott felindultságában. Sorra megszókolta bátyjait is.

— Tí rosszat terveztetek ellenem — válaszolt József nyájasan. — De Isten jóra fordította a rossz szándékot” (*A kévék meghajolnak*).

Az író Mózés történetét feldolgozva újabb teológiai szempontokat hoz elénk. A rendhagyó gondviselés által felnevelkedett Mózeszt Isten az égő csipkebokorból szólítja meg. A természet törvényeinek felfüggesztése által (a csipkebokor ég, de el nem hamvad) mutatja meg hatalmát az az Isten, aki Pál apostol zsidókhöz írt levele szerint „tegnap és ma és örökké ugyanaz” (Zsid. 13:8).

A csodákat tevő Úr ekképpen parancsol:

„— Kiszabadítom népemet az egyiptomiak kezéből, és elhozom a tejjel-mézzel folyó Kánaán földjére. Indulj hát a fáraóhoz, és hozd ki Izrael fiait Egyiptomból” (*Az égő csipkebokor*). Az egyiptomi tíz csapás Isten büntető vesszeje. A bűn nem maradhat büntetés nélkül, hisz Isten igazságossága így követeli.

Isten a család, a rokoni kötelék védelmezője is. Ezt példázza Ruth és Boáz megható története (*Az elhullatott és fölszedett kalász*).

A továbbiakban Dávid király élete olvasható, aki 40 esztendeig uralkodott Izrael fölött. Bölcsessége, igazságossága már királysága elején megmutatkozik (*A napkeleti bölcs*). Nem véletlen, hisz ő maga is Istentől kapta a bölcsesség ajándékát. Számtalan zsoltára igazolja ezt.

Később Sámson története olvasható, aki Isten ereje által megtörte a filiszteusok uralmát. A hosszú haj viselete már önmagában is ószövetségi jelkép, az Úrnak való odaadó szolgálat szimbóluma. Egyértelmű, hogy Sámson, Isten szolgája fölényes diadalt arat. Az írásmű azonban remekül érzékelteti a hős eszközi szerepét (*Sámson, a hosszú hajú*).

Jób története Isten újabb oldalát mutatja be. Megtanulhatjuk azt, hogy létezik igazságtalan szenvedés. Lehet ez próbatétel vagy bármi más. Isten szuverén Úr, akinek joga van megmagyarázhatatlan dolgokat is elkövetni. Ha jogunk lenne bibliai személyiségeket példaként emlegetni, akkor ezt Jóbbal megtehetnénk.

„— Még mindig dicséred az Urat? — kezdett rá a felesége. — Átkozd meg inkább, és halj meg!

— Ha a jót elfogadjuk Istentől, miért ne fogadnók el tőle a rosszat is? — válaszolta Jób.” (*Az igazéltű Jób*)

A könyv következő részében az ószövetségi profétákról olvashatunk. Illés története megmutatja, hogy nem tűri, ha bálványokat imádunk helyette. Ahogyan első parancsolatában maga fogalmazza meg „Ne legyenek néked idegen isteneid én előttem.” (II. Móz. 20:3) Baál és Aséra profétáit egy éjszaka alatt kivégzik (*Bálványimádók*). A gyógyító Úr ereje *A leprás beteg* című elbeszélésben villan fel, míg az *Oroszlánverem* című alkotás Sidrák, Misák és Abednego története által mutat rá arra, hogy semmi sem árthat meg annak, aki az élő Istent szereti. Jónás próféta esete a tévelygőkön könyörülő, mindent látó és tudó kegyelmes Úr arcát ábrázolja.

„— Ninivében több mint tizenkétszer tízezer ember él, a nyájáról nem beszélve — mondta az Úr — s te elkívántad volna, hogy megsemmisítsem a várost mindenestül. Rest voltál, Jónás, önző s engedetlen! Most meg a hiúság gyötört (...) Megbocsátottam, mert szándékaikban nincs hiba!” (*Jónás, aki bűnbánatot hirdetett*).

A kötetet Beke Sándor szerkesztette, az illusztrációkat Keller Emese készítette. Meggyőződésem, hogy aki ezt a könyvet a kezébe veszi, minden bizonnyal közelebb kerül Istenhez.

Csíksomlyó (mindig) hazavár

Csíksomlyó hazavár.

Antológia.

Válogatta és összeállította: Dr. Brauch Magda.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

A székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó idén újabb antológiát bocsátott szárnyra *Csíksomlyó hazavár* címmel. Az írásokat válogatta és összeállította Dr. Brauch Magda, az olvasószerkesztés P. Buzogány Árpád, a borítólap Magyar Hunor munkája.

P. Buzogány Árpád *Előhang az antológiához* című bevezetője után a legszebb himnuszok és imák kerülnek olvasó közelbe. Az oly sokáig tiltott Kölcsey Ferenc *Hymnusát* Vörösmarty Mihály *Szózata* követi, majd egy 18. századi néphimnusz, a katolikusság egyik legkedveltebb éneke folytatja a sort. Lancsics Demeter pannonthalmi bencés szerzetes ekképpen imádkozik a Szent Atyához:

„Boldogasszony anyánk,
Régi nagy patrónánk,
Nagy ínségben lévén
Így szólít meg hazánk:
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!”

(*Boldogasszony anyánk*)

A *Csíksomlyói Mária-síralom* után Csanády György közismert *Székely himnuszának* két változata következik. A Petrás Ince János által feljegyzett *Csángó himnusz* is a mennyei Atya áldásaiért esedezik: „Mert mi is magyarok vagyunk, / Még Ázsiából szakadtunk. / Úristen, sorsunkon segíts, / Csángó magyart el ne veszítsd!”

Márton Áron 1946. évi pünkösdvásárnap csíksomlyói beszéde „*Európa a halálos bűn állapotában van*” címmel tétetik közzé az antológiában. Megható, ahogyan az egyházfő a hit melletti kiállásra s a zsarnokság elleni lázadásra buzdít.

Nagy Irén Márton Áron születésének 110. évfordulójára írott *Non recuso laborem* című műve után a világhírnévnek örvendett II. János Pál pápa *Üzenet Csíksomlyóra* című írása következik. „Erre a találkozóra, amelynek során szorosan összefonódtak a Szűzanya körül, lehívom a Szentlelket, hogy halmozzon el minden résztvevőt ajándékainak bőségével” — írja.

Régi csíksomlyói köszöntő ének című költeményében a szerző a Szűzanya Istennél való közbenjárásáért fohászkodik. A kötet több Máriát dicsőítő énekkel folytatódik (P. Papp Asztrik OFM *Csillag a Somlyó-hegy felett, Mennyeek Királyné asszonya, Máriát dicsérni hívek jöjjetek, Mária serkentett arra, Üdvözlégy Mária, Tengernek csillaga*) „Üdvözlégy Mária, tengernek csillaga, / Mindenkor Szűzanya, mennyország kapuja! / Téged keresünk, hallgass minket, / Szent Fiadnak ajánlj minket, / Ó, szép Szűz Mária!” (*Üdvözlégy Mária, Tengernek csillaga*)

Két prózában írott imádság is bekerült a válogatásba (*Ima a csíksomlyói szűz Máriához, Ima a székegy népért*). Mindkettő a közbenjáró Istenanya érdemeit magasztalva kéri a Mindható áldását.

A *Székegy miatyánk* az úri imádság parafrázisa: „Tied lesz a hatalom, dicsőség, / Ki belénk oltád a hitet, / Amely belénk, múltunkban bízó, / S jövőnk szülő reményt vetett.”

Bajna György *Ima* című versét Beke Sándor *Bűn* című gyöngyszeme követi, mely a bűnbánat hiteles és művészi kifejezése:

„... Uram,
és bocsásd meg bűneimet,
roppantul nehéz a hátizsák,
a képmutatás,
az átkozódás,
s a sok hazugság:
ezt a gyarló hátizsákot
segítsd levenni vállaimról,
Uram ...”

Sebestyén Péter *A csíksomlyói búcsú* című esszéje után újabb Mária-énekek következnek (*Nagyasszonyunk, hazánk reménye...*, *Egészen szép vagy, Mária!*, *Baricz Lajos: Mária, anyám*). Boldizsár Dénes *A csíksomlyói pünkösdi búcsú történetébe* nyújt betekintést, míg P. Boros

Fortunát OFM *A csíksomlyói kegysszobor történetét* taglalja. Újabb Mária-versek után (*Lorettoi litánia, Nyíljon ki szívetekben*) Reményik Sándor újjászületése utáni áhítózásának ad hangot:

„Szomorúan zendül egyetlen ígém:
Hogy születhetik ujjá, aki vén?”

(*Pünkösdi szomorúság*)

A pünkösdi búcsúval két remekmű is foglalkozik (Nagy Irén: *Csángó asszony a búcsún*, Tankó Gyula: *Gyimesiek a pünkösdi búcsún*), majd Szent István király alakja villan fel:

„Előtted könyörgünk, bús magyar fiaid,
Hozzád fohászkodunk árva maradékid.
Tekints, István király, szomorú hazádra,
Fordítsd szemeidet régi országodra.”

(*Szent István királyhoz*)

A *Boldogasszony anyánk* című írásmű szintén a magyarság ügyéért könyörög. Bajna György és Peti Lehel alkotásai után Beke Sándor jelentkezik, hogy régi templomtornyába ismét felgyűjtsa a méceszt, majd gyönyörű költeményében II. János Pál pápának állít emléket (*Ismét felgyűjtom a méceszt, A szeretetnek nincsen temetője*).

Átölelt a lelked

Beke Sándor: Átölelt a lelked.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2010

Beke Sándor székelyudvarhelyi költő 2010-ben új kötettel ajándékozta meg a szépirodalom barátait. Könyvének címe: *Átölelt a lelked*, benne 2008–2010-ben írott költeményeit tárja olvasóközönsége elé. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó által publikált kötet borítóját Péter Katalin illusztrációja ékesíti.

Beke költeményeinek zömében a szerelem hangja muzsikál: *Álmod ágyán, Találkozás, Hegedűszónata, Napozás, Ha rossz vagy*. Ezt az őszinte és nemes érzést így ecseteli a költő:

„A lélek,
a lélek,
a lélek — szívem,
nem egy kerítés a tanyán,
amit olyan könnyű átugorni;
nem lehet azt megkerülni,
mint a virágágyást,
elküldeni sem lehet,
mint egy megcímezett levelet,
hűteni sem
vagy fűjni sem,
mint a forró levest,
megfogni sem,
mint egy könyvet vagy egy üveget,
lerázni sem,
mint fáról a megszáradt levelet —
A lelked jött
és itt volt velem;
jó volt,
s most el merem mondani:

magamban mindig
csak így éreztelek.”

(*Találkozás*)

Ébrenlét című költeménye rendkívül érzékeny:

„Emlékszel?
Csillagot választottunk
magunknak az égen,
hogyha nem vagyunk együtt,
akkor is láthassuk egymást.
Ezért emeljük fel annyiszor
szemünket az ég felé,
mert képzeletben
megsimogatjuk egymás arcát
— és bizonyossá válik
szerelmünk ébrenléte.”

Külön kategóriát képeznek a kötetben a szerző hitbuzgalmi versei. Különösen szép az *Esdeklő ima*, a templom harangjára emlékeztető képverse:

Ha
tévedtem,
bocsáss meg, Istenem,
mert ez a bocsánatkérés
olyan erős és igaz, mint a
templom ércharangjának
messzi hangja: megszületett,
mert megkondult bennem
a vészjelző harang, saját magától
szólalt meg bennem. Bocsáss meg nekem,
Istenem...

(*Esdeklő ima*)

Az ima fontosságára hívja fel a figyelmet *Az esti ima* című versében is:

„Este ismét imádkoztam,
nem azért, mert eszembe jutott,
nem mondta senki,
hogy ezt tegyem,
mégis összekulcsoltam a kezemet.

Este ismét imádkoztam
és magamba szálltam:
nem kértem semmit,
nem könyörögtem,
csak megnyugtattam a lelkemet.

Este ismét imádkoztam,
s bocsánatot se kértem,
magamtól ismételtam el
azt a szabad imát, melyet először
gyermekkoromban mondtam el.

Este ismét imádkoztam,
majd a vérré vált
miatyánkot suttoztam el.
Elalvás előtt, fáradt fásultságban
megöntöztem száradó, sivár lelkemet.”

Más alkotásai a lélek kérdéseit taglalják (*Eltérés, Lakhely, Megbeszélés, Lebulló falevél, Fiatalság*). „Egyedül sétálok / a lélek kertjében.
// Itt vihar készülődik, / nagyon fúj a szél, / vadul hajladoznak a fák. //
Leülök egy régi rönkre / és elgondolkozom: / vajon miért?
// Elkövetett / tévedéseimet / számolom...” — írja *Aritmetika* című versében.

Beke érdekes módon szól a költészetről, s annak helyéről, szerepéről *Luxuscikk, Meghatározás, Elmélkedés, A könyv szerencséje* című költeményeiben. Frappánsan, de kritikus hangvétellel ír a mai érthetetlen, modern versekről: „Néha zavaros / gondolatmenettel / ér

véget / a modern vers, / nem érti senki, / vagy aki érti, / csak azt érti, / hogy a végén / mégsem érti, / de szép, / mert rímel. // A kritikus jóbarát / mégis azt mondja: / — Ez az, fiú, / csak így tovább!” (*Kényszer-rím*)

Beke Sándor meghatottan emlékezik vissza nagyszüleire *Por* című versében. A szülőföld, a székely falu emléke elevenen él ebben a költeményében: „...véget ért minden, / a háború, / s aki férfiember hazajött, / az hazajött, / itthon volt, / s aki nem, az ottmaradt, / s eltemették — / nagyapám mesélte, / aztán béke lett, / a falu fölött / aranynap csüngött / a reggeli égen, / nannnyáddal / elindultunk újból, / s apáddal, / Évi nénéddel / meg Aranka nénéddel együtt — / szekerünk felverte / a port a faluvégen... // Nagytatát és nagymamát / lajtorjás ökrös szekéren / vitték ki a temetőbe — / ugyanazzal a szekérrel, / ugyanazon a porverte úton. // Nincs nagytata, / s nagymama sincsen, / de az ökrök még sokáig / vártak a kapu előtt — / majd elunva a semmittevést, / a lajtorjás szekérrel együtt / visszaandalogtak a történelembe.”

Megragadóak a költő képversei is (*Az esernyő, Orbán Balázs kopjafája*).

Áprily Lajos írta: „a forma a gondolat kelyhe”. Beke képversei mély üzeneteket tolmácsolnak az olvasó felé.

A 2010-ben megjelent *Átölelt a lelked* című verseskötet mara-dandó lélek-élményeket tartogat a szép vers rajongói részére.

A költő fészülő tekintete

Beke Sándor:
Tekintetemmel megfészüllek.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2012

Beke Sándor *Tekintetemmel megfészüllek* című verskötete a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál látott napvilágot 2012-ben. A borítót Beke Sándor Olivér, illusztrációját pedig Péter Katalin készítette.

Beke Sándor ebben a könyvében is szeretettel tér vissza mindenkori szülőföld-témájához, s a szülőföld iránti mély tisztelettel, fennkölt hangon vall a Hargita alatti vadregényes és mesés tanyavilágban, Ivóban írt verseiben (*Elégia a Hargitához*, *A téli Hargita*).

„Végre itthon vagyok.
Előttem áll moccanatlan
szent hegyünk,
mint egy égisz óriás,
a Hargita.
Borzos fenyves-
fejével köszönt,
ahányszor hazajövök.
A szívem elszorul:
mintha mindent
tudna rólam,
s mint tékozló fiút
mindig visszafogad.”

(*Elégia a Hargitához*)

Költeményében a téli Hargita gyolcsszínű óriás, a kemény évszak havasi gyopár-jégvirágokat karcol a költő kunyhójának ablakára, s ebben a fehér világban körös-körül a fenyők „cserepei” alatt

körtáncot járnak a hópehely-virágok. Beke gyönyörű hasonlatban megvallja, hogy a fenyő nem más, mint a Hargita lantja, s ezt a lantot nem ember, nem földöntúli lény, hanem „mítosz pengeti”, majd így írja le tovább a téli Hargitát:

„Elek apó lett,
mesekönyvet ír
a tél a Hargitán,
s miközben
dermedt kezében
hegyes jégcsappal
rója a mesét,
a hegy vállára
tovább hull a hó,
s én
gyermeki lélekkel,
megszólítom a hegyóriást”.

A *Decemberi fenyő* is gyönyörű költemény. Beke versében ez az áldott fa mindig lábra áll, nem hagyja el a kerítést se, a szülőföldet se, de még a távoli határt se. Nem alázkodik meg senki előtt és szerénységében ékes koronáján nem csillog drágakő, gyémánt. Mégis király ő, akit messziről felismernek, aki előtt ott áll a költő és beszelgetésbe elegyedik vele, majd tekintetével megfésüli:

„December van,
belepett a hó.
Tekintetemmel megfésüllek,
s hogy ne fázzál
— új évszakot sürgetve —,
képzeletben lerázom
rólad a fehér ruhát,
hátha így
hamarabb tavasz lesz...
Pedig tudom,
hogy ez

csak egy álom,
téli ábrándozás...”

A kötetben sorakozó hitbuzgalmi versek is szépek, értékesek. *Isten* című költeményében a mindent megbocsátó szerető mennyei édes Atya jelenik meg. Az az Isten, aki a szitkozódásra, káromkodásra, haragra is a legnagyobb szeretettel és megértéssel válaszol:

„És egyszercsak megéreztem,
hogy a sok kicsinyesség,
fölösleges dac és mérég,
a hétköznapi gyarlóságok
ingoványában
nem hagy elveszni.

Magához ölel,
s fölemel az Isten.”

Az én miatyánkom című ima-parafrázisa András Ágoston *Miatyánk*jára emlékeztet, mégis más. Beke Sándor versében több a szeretet és az alázat.

„»Legyen meg a Te akaratod«
a világegyetemben,
ahol már
régóta rend van,
megszokott helyükön
állnak őrt
a csillag-katonák,
akik nem hajladoznak,
csak fényüket küldik
Feléd,
és kórusban zengik:
»Miatyánk«”.

A költő istenimádó, igaz érzésekkel, jósággal megáldott lélek. Munkájával talán részt vehetne a mai hitetlen emberek evangelizálásában.

Beke ötletgazdagon ecseteli az élet-halál kérdéseit is *A csend hajóján*, *A színész halála*, *Kitaláltalak*, *Szaladgálás*, *Mintha* című verseiben.

„Zsong a nézőtér.
Kezdődik az előadás.
Tapsolnak.
A színész elkésett az előadásról.”

(A színész halála)

A helyzet tragikumai változatos művészi eszközökkel mutatkozik meg Beke Sándor verseiben, a végletek pillanatait nagy empátiával éli meg a szerző.

A verseskönyvben a művészetről s annak szerepéről is vall a költő (*Elmosolyogtam magam*, *Íróeszköz*). Igényes alkotó az, aki csak az értékes szépirodalmat szereti.

„ismert költő verseit olvastam,
s nem értettem meg azt,
hogymégis
hogyan jelenhetett meg
ez a kötet?

A sorok között
alig sziporkázik
egy kicsi értelem,
csak egy vízszintesen szakadozó
gondolatmenet botladozik,
s egy erőszakos szellemi törtetés,
valami nagyon nagyot
mondani akarás —”

(Elmosolyogtam magam)

Képverseivel is maradandót tett az olvasó asztalára Beke Sándor (*Kitaláltalak, Állomás, Gyertyaláng, Szaladgálás, Mintha, A kirakatrendező néni, Melegítés*). Legjobban a *Karácsony*, s *Az éjjeli lámpa* című képverse ragadott meg: az előbbiből karácsonyfa, az utóbbiból lámpa alakja rajzolódik ki. Minden képverse egy-egy remek ötlet és kidolgozott irodalmi alkotás.

Beke Sándor költeményei sokszínű, értékes, érzelem-gazdag alkotások. Szívből ajánlom a verskedvelő olvasónak.

Isten virágoskertjétől Erdély kapujáig

Beke Sándor: Erdély kapujában.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó —
Erdélyi Pegazus Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2017

Beke Sándor: Virágok Isten kertjében.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2017

Beke Sándor 2017-ben két új verseskötetet tett le e szép műfajt kedvelő olvasó asztalára. Mindkét könyv kiadója a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat. A kiadványok címe: *Virágok Isten kertjében* és *Erdély kapujában*.

Virágok Isten kertjében című versgyűjteménye igen gazdag és változatos. Beke *A szénnászékér* című ciklusban a természet szépségeit sokszínű művészi eszközökben bővelkedő képekkel írja le. A *Zongoraszonáta* című vers gyönyörű alkotás, a kortárs őszi líra egyik gyöngyszeme:

„A szürkületben dalt hallottam az erdőből,
a cserefák alól jött a dal, furcsa volt.
Nap búcsúzott, Hold köszöntött —
én hallgattam a muzsikát.
S miközben a dallamokhoz közeledtem,
megdöbbsentem, amikor megláttam:
sárgulni készülő cserefák alatt
fehér versenyzongorán
lenge mezei virág-köntösben
önfeledten zongorázott
a szerelmesen búcsúzkodó nyár.”

Az *Őszi szivárvány* című költeményében az ősz (is), még akkor is, ha az elmúlás évszaka, szépen és lassan építkezik: megteremti a narancsszínű évszak fényeit, „szeszélyes muzsikájában” eljátssza a nyáresti dalokat, s az eső utáni bodor fellegek alól a költő szívébe „tálalja” talán az utolsó őszi szivárványt.

Harmónia című, megkapó képversében a költő, mint egy tinédzser, az erdőben a fák alatt füttyörészik:

„love storys füttyszómra
a fejem fölött átnyúló
nyirkos faágaktól
bánatosan búcsúzkodni kezdenek
az őszi fényben egyenként
l e h u l l ó
s
t á n c o l ó
f a l e
v e l e k”

A szerelem, ez a kínzó, de patyolat tiszta, őszinte emberi érzés örök témája a költőnek. *Éjszakai virágcsokor*, *Ha úgy érzed*, *A vers varázslata*, *Látlak*, *A szénnászékér*, *Még mindig szeretlek* című alkotásai tanúskodnak erről.

Az *Éjszakai virágcsokor* tulajdonképpen egy lélekvirág. A költő kezében van, de a kedves nem látja, mint ahogy a szerző lelkében sem látja a költő lelkét. A virágcsokor sorsa egyértelmű: a kedves előtt állva, átnyújtja neki:

„A lélek kötötte csokorba,
nem látod?

A virágkötők éjjel alusznak,
nem kötnek virágot...
Mégis, mégis csokrot tartok a kezemben,
látod-e, virágom?...”

A *Látlak* című versben a kedves szeme „meghallgatta” és megszólaltatta a költőt:

„Szíved, az a régen feltalált
tökéletes motor,
szerelmes szívemben
szüntelen dorombol.

Ezért vagyok most itt,
véletlenül, érted,
kedvesem, elégiám,
eposztöredékem.”

A *szénásszekér* című vers kimagaslóan nagy, de szomorú költemény. A nyár végén a mező összes virágai, melyeket a költő a kedvesnek szánt, megszáradtak és fel-kerültek egy szénásszekérre, megszűnt a virágkozmosz, fent a Napnak már nincs ereje, de ennek ellenére

„... vöröslík,
ég még,
mint a szerelem
az istenadta emberformában,
a testben.
Hamarosan előbukkan
a földből az őszi kikerics,
szép, sima lesz a mező,
mintha valaki
különös rendet teremtett volna rajta,
évszakváltás előtt lekaszálta
szőnyegéről szeretett virágainkat.
Rend lesz most és tisztaság
a réten, a mezőn.

Csak az utolsó mezei virágok
hullámszó emléke
marad nekünk,

és az az álom,
amely a tied lesz,
amit én álmodtam meg neked
a sárguló tölgyek alatt,
ahol egy virágmintás
fehér zongoránál
te játszottál kotta nélkül
s akit én szívemben
búcsúzkodó nyárnak neveztem.”

Istent is idéző, hitbuzgalmi versekkel ebben a kötetben is találkozunk. A *Gyors utazás* című versében a költő inkább a gyors személyes találkozást óhajtja Istennel, mintsem hogy kérvényt nyújtson be neki egy valamikori fogadóórára, beszélgetésre:

„inkább felutazok Hozzád,
talán óvodáskoromban
épített pléhrakétámmal,
csak pár percre
vagy pillanatra.
Istenem!
Hozzád járulok,
hogy segítsd meg,
és sokáig éltesd —
Őt,
akit szeretek!”

Az *Esti fények*ben a jóságos, a nagy, a mindenható Úr világosságot teremtett az emberiségnek:

„A világegyetem szívében
meleget árasztó kandalló mellől
gyémántköves csillagfoteljéből
fölkelt Isten,
s felkapcsolta nekünk
azt a nagy,

csillagmiriád égőből sugárzó,
sokágú fénycsillárt az égen —”

Zsebversek sárga villamoson utazóknak című ciklusa zsebversek, azaz pár soros alkotások. Üzenetük, mondanivalójuk csattan, hökkent és szikrázik az olvasóban.

Zsebversei között is találunk vallásos verseket. *A lélekgyakorlatban* címűben

„szebbé teszed a lelkedet.
Megedzed, s ettől más lehetsz:
melegszívű, megbocsájtó, engedelmes —
sokkal jobb és emberibb, s hűségesebb.”

A Vasárnap délután címűben, a templomozás után a szószékről hirdetett ige a templom kertjében „az arany gömbtuja melletti / megkopott padon / lábait pihenteti ...”

A Döbbenet című szösszenetében összekulcsolt kezű öreg néni áll a leomlott templomtorony előtt — imádkozna. *A Karbantartásban* templomozás folyik, a hívek

„Kopott padokban ülnek.
Imádkoznak. A pap beszél.
A lelket tartják karban.
A karban hívők énekelnek,
a kántor zenél.”

A Kiűzetés Egyiptomból című vers köszönetnyilvánítás. A „nagy út” előtt ajándékba kapott Bibliának a köszönete.

Az élet nagy és mindennapi kérdéseiről szól pár alkotása (*Ennyi, Pótcselekvés*). Az utóbbiból idézek:

„Sokan tartanak ebet.
Kutyás világ lett.
Így pótoljuk mi, emberek,
a hiányzó szeretetet.”

Bármennyire rövidek ezek a négy- vagy ötsorosok, a természet ezekből a rövid versekből sem hiányozik (*A fagy virágai, Korzó, Ferde, Szülemények, Hajladozás*). Talán legkedvesebb ezek közül a *Korzó* és *A fagy virágai*:

„Elhervadt a hóvirág, s az ibolya.
Cseresznyefák virágoznak.
A bárányok ugrálva nekierednek
a zsenge fűkorzónak.”

(*Korzó*)

„Befagyott tó fölé hajlik
A zúzmarás fa.
Koronáján fehér csillagok —
Míntha tavasz lenne, s virágozna.”

(*A fagy virágai*)

E ciklusból befejezésül pedig hadd említsem meg Beke szerelmi költeményeiből a *Tánc* című versét:

„Átölelek. Szól a zene.
A lassú tánctempóban érzem
selyemruhádön át,
ahogy bordáid ívét felvette forró tenyerem...”

A költészet varázslat, a vers varázslata. Ez a varázslat az, amelyben a költő is verssé válik, és titokban beköltözik a kedves lelkébe. Befejezésül hadd idézzem az eredményt, azt az aktust, amikor a jó és szép művészi alkotás eléri célját és maradandót ad az embernek:

„Este, amikor elfáradtál,
s már semmi dolgod nincsen,
leveszed polcodról a könyvem:
s én vers leszek benned —

Mint egy szerelmes vallomás
a mandulafák alatt
a virágillatos teraszon
Szemiramisz függőkertjeiben.”

(*A vers varázslata*)

*

Erdély kapujában című verskötetében Beke Sándor újra megpengeti a szülőföld iránti szeretet húrjait. Az *Áldás az egész* című ciklus indító versében a székelykapun, mely az anyaföldre beengedi a hazatérő vándort, csillag ragyog:

„Öreg kapuzábén tündöklő csillag,
tulipán, palmetta, inda, szőlőfürt.
Engedj be zsindegyel fődött kapudon,
te élő mítoszt üzenő anyaföld.”

(*Erdély kapujában*)

Ötletes képverseiben mintha a székelykapu fölött ragyogó szivárványon szőke tündér lépkedne (*Fátyolos habruhában*), s a havasi szélcsendben a tanyán, a konok hidegben, a székely házak kéményeinek füstjére támaszkodik a téli tájra boruló ég (*Szélcsend a havason*).

A székely emlék értékes, magasztos és örök ajándék annak, aki a legendás földre téved:

„Székelyföldi vándorúton
szeretetből tarisznyáltam.
Hitet innen merítettem
a legendák világából.

Hazafelé ajándéknak
másvalamit mit vihetnék?

Székelyskapu, fenyves, derék,
maradj velem, székelys emlék.”

(*Hazatérő vendégeknél*)

Bekének *Ez a föld című* verse Magyar Lajos *Van olyan föld* című költeményét juttatta eszembe: „Van olyan föld, kinek fiává lenni / nem kényszer, de jó, de kell, / van olyan föld, mely értelmünknek / nem himnuszt — parancsot énekel.” Beke Sándor ezt a gondolatot így dolgozza fel saját költői nyelvén:

„Vagy csak nem akar elengedni,
vagy csak vonzásköre mágneses,
vagy csak itt lakik az Isten is,
vagy csak nem tehet másként.

Vagy csak szeretve fogja a kezemet,
vagy csak tehetetlen és szegény,
vagy csak szelíden simogat, szeret,
vagy csak nekem nyújt kezét másképp.”

(*Ez a föld*)

A költő látja, érzékeli, mennyire elfajult a mai világ. Az *Ittfelejtett csönd* című ciklus *Elfajult világ* című versében írja:

„Lefelé tart
az erkölcs síkos csúszdáján
az emberi jellem.

Csak azt nem tudom,
meddig bírja még e zuhanást
a lélek?”

Beke a sok gonoszság mellett azonban észreveszi Isten legnagyobb ajándékát, a szeretetet is. A *varrógép* című költeménye hozza ezt az „ajándékot”: kint havazik, bent tűz melegít, s ebben a meleg-

ben nagymama varrógépe kattog. A tű alatt ajándék készül az unokának. ...Mert ünnep közeledik:

„Bent a szobában meleg van.
Nagymama
figyelmesen nézi a varrótalpat.
Majd egy pillanatig megáll.
Míg megtörüli az izzadtságtól
elhomályosodott szemüvegét,
egy pillanatig
megvillan előtte az unoka arca.
Majd tovább dolgozik.

A munkában
a szeretet mindent átölelt,
még a varrógépet is —
a kattogó fekete vasmasinát.”

A költőnek Istenre utaló és mutató versei, hittel telített versszövegei ebben a kötetben is megragadnak *(Az égi katlan, Igazság, A lélek hangja)*.

„Vörös az ég alja,
lila,
szürke,
háborgó hopikék.
Szikrázik,
cikázik az ég alján
a tűz.
Isten begyújtott
az égi katlanban.

Kenyér kell.
Friss pékáru
az ember lelkének.”

(Az égi katlan)

„Ilyenkor mindig
felnézek a kösziklára,
mert tudom,
hogy a mester
mégsem hagyott magamra:
a szikla szürke dobogóján
kottával és pálcával
ott áll az Isten,
az én örök karmesterem.”

(A lélek hangja)

A kötetben rengeteg a szellemes és érdekkeltően kigondolt képvers. Csak néhányat említek: *Fátyolos habruhában*, *Szélcsend a havason*, *Kincs*, *Nem vagyok egyedül*, *A lélek kertjében*, *Égi lecke az embernek*, *Szendvicsdíz*. Rendkívül értékesnek találom az *Angyali körforgás* című versét, mely karácsonyfát ábrázol, *A híd* címűt, melynek alakja is önmagáért beszél, az *Örökre* című képversét, mely a Napot tárja elénk:

„Ha ki-
alszik a Nap,
örökre bezár a D-
vitamint forgal-
mazó pati-
ka.”

Mikor pihen a század
avagy
a hetvenes-nyolcvanas évek
legszebb román versei
Beke Sándor tolmácsolásában

Beke Sándor:
Mikor pihen a század.
Műfordítások román költők verseiből.
Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2019

Mikor középiskolás koromban műfordítói tevékenységemet elkezdtem, értetlenül szembesültem Kosztolányi Dezső műfordítás-elméletével: verset írni annyit jelent, mint „táncolni”, „műfordítani mégis annyi, mint gúzsba kötötteen táncolni”. Akkor, kezdetben arra gondoltam, hogy a hiteles műfordítás a tartalom mellett vissza kell hogy adjon az eredeti költemény formáját is. Később már gyakorló műfordítónak döbbszemtem rá, hogy sokkal többről van szó: a műfordítónak bele kell bújni „a költő bőrébe” (Vasile Dan), teljesen azonosulnia kell a költő gondolat- és érzésvilágával.

Ez a művészi aktus rendkívül jól sikerült Beke Sándor székelyudvarhelyi költőnek, akiről hirtelen az olvasó azt hinné, hogy a 2019-ben megjelenő *Mikor pihen a század* című műfordításkötetének megjelenésekor új műfordítót avatunk Erdélyben. De nem. Beke Sándor műfordítónak már a '80-as években jelentkezett az akkori napi- és hetilapok, folyóiratok (*Ifjúmunkás, Brassói Lapok, Korunk* stb.) irodalmi rovataiban: kezdetben a '70-es, '80-as évek román költőinek a verseit, később romániai magyar költők költeményeit is tolmácsolta kimagasló román irodalmi kiadványokban (*Steaua, Transilvania, Almanahul Asociației Scriitorilor* — Cluj, *Tribuna, Interval*). Az idők során műfordítói tevékenységéről több interjút is közöltek. Bekével a *Brassói Lapok*ban, *Hargitában* és *Udvarhelyi Híradóban*, ahol a székelyudvarhelyi alkotó őszintén vallott az átköltésről, az

idegen nyelven írt művek átélésének mikéntjéről, magáról a műfordítás „mesterségéről”.

Beke Sándornak *Mikor pihen a század. Műfordítások román költők verseiből* című kötetében a műfordítások szinte ikertestvérei a román alapszövegeknek. De kikről is van szó, kiknek az átköltött versei szerepelnek voltaképpen ebben az értékes, rendkívül változatos műfordítás-gyűjteményben, melyeket én személy szerint, talán szubjektív módon, a hetvenes-nyolcvanas évek legszebb román verseinek tartok? Olyan neves román alkotókkal találkozunk a könyv lapjain, mint Horia Bădescu, Maria Banuș, Ana Blandiana, Mariana Bojan, Nina Cassian, Virgil Cărianopol, Mircea Cărtărescu, Gabriel Cojocaru, Ioana Crăciunescu, Daniela Crăsnaru, Ion Cristofor, Vasile Dan, Simion Dascălu, Mircea Dinescu, Victor Felea, Magdalena Ghica, Sorin Grecu, Petru M. Haș, Florin Iaru, Vasile Igna, Ștefan Ioanid, Dumitru M. Ion, Ion Iovan, Eugen Jebeleanu, Mariana Marin, Angela Marinescu, Virgil Mihai, Ion Mircea, Ion Mureșan, Viorel Mureșan, Alexandru Mușina, Gabriela Negreanu, Marta Petreu, Adrian Popescu, Alice Violeta Popescu, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Prelipceanu, Aurel Rău, Nichita Stănescu, Nicolae Stoie, Lucian Vasiliu, Dan Verona, George Vrânceanu.

Nő lévén mindig előszeretettel és érdeklődéssel olvasom a mindenkori „asszonylírát”. Ana Blandiana *Reflexul sensurilor* című verseskötetét 2007-ben fordítottam magyarra. Beke Sándor műfordításkötetében külön élmény volt számomra elolvasni a kortárs román költészet fejedelemasszonyának, Ana Blandianának lírai gyöngyszemét, a *Hon* című verset. A közismert alkotás Beke tolmácsolásában művészien adja vissza az eredeti vers szépségét, hangulatát:

„Benned nem vágyom senkire,
Örököld
Álmába lenyugvó föld,
S idegen vagyok, ha átlépem
Fáradt fürtjeid határát.
Álmaimban is a te nyelvedet beszélem,
S meséket is csupán neked mondok el,
Mulandó paradicsom,

Mulandó gazdám.
Kint sűrű köd van
És hideg,
A száguldó időben
Lassan este lesz,
De milyen jó és meleg az a hely,
Ahol egymás otthona vagyunk.”

Maria Banuş (1914–1999) *Találkozás, azután* című versének világga Beke fordításában szó szerint megrendítette a lelkemet:

„— Apja kislánya, mi van kacsóidon?

— Vér van, édesapám. Játszottam.
Megöltek. Öltem.

— Milyen csúnya játék.”

A mű tragikuma remekül rajzolódik ki a fordításban. Beke tudja, érzi, mi rejlik a sorokban és a sorok mögött. Ennek köszönhető az, hogy minden versátültetése egy-egy kis remekké terebélyesedik.

A kötetben Nina Cassian (1924–2014) a másik költőnő, akinek verseire felfigyeltem. *Repetitio* című költeménye páratlan érzékenységgel szólal meg magyar nyelven:

„Egy fűszál,
egy megfeszült fűszál,
egy merev fűszál, akár egy szempilla,
egy fűszál bejárja a földet
pusztaságát megédesítve,
egy fűszál megszámolja évszakaimat,
egyenként,
négyesével,
és várja, hogy lassan
egy fűszál legyek, egy fűszál.”

A fordításban érezhető Beke Sándor szeretete az alapszöveg iránt. A lélek segítségével, közbenjárásával végzett átköltései minden körülmények között meghozták és meghozzák átültetéseinek gyümölcsét.

Továbbá örömmel olvastam a kötetben Eugen Jebeleanu (1911–1991) költeményeit is. A Herder-díjas költő *Surîsul Hiroshimei* (Hirosima mosolya) című háborúellenes, humánus üzenettel telített elbeszélő költeményéből 2000-ben lefordítottam néhány fejezetet. E nagy költemény szerzőjét úgy tartom számon, mint a XX. század egyik legnagyobb költő-egyéniségét. Egyébként Jebeleanunak nemcsak a költeményei, hanem a magyar irodalomból végzett fordításai is utolérhetetlenek. Nem véletlen az a tény, hogy halála hírért még a Kossuth Rádió is közölte. Ezért örültem annyira, amikor Beke antológiájában ismét találkoztam ezzel a zseniális költővel. *Bizonytalanság* és *Lecke* című versei kitűnő átköltések: az élet és a halál páratlan lírai kivitelezésben jelennek meg bennük, s ez is a tehetséges műfordító érdeme.

„Viselt bakancs a testem.
„Mintha még tartana” — sottogom.
Átmegyek az esőtől ringatott erdőn,
S az esőtől átázik bakancsom.”

(*Bizonytalanság*)

„Meg kell tanulnom, hogy kell meghalni,
mert élni az ember tudja, miként kell,
meg kell tanulnom az énekbe eltűnő madaraktól,
a rózsába lecsúszó égtől,
s a pataktól, mely gondtalanul elvész
a halak pénzein.”

(*Lecke*)

Mircea Dinescu is nemzetközi hírnévnek örvendő költő. Közéleti tárgyú verse sokat mondó a mai álszent, köpönyegforgató világunkban:

„Lyuk tátong a padlóban:
se nem kapitalista, se nem kommunista,
egy pártmentes lyuk.
Annyira áttetsző,
hogy tagja lehetne az Akadémiának.
Annyira éretnes,
hogy feleségül venném.
Ha nem gyötörne az a gondolat,
hogy a végén
megcsal egy egérrel.”

(A kételkedő vőlegény)

Aradi lévén külön öröömre szolgált, hogy szülővárosom két jeles szerzőjére is rátaláltam Beke műfordítás-könyvében. Az egyik Vasile Dan, az aradi írószövetségi fiók elnöke, a másik Petru M. Haş költő, publicista. Mind-két költőhöz erős érzelmi szálak fűznek, ezért is érdekeltően vettem kezembe munkáikat. Utóbbinak meghatott magyarul is hiteles és szép lírai vallomása:

„Mióta egy őszben meghaltak a költők
a parkban a lantok egymagukban
sírnak a fákön
a harmaton túl
te is úgy zokogj majd mint egy elfelejtett
lant.

Lehet havazni fog
lehet hullni fog az eső
egem végigvonul a faágakon
a vizes leveleken
tehozzád.”

(* * *)

Beke Sándor kitűnő műfordító, erős stilisztikai érzékkel rendelkezik, rendkívüli tehetséggel bújik bele a forrásnyelv szövegébe, így

élve át azokat a költői lelkiállapotokat, melyeknek mindig megtalálja a legodaillóbb szót, kifejezést, az eredeti műhöz hasonlóan magas művészi színvonalra emeli a célnyelvben a magyar szöveget.

A lexikoni meghatározás szerint a műfordítás „szépirodalmi művek áttétele egy nyelvből a másikba. Az ily fordítás már céljánál fogva sem törekedhetik másra, mint hogy a fordított mű ugyanazt a hatást tegye, azt a gyönyörérzetet keltse, amit az eredeti. Ebből következik, hogy költőt csak költő, lírai költőt csak lírai költő, gazdag képzeletű költőt szintén gazdag fantáziájú költő fordíthat méltóképp, s általán a kongenialitás a költő és a fordító közt szükséges előfeltétel.”

Beke műfordításkötetének a címe is beszélő: *Mikor pihen a század*. A lélek színeiben tündöklő kötet az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában jelent meg Székelyudvarhelyen, 2019-ben.

**Az ősz evangéliuma —
két műfordító,
Beke Sándor és Ráduly János
„ajándéka”**

Beke Sándor — Ráduly János:

Az ősz evangéliuma.

Versfordítások a román költészetből.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,

Székelyudvarhely, 2019

Miközben Beke Sándor — Ráduly János: *Az ősz evangéliuma. Versfordítások a román költészetből* című, 2019-ben, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál megjelent reprezentatív és elegáns kivitelezésű könyvet lapozgatom, hirtelen eszembe jut a Helikon Könyvkiadó gondozásában napvilágot látott Liliput-kötet, Mihai Eminescu: *Luceafărul — Der Abendstern — Az Estcsillag* című kiadvány, melynek előszavában Nicolae Balotă „közlekedő edényeknek” nevezi a műfordításokat, a műfordítókat pedig kulcs-, illetve híd-embereknek, akik önmagukat saját lelkükben más költői lelkek eszme- és érzésvilágát tükröző énjüket állítják összekötőként a különböző világirodalmi rangra áhítozó nemzeti irodalmak közé.

Ilyen „közlekedő edényeket” gyártott Ráduly János is, aki az adys megfogalmazású „Dunának, Oltnak egy a hangja” eszméjében a két sokat szenvedett nemzetet — a magyarokat és a románokat — közelebb hozhatja egymáshoz. Köztudott tény, hogy Ráduly János költő, író, nyelvész, rovásírás kutató, az erdélyi román—magyar fordítás egyik karizmatikus egyénisége. Műfordítói munkásságát díjjal jutalmazták: 2000-ben díjat vett át Mihai Eminescu költeményeinek tolmácsolásáért. A 150 éve született Mihai Eminescu Emlékdíjat és a hozzá tartozó *Oklevelet* az akkori államelnök, Emil Constantinescu és Ion Caramitru, kulturális miniszter írta alá. Az elismerés önmagáért beszél, hiszen Eminescu egyike a legnehezebben fordítható román költőknek. S mivel napjainkban nagyon kevesen tolmácsolják Eminescu verseit (mai műfordítóink elsősorban a

jelenkori és kortárs költők átültetésére szakosodtak), rendkívüli érdeklődéssel vettem kezembe a Beke Sándor — Ráduly János *Áz ősz* evangéliuma című közös kötetből Ráduly Eminescu-fordításait. Hamar kiderült: az *Eminescu-Emlékdíj* és az *Oklevél* méltó helyre került. Fordításaiban Ráduly csodálatosan adja vissza a ritmust, a szótagszámot, a rímeket, még a versek hangulatát is.

Eminescu *A tó* című versének átültetése önkéntelenül Áprily Lajos versfordítását juttatta eszembe. Az összehasonlítás kedvéért idézem mindkét fordítást:

„Erdei tó kéklő vizén
Sárga tavirózsák úsznak.
Fehér hullámokat vetve
Ringatózik a kis csónak.”

(Ráduly János fordítása)

„Erdőn sárga vizirózsák
nyílnak kék vizén a tónak,
fehér fényű gyűrűzések
sűrűjében ring a csónak.”

(Áprily Lajos fordítása)

A nagy román költőóriás *Mikor jössz már* című gyöngyszemének kellemes hangzása, zeneisége szinte Franyó Zoltán versfordításával vetekszik:

„Látod, a fecske útra kél,
Pereg a diófalevél,
Deres a szőlő, a határ —
Mikor jössz már, mikor jössz már?”

(Ráduly János fordítása)

„Már útra kelt a fecske mind,
Diólevél pereg le mind,

Dér ül a szőlődomb hegyén, —
Oh mért, mért nem jössz felém?”

(Franyó Zoltán fordítása)

Ráduly remekül tolmácsolta továbbá Tudor Arghezi, Veronica Porumbacu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Gheorghe Tomozei és Ana Blandiana fontosabb és kevésbé ismert alkotásait is. Tőlük is egy-egy idézettel szemléltetem a Kibéden élő műfordító különösen szép átültetéseit:

„Cinke, cinke, szép madár,
Mért nem jössz hozzánk is már?
Kószálsz az idegen fákön,
S a szomszédoknál tanyázol.
Nálunk is volt két szép fecske,
Továtűntek messze-messze.
Tornácom mért mostoha,
Nem bántottalak soha,
De álmatlan éjeken
Várok reád szüntelen,
Fényes nappal, nyáron át,
Halljam csengő muzsikád.”

(Tudor Arghezi: *Cinege*)

„Veréb ugrál
a ház cserepein —

egyik évszázadból a másikba.”

(Veronica Porumbacu: *Pillanat*)

„Fönt az égen, ék alakban
Darvak szállnak,
Paraszt-szonettek.”

(Marin Sorescu: *Ék alakban*)

„...S megtörténik,
hogy a búzabirodalomban,
a kenyér palotája mellett
nyomorult, éhező falu vagyok.”

(Gheorghe Tomozei: *Állapot*)

„Fönn a hegyen, felhők között bujkál a ház,
El-eltűnik, aztán újra megjelenik.
Ki takarja gyáva pajzsok közé folyton,
Majd elhagyja hirtelen?

Martalékul ki dobja a szemünk elé,
S ki áldozza neki föl tekintetünk?
Megbabonázottak vagyunk, kétes isten
Könnye játszadoz velünk.

Vagy talán egy más életből kísért felénk,
Képzeltés csak, rejtelem?
Élünk tovább, s azért élünk, hogy láthassuk,
Ott van a ház a hegyen...”

(Ana Blandiana: *Fönn a hegyen*)

Ráduly Nichita Stănescu-fordítása különösen megragadta figyelmet, megkapó:

„Megkoszorúzzuk a csontokat
a testek nimbuszával.
Ez az elsőszülöttet illeti meg.

A másodíknak nem marad egyébb,
csak a lélek ideges
hullámozása.”

(Nichita Stănescu: *Káin és Ábel*)

Ráduly János e kötetben szereplő gyűjteményének a címe: *A virág álma*.

*

Az ősz evangéliuma című könyv második része Beke Sándor fordításaival folytatódik. Az összeállítás címe: *Mikor pihen a század*. A tolmácsolt szerzők: Virgil Carianopol, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Nina Cassian, Aurel Rău, Nichita Stănescu, Dumitru Radu Popescu, Ion Iovan, Nicolae Stoie, Nicolae Prelipceanu, Horia Bădescu, Vasile Igna, Adrian Popescu, Dan Verona, Gabriela Negreanu, Virgil Mihaiu, Ion Cristofor, Lucian Vasiliu, Ion Mureșan, Marta Petreu, Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Mircea Dinescu.

Beke Sándor Virgil Carianopol költeményeit is rendkívül gondosan tolmácsolta, a műfordító mintegy versenyre kelve az eredeti szöveg szépségével. Méltó példaként ékeskedik a kötetben Carianopol *Emlékszel-e, az erdő utánunk kiabált?* című verse:

„emlékszel-e, az erdő utánunk kiabált?
emlékszel-e a darvak lámparepülésére?
emlékszel-e, mikor a párnákról leráztad az álmokat?
emlékszel-e, mikor a város megmutatta mellét,
akár egy sebet?
emlékszel-e arra a havazásra egy orosz énekben?
emlékszel-e, mikor a remények úgy robbantak fel,
akár hidak a levegőben?

emlékszel-e a más századba kinyílt ajtókra?
emlékszel-e arra a tavaszra, mely a kardját
szívünkbe szúrta?
szerelmem, hol vannak azok a fák,
amelyeknek dojnái vállainkra borulnak?
vajon milyen kezek törlik majd le a port
ennek a költeménynek a padjáról?”

Nina Cassian költeményének mélysége által bűvöli el az olvasót:

„Állva utaztam
és mégis, senki föl nem ajánlotta helyét nekem,
pedig legalább ezer évvel voltam öregebb, mint ők,
és egyszerre három betegség jelét
is láthatták rajtam:
a Gőgöt, az Egyedüllétet és a Művészetet.”

(Helyátadás öregeknek és betegeknek)

Aurel Rău édesapját idéző költeménye páratlanul szép alkotás. A szeretettel, gyöngédséggel ábrázolt szülő remek művészi köntösben jelenik meg, s ezt a megjelenítést a műfordítás is tökéletesen tükrözi. A vers formája is az alapszöveg tükörképe:

„Apám még földet szánt.
Juhokat tenyészt,
s felmegy a késő éjszakába
az égbe, az ágak közé, hogy leszüretelje
a dér ütötte almákat. Fát vág a téli erdőben
és látja a nyugodt léptű medvéket, őzeket
és szarvasokat.
S ha néha hazatérek,
Sokáig
                    mellettem ül
                                    a csendben
  előkelőn
és mintha idegen.”

(Megoldás)

Mircea Dinescu, közismert költőnk, filozofikus költeményével ragad meg, amúgy maga a vers kitűnő tolmácsolás!

„Ostoba ábránd:
Falakkal körülvenni magad
És egyszerre csak azt érezd,
Hogy szabad vagy.”

(Falak)

Megkapó továbbá Nichita Stănescu imádsága és Nicolae Pre-
lipceanu *Novemberi csónak* című verse.

„Bocsáss meg és segíts
és töröld le a szemem
és fordítsd el arcom
a dolgok láthatatlan kezdete felé.

Bocsáss meg és segíts
és mosd meg a szívemet
és a gőzt a lelkemből
töltsd ujjaid közé.

Bocsáss meg és segíts
és fordítsd le rólam
legújabb testemet
mely szétzúzza régi termetem.

Bocsáss meg és segíts
És emeld le rólam
Azt a fekete angyalt
Mely elszenvedte e jellemet.”

(Nichita Stănescu: *Az ima*)

„Nem történt semmi azon a szomorú vasárnapon
Mint abban a novemberi csónakon
melybe beleültünk

el akarom felejteni a város utcáit
kitárt szemekkel
csak te vagy a végtelenben

távolodik a csónak
vitorlák helyett
lelkeinkkel”

(Nicolae Prelipceanu: *Novemberi csónak*)

Beke fordításában egy-egy költemény igazi remek. Ilyen például Vasile Igna *Tavaszi eső*, Adrian Popescu *Ne kiáltst!* és nem utolsósorban Dan Verona költeménye, mely a versösszeállítás címadója is egyben (*Mikor pihen a szárad*).

Beke Sándor nagy lelki érzékenységgel ülteti magyarra tehetséges román költőink alkotásait. Klasszikus példa erre Mircea Cărtărescu *Mikor szükséged van szeretetre* című versének magyar változata. Az írásmű hitelesen ábrázolja a szeretet hiányát a mai gyarló, esendő emberi lélekben. Íme egy idézet a költeményből:

„mikor szeretetre van szükséged, nem viszonzoznak
szeretetet.
mikor szeretned kellene, nem vagy szeretve.
mikor egyedül vagy, nem tudsz megszabadulni az
egyedüllétől.
mikor boldogtalan vagy, nincs értelme, hogy kimondd
magadból.”

Beke Sándor és Ráduly János közös műfordításkötete, mely *Az őszi evangéliuma* címet viseli, példátlan munka. A kötet az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 2019-ben. A könyv kivitelezése csodálatos, a könyvborítón a romantikus őszi színekben pompázó illusztráció is felhívja magára a figyelmet.

Beke Sándor, Fülöp Lajos és Ráduly János virágálma

**Beke Sándor — Fülöp Lajos — Ráduly János:
A virág álma.**

Versfordítások angol, német, francia, latin,
olasz, cseh, orosz és román költők verseiből.
Erdélyi Toll — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2019

2019 elején új és igen értékes műfordításkötetet tudhat magáénak az erdélyi műfordítás-irodalom. Ezúttal „háromszerzős” tolmácsolók tettek asztalra egy olyan értékes munkát, mely az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és az Erdélyi Toll közös kiadásában jelent meg Székelyudvarhelyen. Nemhiába ez a közös kiadási vállalkozás, hiszen Beke Sándor — Fülöp Lajos — Ráduly János *A virág álma. Versfordítások angol, német, francia, latin, olasz, cseh, orosz és román költők verseiből* című kötet anyaga válogatott műfordítások az *Erdélyi Toll* irodalmi és művelődési folyóirat X. évfolyamából. A műfordítás-gyűjteményt válogatta, összeállította és szerkesztette a folyóirat főszerkesztője, Beke Sándor. A kiadvány az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó *Műzsák ajándéka* című sorozatában látott napvilágot.

Személyes meggyőződésemből és tapasztalatomból fakadóan jelzem, hogy egy jó műfordítás-gyűjtemény, antológia sikere a kiválasztott szerzőkön és természetesen a jó és sikeres áttünetesen múlik. Műfordítóként írom: igazán jó fordítást csak érett, kimagasló értékű alkotásból lehet „csiholni”, létrehozni.

A virág álma című kötet mindkét siker-tényezőnek eleget tesz: a világirodalmi-európai szintű költők szelektálásának és a kötet három tehetséges műfordítójának, Beke Sándornak, Fülöp Lajosnak és Ráduly Jánosnak az átköltési munkájának.

*

A könyv első része Fülöp Lajos elismert magyarországi nyelvész, stilisztá, szociolingviszta, folklórral és tudománytörténettel

foglalkozó nyugalmazott professzor világirodalmi klasszikusainak a tolmácsolásával nyit. Műfordításai között olyan halhatatlan nevekkel találkozunk, mint William Shakespeare, Percy Bysshe Shelley, William Butler Yeats, Johann Wolfgang Goethe, Heinrich Heine, Friedrich Nietzsche, Rainer Maria Rilke, François Villon, Janus Pannonius, Assisi Szent Ferenc, Giosuè Carducci, Vladimir Holan, Szergej Jeszenyin.

Személyes tapasztalatból tudom, hogy a szonett-fordítás és általában a kötött formájú versek átültetése nagy szakmai kihívás. Fülöp Lajos mégis csodálatos könnyedséggel szólaltatta meg magyar nyelven Shakespeare 75. *szonettjét*:

„Olyan vagy, mint az éltető kenyér,
S szikkadt földnek a tavaszi vízár;
Az elmém érted gyötrelemben él,
Mint a fősvény, az örök pénzsóvár;
Csupa öröm, boldogság a részem,
Néha meg a féltékenység csigáz;
Kívánom, csak hozzám kötődj szépen,
Majd dicsekszem, csodáljon a világ;
A szépséged betölti lelkemet,
Egy pillantásodtól elolvadok;
És más örömet nem is keresek,
Csak amit adtál, és még adhatol.
Gazdag szegényen, szegény gazdagon,
Csordultig vagyok, s mégis szomjazom.”

Johann Wolfgang Goethe a világirodalom egyik legelismertebb alakja. Nem véletlenül, hogy a *Vándor éji dala* című lírai gyöngyszeme annyiszor fordítottatott le magyar nyelvre is. Ismerem a *Wanderers Nachtlied* Tóth Árpád, Szabó Lőrinc, Tompa László és Dsida Jenő tolmácsolásait. Úgy vélem, hogy Fülöp Lajos átültetése a Dsida-féle műfordításhoz áll közelebb.

„Csúcson, élen hallgat
az éj.

A lombfuvallat
is csekély
sóhajnyi nesz;
fészken elült a madárka.
Várj — nemsokára
te is pihensz.”

(Dsidá Jenő fordítása)

„Csúcsok fölött
már csönd honol,
lombok között
a nyugalom:
elült a nesz.
Hallgat az erdei madárka,
— várj csak, nemsokára
te is pihensz.”

(Fülöp Lajos fordítása)

Friedrich Nietzsche *Magányosan* című költeménye szintén páratlan alkotás, de magas szintű a Fülöp-fordítás is:

„Varjúcsapat
város felé surranva tart:
a hó szakad —
boldog, kinek otthona van!

Most búsan állsz,
s hátranézel — régóta már!
Ó, hova szállsz
a tél elől, bolond madár?
Ez a világ
néma, kietlen sivatag!
Olyan zilált
és nyughatatlan, mint te vagy.

Még fakón állsz,
kivert csavargója télnek
majd ködként szállsz
az egyre hidegebb égnek.

Repülj, madár,
károgd pusztákba bús dalod!
Rejtőzz el már, —
s a bánatod takarhatod!

Varjúcsapat
város felé surranva tart:
a hó szakad —
jaj annak, ki otthontalan!”

Janus Pannonius *Várad* című költeményét is többen fordították, azonban talán Áprily Lajos próbálkozása áll legközelebb hozzám a szöveg megkapó zeneisége által. Megvallom azonban: mégis öröm és meglepetés volt számomra látni, hogy Pannonius ismert latin versét kortárs műfordító is átülteti.

A kötetben Percy Bysshe Shelley, William Butler Yeats, Heinrich Heine, Rainer Maria Rilke, François Villon verseinek magyarra fordított Fülöp-változatait is lelkesedve olvastam tovább.

Babits Mihály írta: „a műfordítás az idegen nyelvű kultúra birtokba vételének legmagasabb formája”. Ezt tette a tapasztalt és igényes Fülöp Lajos is *A virág álma* című könyvben: klasszikus, halhatatlan műveket vett birtokba, hogy átnyújthassa magyar olvasóinak — talán mindörökre.

*

A könyv Ráduly János kibédi műfordító átköltéseivel folytatódik, az *Erdélyi Toll* irodalmi és művelődési folyóirat 2018-as, X. évfolyamának 4. számában is szereplő klasszikus és nagy nevű kortárs román szerzők (Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Veronica Pombacu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Gheorghe Tomozei, Ana Blandiana) verseivel.

A sort Mihai Eminescu, a román költészet „Estcsillagának” versei nyitják.

Az *Álmos már a madársereg* Ráduly-féle tolmácsolása annyira tökéletes, hogy az eredeti vers dallamára akár a magyar változat is énekelhető:

„Álmos már a madársereg,
Fészkek mélyén vernek tanyát,
Lombok között elrejtőznek —
Jó éjszakát!

A forrásvíz sóhajtozik,
Míg a sötét erdő hallgat.
A kerti virág is alszik —
Szép álmokat!

Hattyút ringat a víz tükre,
Sűrű nádasban lepihen.
Angyal őrködjön fölötte —
Aludj szépen!

S a varázsos, tünde éjben
Kél már büszkén a holdvilág,
Csupa álom s összhang minden —
Jó éjszakát!”

A *Vágy* átültetése ugyanolyan lírai, varázslatosan dallamos, mint a román alapszöveg:

„Jöjj velem, a sűrű erdőn
Hív a forrás, csalogat,

Minket vár a gypeszőnyeg már
Elrejtőzve lomb alatt.
Jöjj, a két karomba zárlak,
Pihenj meg a mellemen,
Engedd arcodról, fejedről

A fátyolt lefejtetem.

.....

Boldog álmunk lesz, meglátod,
S dal is csendül, ringató,
Messzi forrás, enyhe szellő
Dala lesz az altató.

Megnyugszunk a sűrű erdő
Összhangján elszenderedve,
Míg a hársfa reánk hinti
Virágait rendre-rendre.”

Kiváló az *Erdő, mért ringatózol* című költemény is, az eredeti szövegén túl a fordításban is jól lüktet az empátia:

„Erdő, mért ringatózol,
Nem hull eső, nem fúj szél,
Ágad mégis földig ér?”
„Magam mért ne ringatnám,
Közeleg a végóráám!
Nő az éjjel, fogy a napom,
Ritkul már a lombozatom.
Tombol a szél, komor arca
Dalosaim elriasztja.
Oldalamba vág a szél,
Elmúlt a nyár, jön a tél.

Hogyne remegnék, ha már
Délnek tart a sok madár!”

Veronica Porumbacu költeményei közül a *Lázza* című vers ragadott meg a legjobban, s ezt is Ráduly hozzáértő munkájának köszönhetjük:

„Szeretnék leülni,
a szék elszalad.
Lépnék a kőre,
a kő elporlad.
Pihennék a pázsiton,
a füvek harapnak.
Melegednék a tűznél,
a láng megfagy.
Átkelnék a hídon,
a víz tönkretette.
Le akarok vetkőzni,
lenyúzom a bőröm. ”

Nichita Stănescu *Őszi élmény* című versét olvasva megvallom, hogy elbűvölt az a tény, ahogyan a műfordító megragadta és frapánsan visszaadta a közismert lírai remekmű hangulatát:

„Tartok tőle, hogy nem foglak látni téged,
hogy égis éri hegyes szárnyaim nőnek,
hogy idegen szemben rejtőzködöl el,
s eltakar engem örömelekkel.”

A román költészetet megújító, csodálatos költő és játékos nyelv-
művész színes hangja sikeresen szól a célnyelvben is. Példa rá a *Szomorú ének a szerelemről* című verse:

„Csak életem szakad meg számomra egyszer,
valamikor.
Csak a fű ismeri a föld ízeit.
Csak vérem vágyik valójában
a szívem után, amikor elhagyja őt.
Magas a levegő, magas vagy te is,
magas a bánatom.
Lesz idő, hogy elpusztulnak a lovak.
Lesz idő, hogy megkopnak a gépek.
Lesz idő, hogy hideg eső hull,
és minden asszony arcodat viseli,

s a te ruhádban jár.
Megjön akkor a nagy, fehér madár is.”

Ráduly János remek fordításokat végzett továbbá Marin Sorescu, Gheorghe Tomozei, Ana Blandiana költeményeiből is. A román költészet „nagyasszonya” ekképp vall „magyar nyelven” szeretett szülőfalujáról:

„Falumban, ahová visszatérek,
Kakukkos órák ölik az időt,
És nagy-nagy darab hallgatások
Hevernek az út porában, összetörten.
A mánusok szorgalmasan forgolódnak,
Mutatják, mi láthatatlan.
Lám, az órák
Múlttá váltak,
Mánusaik forognak még kitartóan,
S előbukkan, kétkedően,
A kakukk is,
Világvége-hírét jelzi, dalolva.”

(Ana Blandiana: *Falumban, ahová visszatérek*)

*

Ennek a csodálatos, csupa lírai értékeket felsorakoztató antológiának a harmadik része Beke Sándor székelyudvarhelyi költő és műfordító átültetéseit tartalmazza. A tolmácsolt szerzőknek egy része a múlt század közepe után már nagy hírnévnek örvendő alkotó, másikuk pedig a '70-es, '80-as években indultak és váltak a mai román költészet reprezentatív képviselőivé.

A Beke-fordítások szerzői (Virgil Carianopol, Eugen Jebeleanu, Maria Banuş, Nina Cassian, Aurel Rău, Nichita Stănescu, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Stoie, Nicolae Prelipceanu, Horia Bădescu, Vasile Igna, Adrian Popescu, Dan Verona, Gabriela Negreanu, Virgil Mihaiu, Ion Cristofor, Lucian Vasiliu, Ion Mureşan, Marta Petreu, Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Mircea Dinescu) magyarul is érthetően és tisztán kommunikálnak, irodalmi alkotásaik hitelesen

közvetítik a tiszta emberi érzéseket, akár a letűnt korban születtek, akár 1989 után. Szépirodalmi műveik azt üzenik, hogy a sokszor leértékelt európai keleti régiókban igenis értékes vagy legalább annyira értékes lehet a szavak selyemruhájába öltözött emberi-költői lélek hangja, mint bárhol máshol a világon. És ezt az üzenetet segített átköltéseiben sejtetni, áthozni Beke Sándor is, aki költő lévén igazán otthonosan közlekedik a forrásnyelvben és a magyarban. Egyenértékű szellemi termékeket hozott létre a román költők alkotásaiból, hogy méltán tükrözhesse a testvérnép érzéseit és tisztán közvetítse a befogadó felé azt a hangot, versvilágot, melyet — mint fordításában — csak a lélek tud ilyen szépen és tisztán kiadni magából.

Beke Sándor csokorra való átköltéseiből hadd idézzük elsőként Virgil Carianopol *Anyám* című versének megkapó fordítását:

„Ugyanúgy maradt, szomorún,
S addig sírt, míg zsebkendőjébe hulltak szemei;
Megfeketedtek ujjain az évek és a gyűrűk,
Mintha széttépték volna türelmetlenkedések,
keselyűk.

Haját mindenféle szél borzolja,
De hófehértéje sosem olvad el.
Orcái olyanok lettek, mint az októberi szőlőskertek,
Múltjában már csak az emlékek járnak, s a szellemek.

Mikor távol vagyunk tőle, ki tudja, merre,
Szívével megtalál minket búvóhelyeinken...
Mindhárman, ha hazatérünk hozzá,
Menyei lesznek a falu lányai, s a dojnák.
Egyedüllétében, télen, fülbevalói csöndet hullatnak,
S ha a világban járunk,
valahol túl az Olton, szánok csöngettyűit hallja.”

Nichita Stănescu ars poeticája gyönyörű, Beke mélyen beleélve magát a versbe, hozzáértéssel ültette át a mű sokat mondó metaforáit:

„A vers a könnyező szem.
A váll, amelyik sír,
a síró váll szeme.
A síró kéz,
a könnyező kéz szeme.
Ő a síró tövis,
a síró talp szeme.
Ó, barátaim,
a vers nem könnycsepp,
ő maga a sírás,
egy fel nem talált szem sírása,
annak a szemnek a könnye,
akinek szépnek
s boldognak kell lennie.”

(4 vers)

Nicolae Prelipceanu *Régebb* című művészi szösszenetében találja a mindenkori költők egyik gyakori témáját, a halál gondolatát, s ezt a tolmácsolás is találóan érzékelteti:

„Fészket rakott bennem a halál
fiókái
agyamban tanulnak meg repülni”.

Horia Bădescu *Hálaének* című ódájának fordítása is szép, az anyát magasztaló költemény ünnepélyes, patetikus nyelvű:

„Dicséret néked, te halhatatlan,
te, aki húsból és vérből
megalkottál!
Ajkadon ott voltak szavaim,
mielőtt
méhed
kivirágzott volna.
Dicséret néked, te halhatatlan,

te, aki magadba fogadtál, mielőtt
megkérdezted volna, méltó vagyok-e rá!”

Hangulatos, embertől emberhez szóló Virgil Mihaiu családról szóló költeménye (*Este a családban*), Ion Mureșan *Költemény a versről*, Marta Petreu *Ahol kihajt az eper*, Mircea Dinescu *A patkányirtás* című verse. Ez utóbbiból idézek:

„Kik ezek a bútor mögött bujkáló
apró nyomorultak?”
Hát, az én szüleim azok,
akik túléltek az első világháborút,
a második világháborút,
de most nagyon kínos lesz nekik.”

A műfordítás pontos szótári meghatározása így hangzik: „egy irodalmi műnek az egyik nyelvről a másik nyelvre történő hiteles és művészi átültetése”. Beke fordításai mindkét követelménynek eleget tesznek: az eredeti versek átjárják a testét, lelkét, szellemét s ezen gyönyörűségből fakadnak, s kelnek életre kitűnőbbnél kitűnőbb fordításai.

Babits Mihály írta: „A műfordítást ... sokkal nagyobb és fontosabb dolognak tartom, mint amilyennek látszik”. Az irodalmi művek tolmácsolásáról pedig ezt mondta Kányádi Sándor: „A műfordítás hódít anélkül, hogy teret foglalna.”

A virág álma című kötetet olvasva meggyőződéssel írom, Kányádinak igaza van: Beke Sándor, Fülöp Lajos és Ráduly János fordításai, ha az olvasó lelkébe költöznek, csakugyan hódítanak!

TARTALOM

Jégvirág a költő kezében	5
Beke Sándor szerelmes versei	9
Beke Sándor bohókás ábécéje	13
Az istenközelségtől a szülőföldre	16
Ráduly János a hiányérzet ölében	18
Megkésett feltámadás	21
A mennyei Atya tenyerén	26
Egy erdélyi költő „láthatatlan sorompói”	30
Adventi koszorúk a Hargitán	34
Közös anyanyelvünkért	37
Ha örömében síkolt a lány, a galambok kirepülnek	39
Átfogó barangolás a Székely Útkereső Kiadványok műhelyében	42
A költő elmaradt imái	44
Nagy Olga mindentudó Dongója	48
Fehér tulipánok	50
Köt a gyökér	53
Tanuljunk könnyen rovásírni	57
Mosolygó oroszlánok	59
Mit is sugott meg a kisujjam?	62
Mondák a Tordai-hasadéktól Szent Anna taváig	65
P. Buzogány Árpád csengője harang akart lenni	70
A szeretetnek nincsen temetője	73
Ábel a rengetegben, az országban és Amerikában	77
Wass Albert sorsa és pályája	81
Ima Erdélyországért	87

Veszed észre, komám...	
ellopták a kántor úr malaccát	90
Nagy Olga könyve öregekről és fiatalokról	93
Erdély. Útikalauz	96
Erdélyi harangok és villás farkú fecskék	98
Himnuszgyűjtemények	105
Három erdélyi népi elbeszélés- és anekdotagyűjtemény	109
Használjuk anyanyelvünket <i>avagy</i>	
Dr. Brauch Magda legújabb „szélmalomharca”	115
Tamási Áron szülőfalujába írt levelei	118
A Hargita örök muzsikája	121
Benedek Elek mondáskönyve	123
Sütő András sikaszói fenyőforgácsai	128
Beke Sándor istenes verseiről	132
Tamási Áron „kellő igéi” és megtartó gondolatai	134
A Székely Útkereső Kiadványok műhelyében	136
Csikókályha és muzsikáló szerelem	139
Egy magyar kalandor története	145
Álom a Titanicon	148
A Székely Útkereső története és sajtóvisszhangja	151
Székely Útkereső Antológia	156
A Székely Útkereső című folyóirat gyermekirodalmi antológiája	161
Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain	166
A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája	169
Legszebb székely népmeséink	174
Ráduly János székely népmeséi	180

Az Ószövetség bizonyágtétele egy kiváló író tolmácsolásában	183
Csíkсомlyó (mindig) hazavár	186
Átölelt a lelked	189
A költő fészülő tekintete	193
Isten virágoskertjétől Erdély kapujáig	198
Mikor pihen a század avagy a hetvenes-nyolcvanas évek legszebb román versei	
Beke Sándor tolmácsolásában	208
Az ősz evangéliuma — két műfordító, Beke Sándor és Ráduly János „ajándéka”	214
Beke Sándor, Fülöp Lajos és Ráduly János virágálma	222

ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ

A könyv szerkesztője: BEKE SÁNDOR

Nyomdai előkészítés: Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

A szerkesztőség postacíme:

535600 Székelyudvarhely, Tamási Áron u. 87

Telefon/fax: 00-40-266-212703

E-mail: egondolat@yahoo.com; egk@freemail.hu

ISBN 978-606-534-107-4

www.erdelyigondolat.ro

Készült az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó Nyomdájában,

Székelyudvarhelyen

Felelős vezető Beke Sándor igazgató